

Cyngor Sir Ynys Môn	
Adroddiad i:	Cyngor Sir
Dyddiad:	12.9.2023
Pwnc / Testun:	Asesiad Digonolrwydd Gofal Plant
Deilydd(ion) Portffolio:	Gary Pritchard
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	Fon Roberts
Awdur yr Adroddiad:	Danielle Thomas
Tel:	01407 767785 / 07971 578100
E-bost:	daniellethomas@anglesey.gov.wales
Aelodau Lleol:	Pob un – cyfrifoldeb statudol y Cyngor Sir

A – Argymhelliad / Argymhellion a rheswm / rhesymau

Mae Adran 22 o Ddeddf Gofal Plant 2006 yn gosod dyletswydd ar bob awdurdod lleol yng Nghymru, mewn partneriaeth â rhan ddeiliaid eraill lleol (statudol, cymunedol a sector preifat), gweithwyr proffesiynol, a darparwyr: i sicrhau gofal plant digonol, hygyrch ac o safon uchel ar gyfer plant 0-14 oed yn eu hardal leol, cyn belled ag y bo'n ymarferol i rieni sy'n gweithio, rhieni/gofalwyr sy'n astudio neu'n hyfforddi ar gyfer cyflogaeth.

Mae Canllaw Asesu Digonolrwydd Gofal Plant Deddfol 2016 yn nodi bod gofyn i awdurdodau lleol yng Nghymru gwblhau a chyflwyno copi o ddwy ddogfen i Lywodraeth Cymru ym mis Mehefin 2022, sef: i. Dogfen Asesu Digonolrwydd Gofal Plant; ii. Cynllun Gweithredu Digonolrwydd Gofal Plant, sydd angen 'nodi'r camau gweithredu, blaenoriaethau a prif nodau i gynnal cryfderau a mynd i'r afael â diffygion a nodir yn yr Asesiad Digonolrwydd Gofal Plant' ynghyd â'r adroddiad cynnydd blynyddol yn nodi'r cynnydd sydd wedi'i wneud yn erbyn y camau gweithredu, blaenoriaethau a'r prif nodau yn y Cynllun Gweithredu (2022).

Yn ogystal, mae'r Cynllun Digonolrwydd Gofal Plant yn cael ei gynnwys yn Gyfansoddiad (dan y Fframwaith Polisi) y Cyngor fel mater a gadwyd i gael ei gymeradwyo gan y Cyngor yn llawn.

B – Pa opsiynau eraill bu i chi ystyried a beth oedd y rhesymau am eu gwrthod ac/neu am ddewis yr opsiwn hwn?

Rhan o Gyfansoddiad y Cyngor dan Fframwaith Polisi i gyflwyno adroddiad ar gyfer cymeradwyaeth llawn gan y Cyngor.

C – Pam fod hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Nid yw chwiliad ar-lein wedi yn datgelu unrhyw drafodaeth hanesyddol ynglŷn â'r Cynlluniau blaenorol gan y Cyngor llawn; ond mae rhai adroddiadau wedi'u cyflwyno ym mis Ebrill 2014, mis Mawrth 2015, mis Ebrill 2017, mis Ionawr 2019 - y Cynllun a/neu adroddiadau diweddarau. Fel awdurdod lleol, rydym yn gweithio mewn partneriaeth ar draws holl wasanaethau, o ran yr adroddiad hwn, rydym wedi cael barn gan y Gwasanaethau Dysgu, y Gwasanaeth Plant a Theuluoedd ac mae wedi cael ei drafod yn y cyfarfod Uwch Arweinyddiaeth hefyd.

Ch – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Ydan rydym yn ystyried bod yr adroddiad hwn yn cysylltu â'r Cynllun Cyngor sydd newydd gael ei gyhoeddi.

D – A yw'r penderfyniad hwn oddi fewn i'r gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Ydi

Dd – Asesu'r effeithiau posibl (os yn berthnasol):

1	Sut mae'r penderfyniad yma'n effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys?	Wedi'i nodi yn Asesiad Digonolrwydd Gofal Plant 2022 a'r Adolygiad a'r Cynllun 2023, nodwyd y prif amcanion a fydd yn helpu i gefnogi twf a chadw darparwyr Gofal Plant ar Ynys Môn. Yn eu tro, bydd hyn yn sicrhau sector Gofal Plant cynaliadwy sy'n cynnig cyfleoedd datblygu sylfaenol i blant gan gefnogi rhieni/gofalwyr i weithio. Wrth benderfynu os yw darpariaeth gofal plant yn ddigonol i ddiwallu gofynion Deddf Gofal Plant 2006, sydd yn rhoi dyletswydd ar awdurdodau lleol yng Nghymru i sicrhau gofal plant digonol yn eu hardal er mwyn galluogi rhieni i weithio neu aros yn y gwaith neu i gynnal addysg a hyfforddiant er mwyn cael gwaith. Trwy gefnogi rhieni/gofalwyr i weithio, mae hyn yn cefnogi Llywodraeth Cymru i fynd i'r afael â thlodi, er bod tlodi yn dal i fodoli. Yn ogystal, mae rhaglen Llywodraeth Cymru - Cynnig Gofal Plant ar gyfer plant 2 oed, yn cynnig cymorth pellach i rieni/gofalwyr i ddychwelyd i'r gwaith yn gynt, gan frwydro yn erbyn argyfwng cost byw. Trwy gynnal yr Asesiad Digonolrwydd Gofal Plant hwn, darperir gwybodaeth hanfodol a nodir anghenion datblygu penodol Gofal Plant ar draws Ynys Môn.
2	A yw hwn yn benderfyniad a ragwelir y bydd yn atal costau / dibyniaethau ar yr Awdurdod i'r dyfodol? Os felly, sut?	Ceisiadau am gymeradwyaeth ar gyfer yr Asesiad. Nid oes unrhyw asesiad o gostau i'r awdurdod.
3	A ydym wedi bod yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn? Os felly, rhowch wybod gyda phwy.	Ydi mae'r holl sectorau sy'n ymwneud â darpariaeth a datblygiad gofal plant ynghlwm ac mae ymgynghoriad wedi'i gynnal gyda rhieni a gofalwyr yn 2022.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae rhan wrth ddrafftio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rheini y byddai'r penderfyniad yn cael effaith uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut.	Ydyn cafodd ymgynghoriad llawn a thorfol ei gwblhau gyda adborth a chanlyniadau a nodwyd yn Asesiad Digonolrwydd Gofal Plant 2022.
5	Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar	Mae ystyriaethau penodol sy'n asesu'r effaith ar blant ag anableddau i sicrhau

	y grwpiau a warchodir o dan y Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	mynediad at ofal plant a chynnal ymgynghoriad gyda grwpiau penodol a allai gael eu heffeithio gan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad yn ei gael ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd gymdeithasol.	Ceisir cymeradwyaeth ar gyfer yr Asesiad a'r cynllun ac effaith bosibl ar y garfan economaidd gymdeithasol yn deillio o ddiffyg gofal plant sy'n rhwystr i'r gwaith.
7	Nodwch unrhyw effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.	Fel rhan o'r Asesiad Digonolrwydd Gofal Plant, un o'r prif amcanion yw cadw, tyfu a defnyddio'r Gymraeg mewn lleoliadau gofal plant. Fel rhan o Ddeddf Gofal Plant 2006, rhaid i awdurdodau lleol yng Nghymru ystyried: darparu gofal plant sy'n cynnwys defnyddio'r Gymraeg. Mae hyn yn naturiol yn gofyn i awdurdodau lleol gael rhan ganolog yn datblygu darpariaeth gofal plant dwyieithog a chyfrwng Cymraeg yn eu hardaloedd, mewn partneriaeth â sefydliadau perthnasol. Darperir cymorth i'r sector gofal plant i ddefnyddio'r Gymraeg ac yn cyfeirio at fusnesau sy'n darparu'r adnodd ychwanegol hwn.

E – Gyda phwy yr ymgynghoroch? Beth oedd eu sylwadau?		
1	Prif Weithredwr / Uwch Dim Arweinyddiaeth (UDA) (gorfodol)	Dim sylw pellach
2	Cyllid / Swyddog 151 (gorfodol)	Nid oes unrhyw oblygiadau ariannol a nodwyd y tu hwnt i'r cynlyn presennol.
3	Swyddog Cyfreithiol / Monitro (gorfodol)	Nid yw'n berthnasol, ac eithrio am adlewyrchu'r cyfrifoldeb statudol i gynhyrchu'r Asesiad, cymeradwyo a chyhoeddi'r fersiwn derfynol.
4	Adnoddau Dynol (AD)	Nid yw'n berthnasol.
5	Eiddo	Nid yw'n berthnasol.
6	Technoleg Gwybodaeth (TG)	Nid yw'n berthnasol, eithrio beth sydd wedi ei gyhoeddi ar dudalen we'r Cyngor.
7	Caffael	Nid yw'n berthnasol.
8	Sgriwtini	Wedi derbyn sylw Uwch Dim
9	Aelodau Lleol	Nid yw'n berthnasol oherwydd bod hwn ar draws y sir.

F - Atodiadau:
Gweler yr Asesiad Digonolrwydd Gofal Plant 2022 a'r Adolygiad / Cynllun CSA 2023 a atodwyd

Ff – Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am ragor o wybodaeth):

Fel yr uchod

Ffurflen Asesiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant 2022

Enw'r Awdurdod Lleol: Cyngor Sir Ynys Môn

Enw'r Swyddog Cyfrifol: Danielle Thomas

Dyddiad Cwblhau: Mehefin 2022

DRAFT

Cynnwys

Cyflwyniad, Cyd-destun a Chefndir	Tudalennau
Gweithio Mewn Partneriaeth ac Ymgynghori	1 - 7
Cynlluniau Strategol y Gymraeg Mewn Addysg	8
Trosolwg – Mathau o Ofal Plant, Gwasanaethau a Lleoedd	9 - 12
Anghenion Rhieni/Gofalwyr – y galw am ofal plant	13 - 22
Canlyniadau Ymgynghori â Rhanddeiliaid a Chyflogwyr	23 - 35
Canlyniadau Ymgynghori â Phobl Ifanc	36 - 38
Canlyniadau Ymgynghori ag Ysgolion	39 - 44
Dosbarthiad Daearyddol	45 - 49
Cynaliadwyedd	50 - 53
Dadansoddiad Trawsffiniol	54 - 64
Effeithiau COVID-19	65
Poblogaeth a Demograffeg Allweddol	66 - 68
Yr Asesiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant a Chynlluniau Lles Lleol	69 - 83
Dadansoddiad o'r Bylchau	84
Crynodeb o Anghenion Nas Diwallwyd	85 - 91
Rhwysrau i Ddarpariaeth Gofal Plant	92 - 93
Datblygu a Hyfforddi'r Gweithlu	94 - 99
Cynllun Gweithredu'r ADGP	100 - 104
	105 - 111

DRAFT

1 Cyflwyniad, Cyd-destun a Chefndir

Mae Adran 22 o Ddeddf Gofal Plant 2006 yn rhoi dyletswydd ar bob awdurdod lleol yng Nghymru, mewn partneriaeth â rhanddeiliaid, gweithwyr proffesiynol a darparwyr (yn y sectorau statudol, cymunedol a phreifat): i sicrhau gofal plant digonol, hygyrch ac o safon uchel i blant 0-14 oed yn eu hardal leol, cyn belled ag sy'n rhesymol ymarferol ar gyfer rhieni sy'n gweithio, rhieni/gofalwyr sy'n astudio ar gyfer hyfforddiant a chyflogaeth.

Yn ogystal, mae rheoliadau a wnaed gan Lywodraeth Cymru o dan adran 26 o'r Ddeddf, yn gofyn i awdurdodau lleol ymgymryd ag Aseidiadau o Ddigonolrwydd Gofal Plant (ADGP) ar gyfer eu hardal. Mae'r rheoliadau hyn yn pennu'r broses a'r cylch cynllunio, y gofynion o ran ymgynghori a chyhoeddi, gan gynnwys manylion y wybodaeth y mae'n rhaid ei chipio mewn asesiad cylchol (o 2017 ymlaen, bob pum mlynedd).

Yn unol â hynny, mae gan Gyngor Sir Ynys Môn ddyletswydd statudol i weithio gyda darparwyr blynyddoedd cynnar a gofal plant o fewn ei sectorau preifat, gwirfoddol, annibynnol a'r sector a gynhelir i greu gofal plant hygyrch, cynaliadwy, fforddiadwy, o ansawdd uchel, i ddiwallu anghenion pob rhiant a gofalwr. Bydd y Cyngor Sir yn cymharu'r Aseidiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant hwn yn 2022, o'r galw ymhlith rieni am ofal plant, gyda gwybodaeth am argaeledd lleoedd gofal plant o'r fath (sef y cyflenwad). Felly, mae'r Aseidiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant (ADGP) hwn yn 2022 yn dilyn ymlaen o'r asesiad blaenorol, sef Aseidiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant 2017, y gellir gweld ei Gynllun Gweithredu yn: <https://democracy.anglesey.gov.uk/documents/s11389/Binder1.pdf?LLL=0>.

Mae Canllawiau ADGP Statudol 2016 yn amlinellu bod gofyn i Awdurdodau Lleol gwblhau a chyflwyno copi o dair dogfen i Lywodraeth Cymru ym Mehefin 2022, h.y.: dogfen Aseidiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant; ii. Cynllun Gweithredu Ddigonolrwydd Gofal Plant, y mae'n *'rhaid i hyn roi manylion y camau gweithredu, y blaenoriaethau a'r cerrig milltir i gynnal y cryfderau a datrys y diffygion a nodwyd yn yr Aseidiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant.'*; a iii. (wedyn yn 2023) adroddiad cynnydd blynyddol sy'n nodi'r cynnydd sydd wedi'i wneud yn erbyn y camau gweithredu, y blaenoriaethau a'r cerrig milltir yn y Cynllun Gweithredu (2022), gan gynnwys unrhyw faterion pwysig neu newidiadau sydd wedi digwydd dros y flwyddyn honno, sydd wedi effeithio neu ddylanwadu ar y farchnad ofal plant mewn unrhyw fodd - er enghraifft, datblygiad tai newydd. Mae'r Canllawiau'n ymhelaethu: *'Yn benodol, bydd angen i Awdurdodau Lleol gydgyssylltu â Gwasanaethau Gwybodaeth i Deuluoedd ac Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru (AGGCC) i sicrhau bod ganddynt ddarlun diweddar o'r galw am ofal plant a'r ddarpariaeth sydd ar gael'*.

Mae'r Aseidiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant hwn yn 2022 yn mynegi barn am ddigonolrwydd gan ddefnyddio data ar y galw am ofal plant (yn dilyn effeithiau gwaethaf pandemig 2020 COVID-19) a faint o ofal plant sydd ar gael ar yr ynys yng ngwanwyn 2022 (h.y. y cyflenwad o fathau o ofal plant ffurfiol).

Hefyd, mae Canllawiau Statudol Llywodraeth Cymru yn 2016, i awdurdodau lleol, yn nodi'r modd y dylai'r Awdurdod Lleol (a'r Asesiad o Ddigonolrwydd Cyfleoedd Chwarae hwn) barhau i ystyried:

- (a) anghenion gofal plant rhieni yn ei ardal
- (b) y ddarpariaeth gofal plant y mae'r elfen gofal plant o'r credyd treth gwaith neu gredyd cynhwysol yn daladwy ar ei chyfer
- (c) y ddarpariaeth gofal plant yng nghyswllt cymorth cyflogwr neu ofal plant di-dreth
- (d) y ddarpariaeth gofal plant sy'n addas ar gyfer plant sydd ag anghenion addysgol arbennig neu sydd angen gofal arbenigol oherwydd anabledd
- (e) y ddarpariaeth gofal plant sy'n defnyddio'r iaith Gymraeg
- (f) y ddarpariaeth gofal plant sy'n eu galluogi i gael mynediad at y ddarpariaeth addysg gynnar cyfnod sylfaen y mae ganddynt hawl iddi, ynghyd ag
- (g) y ddarpariaeth gofal plant sy'n eu galluogi i gael mynediad at y gofal plant am ddim y mae ganddynt hawl iddi.

Yn ychwanegol i Ganllawiau Statudol Llywodraeth Cymru, ym Mawrth 2021, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ganllawiau atodol i awdurdodau lleol ar gyfer eu proses o ran Asesiadau o Ddigonolrwydd Gofal Plant (ADGP) 2022. Roedd hyn yn cyfarwyddo, yn eu hasesiad llawn yn 2022, y byddai angen i awdurdodau lleol yng Nghymru adrodd ar sut mae COVID-19 wedi effeithio ar gyflenwi gofal plant, y galw am ofal plant a chynaliadwyedd darparwyr gofal plant sy'n bodoli eisoes, yn ogystal â sut y byddant yn mynd i'r afael â'r effeithiau hyn.

Mae'r ddogfen atodol yn nodi hefyd: *"O ystyried amseriad yr Asesiad llawn yn 2022, mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod y bydd rhieni o bosibl yn dal i fod yn ansicr ynghylch eu gofynion gofal plant yn y dyfodol. Efallai y bydd angen i awdurdodau lleol ddod i rai casgliadau ar sail tueddiadau yn y galw ac ar sail yr wybodaeth orau sydd ar gael iddynt ar y pryd. Mae gan awdurdodau lleol y cyfle i adolygu eu Cynllun Gweithredu bob blwyddyn fel rhan o'r adroddiad blynyddol ar gynnydd, a chydabyddir efallai y bydd angen ailymweld â rhai o'r amcanion a nodir yng Nghynllun Gweithredu 2022 yng ngoleuni rhagor o wybodaeth a datblygiadau mewn cysylltiad â'r feirws"*.

Yn bwysig iawn, darparodd yr ADGP hwn gyfle i bennu'r graddau yr oedd COVID-19 yn wir yn ffactor (ar lefel leol) ym mhob un o 11 ward Ynys Môn - gan gynnwys o safbwynt llai o alw am fusnesau gofal plant ffurfiol. Cwestiwn allweddol i bob awdurdod lleol yng Nghymru fu: *Os yw'r newid hwn yn arferion rhieni am barhau, a fydd marchnad blynyddoedd cynnar a gofal plant Ynys Môn yn gallu addasu i'r newid hwn o ran galw, a pharhau i fod yn gynaliadwy?*

Yn y bôn, bu'r ADGP hwn yn 2022 yn gyfle ar gyfer:

- Pennu'r graddau y mae pandemig COVID-19 yn wir wedi effeithio: (a) y *cyflenwad* o ddarpariaeth ar gyfer y blynyddoedd cynnar a gofal plant (o safbwynt ardaloedd lleol penodol); (b) y galw am ofal plant ar safleoedd (ac felly); (c) cynaliadwyedd darparwyr blynyddoedd cynnar a gofal plant sy'n bodoli eisoes
- Canfod barnau rhieni, gofawyr a gwarcheidwaid lleol am ddarpariaeth blynyddoedd cynnar a gofal plant, yn enwedig o ran y galw yn y dyfodol (o'u safbwynt hwy) ynghyd ag angen/anghenion penodol. Mae'r uchelgais hwn yn ymgorffori: (a) ardal gyfan Ynys Môn, gan ystyried tueddiadau (lleol) o ran y galw am ddarpariaeth a'r cyflenwad sydd ar gael; ynghyd â (b) chanfod bylchau penodol o ran grwpiau/teuluoedd a chanddynt amgylchiadau penodol, i sicrhau bod darpariaeth ddigonol o ofal plant - i bob teulu - ledled ardal yr awdurdod lleol
- Canfod y galw am ddarpariaeth yn y dyfodol, a'r cyflenwad sydd ar gael, o ran rhaglen Dechrau'n Deg Ynys Môn - ac felly **llywio trefniadau perthnasol at y dyfodol o ran comisiynu gofal plant**
- Helpu i sicrhau bod teuluoedd lleol yn gallu cael mynediad i ofal plant yn yr ardal leol sy'n diwallu eu hanghenion, ac yn eu galluogi i wneud dewisiadau go iawn o ran gwaith a'u **cyflogadwyedd**
- O ran y galw am ofal plant o safbwynt rhieni, gofawyr a gwarcheidwaid, canfod *faint sydd ei angen, o ba fath, ar ba adegau, ac ym mha ardaloedd ym Môn*, ynghyd â phennu unrhyw ofynion penodol eraill sydd gan y rhieni hynny, gan gynnwys mynediad i'r tri math o leoedd addysg blynyddoedd cynnar a ariennir
- Darparu arweiniad pellach i Gyngor Sir Ynys Môn fod yn *rhagweithiol* ac yn *arloesol* o ran archwilio a diogelu cyllid i gefnogi mentrau lleol a chenedlaethol, ac o ran sicrhau yr anogir teuluoedd i hawlio'r cymorth ariannol sydd ar gael
- Nodi cynllun gweithredu a rhoi hwnnw ar waith i gryfhau, gwella a chynyddu darpariaeth gofal plant cyfrwng Cymraeg
- Canfod y graddau y mae nanis a darparwyr gofal plant amgen yn y cartref yn cael eu cyflogi o fewn yr ardal leol

Mae Cynllun Gweithredu'r ADGP (gweler tudalen 105) yn ymgorffori cydnabyddiaeth hanfodol y bydd:

- **Gwaith partneriaeth parhaus rhwng partneriaid a rhanddeiliaid lleol perthnasol yn parhau i fod yn ffordd ymlaen sy'n galluogi diwallu anghenion gofal plant ar yr ynys**
- **Efallai y bydd COVID-19 yn parhau i effeithio'r sector gofal plant a blynyddoedd cynnar lleol, yn enwedig o safbwynt cynaliadwyedd**
- **Bydd mynediad parhaus i gyllid grant yn dal i fod yn ffactor o fewn yr uchelgais i gynnal darparwyr gofal plant sy'n bodoli eisoes**

Mae'r Cynllun Gweithredu hefyd yn cydnabod bod darpariaeth ar gyfer plant dwyflwydd oed yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cymru ei datblygu yn dilyn adduned Llywodraeth Cymru yn Nhachwedd 2021 i gynnig gofal plant am ddim i bob plentyn dwyflwydd oed, ynghyd â chynlluniau i hybu gofal plant cyfrwng Cymraeg¹. Ar hyn o bryd, dim ond plant dwyflwydd oed yng Nghymru, â'r rheiny o gefndiroedd difreintiedig, sy'n gallu hawlio 12.5 awr yr wythnos o ofal plant am ddim o dan raglen Dechrau'n Deg. Fodd bynnag, roedd Llywodraeth Cymru a Plaid Cymru wedi cyhoeddi cynllun i ehangu ei gynnig o 'ofal plant am ddim' i bob plentyn dwyflwydd oed. Caiff y cynllun i ddarparu gofal plant a ariennir ei gyflwyno'n raddol o fis Medi 2022.

Yn olaf, ac fel cyd-destun hanfodol, yn Ionawr 2022, cyhoeddodd Senedd Cymru yr adroddiad: *Gwarchod y dyfodol: Y rhwystr gofal plant sy'n wynebu rhieni sy'n gweithio*². Argymhellion allweddol o'r adroddiad hwn oedd:

- Bod Llywodraeth Cymru yn nodi ei chynllun i gynnig gofal cofleidiol i bawb, gan gynnwys clybiau ar ôl ysgol a all gynnig cyfleoedd i bawb sydd am fanteisio arnynt
- Bod Llywodraeth Cymru yn nodi sut y mae'n bwriadu mynd i'r afael â'r meini prawf cymhwysedd yn y Cynnig Gofal Plant i'w gwneud yn haws i rieni sy'n gweithio oriau annodweddiadol, megis gwaith ansicr, gwaith shifftiau neu waith ar gontractau dim oriau, i gael mynediad at ddarpariaeth
- Bod Llywodraeth Cymru yn nodi sut y mae'n bwriadu gweithio gydag awdurdodau lleol a byrddau iechyd i godi ymwybyddiaeth a gwella dealltwriaeth o'r cymorth gofal plant sydd ar gael i rieni newydd. Gallai dulliau posibl gynnwys: ysgrifennu at rieni newydd neu hybu'r cymorth sydd ar gael pan fydd rhieni'n cofrestru genedigaeth eu plentyn; a darparu gwybodaeth i rieni mewn digon o amser cyn diwedd absenoldeb mamolaeth i'w helpu i wneud penderfyniadau doeth ynghylch gofal plant
- Bod Llywodraeth Cymru yn nodi cynlluniau ar gyfer mynd i'r afael â'r bwloch gofal plant rhwng diwedd absenoldeb mamolaeth a chymhwysra ar gyfer y Cynnig Gofal Plant. Dylai hyn gynnwys amserlenni enghreifftiol, a gwerthusiad o'r ffactorau ariannol ac ymarferol y byddai angen eu hystyried wrth fynd i'r afael â'r bwloch hwn
- Bod Llywodraeth Cymru yn nodi cynlluniau i sicrhau mwy o ofal plant cyfrwng Cymraeg ar safleoedd ysgolion, o ystyried bod y dilyniant o ofal plant cyfrwng Cymraeg i addysg gynradd cyfrwng Cymraeg yn uwch pan fydd hyn yn digwydd
- Bod Llywodraeth Cymru yn nodi yn ei hymateb ei chynlluniau i weithio gydag awdurdodau lleol i sicrhau bod Gwasanaethau Gwybodaeth i Deuluoedd yn darparu adnoddau mewn ieithoedd cymunedol heblaw am y Gymraeg a'r Saesneg, ac yn ychwanegol atynt

¹ <https://gov.wales/sites/default/files/publications/2021-11/cooperation-agreement-2021.pdf> - page 5.

² <https://business.senedd.wales/documents/s122062/Report.pdf>

- Er mwyn mynd i'r afael â *phryderon cyffredin* ynghylch diffyg amrywiaeth ethnig yn y sector, bod Llywodraeth Cymru yn nodi ei chynlluniau ar gyfer ei huned gwahaniaethau ar sail hil i gronni sylfaen dystiolaeth ynghylch lefel y gynrychiolaeth o leiafrifoedd ethnig yn y gweithlu gofal plant
- Bod Llywodraeth Cymru yn nodi cynllun sy'n ei gwneud yn ofynnol i bob darparwr gofal plant ymgymryd â hyfforddiant ymwybyddiaeth ddiwylliannol ac amrywiaeth, fel yr hyn y mae CWLWM yn ei ddatblygu, a sicrhau y daw'n rhan o ddatblygiad proffesiynol parhaus yn y sector
- Bod Llywodraeth Cymru yn nodi cynllun i ddatblygu a chryfhau'r ddarpariaeth gofal plant i blant sydd ag anghenion dysgu ychwanegol, gan gynnwys cynyddu faint o arian sydd ar gael drwy Grant Cymorth Ychwanegol Cynnig Gofal Plant Cymru i wella'r ddarpariaeth i blant ag anabledau a/neu anghenion ychwanegol neu gymhleth
- Bod Llywodraeth Cymru yn nodi sut y bydd yn sicrhau bod cyllid digonol ar gael i ehangu'r cynnig gofal plant dan y Cytundeb Cydweithio i alluogi plant dwyflwydd oed ag anghenion ychwanegol neu gymhleth i gael mynediad llawn at ddarpariaeth.
- Bod Llywodraeth Cymru yn nodi yn ei hymateb ei chynllun i sicrhau cynnydd digonol yn y tâl fesul awr i ddarparwyr dan y Cynnig Gofal Plant i alluogi cynnydd yng nghyflogau'r staff, ac amserlen ar gyfer talu'r cyflog byw gwirioneddol i bob gweithiwr gofal plant, gan ddysgu o'r ffordd yr ymgorfforodd Llywodraeth yr Alban hyn yn ei chynlluniau i ehangu'r ddarpariaeth gofal plant.
- Bod Llywodraeth Cymru yn nodi cynllun i sicrhau bod ymgyrch recriwtio gofal plant arfaethedig Gofal Cymdeithasol Cymru yn cyrraedd ac yn denu grwpiau megis lleiafrifoedd ethnig a siaradwyr Cymraeg sydd heb gynrychiolaeth ddigonol yn y gweithlu gofal plant.

DRAFT

2 Gweithio Mewn Partneriaeth ac Ymgynghori

Fel rhan o gynhyrchu'r Asesiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant Ynys Môn 2022, ymgwymerwyd â gwaith ymgynghori ansoddol a meintiol strwythuredig gyda sbectrwm eang o bartneriaid, rhanddeiliaid, gweithwyr proffesiynol ac addysgwyr. Ymgynghorwyd hefyd â phlant a phobl ifanc³, rhieni/gofalwyr, darparwyr gofal plant, unigolion â diddordeb mewn gofal plant, ynghyd â'u cynrychiolwyr, cyflogwyr lleol, ac unigolion sy'n eu cynrychioli, a sefydliadau cyflogwyr, awdurdodau lleol a sefydliadau addysgol cyfagos, gan gynnwys yr ysgolion a leolir ar yr ynys.

Yn Adran A o'r ddogfen ADGP hon, gellir darllen rhagor o fanylion am bartneriaid penodol yr ymgynghorwyd â hwy er mwyn llunio ADGP cadarn a chynhwysfawr, a oedd yn dwyn ynghyd sbectrwm eang o adborth a safbwyntiau. Yn nhermau adborth gan yr awdurdod lleol a'i swyddogion a'i weithwyr proffesiynol perthnasol, ymgynghorwyd â'r:

- Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd: Teulu Môn
- Partneriaid yr Awdurdod Lleol
- Bwrdd Diogelu Gogledd Cymru
- Cynrychiolwyr y Gwasanaethau Ieuenctid
- Partneriaid CWLWM sy'n cynnwys Clybiau Plant Cymru Kids Club's, Blynnyddoedd Cynnar Cymru, Cymdeithas Genedlaethol Meithrinfydd Dydd, PACEY Cymru a'r Mudiad Meithrin
- Cynrychiolwyr Cynllun Strategol Cymraeg Mewn Addysg (WESP)
- Y rheiny sy'n gweithio ag oedolion ar thema cyflogadwyedd a hyfforddiant
- Ysgolion
- Y rheiny sy'n gweithio gyda theuluoedd difreintiedig, yn enwedig yn ardaloedd Caergybi, a gan gynnwys ar themâu fel rhaglen Dechrau'n Deg, rhianta a'r gwasanaethau cymdeithasol

Yn ei hanfod, mae Cyngor Sir Ynys Môn yn hyderus ei fod wedi ymgynghori i raddau sy'n sicrhau bod Asesiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant 2022 yn gadarn - a fydd yn helpu i lywio'r gwaith parhaus i adfer presenoldeb a safle'r sector blynnyddoedd cynnar a gofal plant ar ôl yr heriau a gyflwynwyd gan bandemig COVID-19 2020-2022.

---

³ Yn 2022, roedd Cyngor Sir Ynys Môn hefyd yn ymgymryd ag Asesiad Digonolrwydd Chwarae ac roedd y prosiect hwn wedi cyd-gynhyrchu'r rhan fwyaf o'r ymgynghoriad â phlant a phobl ifanc, gan gynnwys ar thema gofal plant a gweithgareddau y tu allan i'r ysgol.

3 Cynlluniau Strategol Cymraeg Mewn Addysg

Cyflwynodd Deddf Gofal Plant 2006 ddyletswydd ar awdurdodau lleol yng Nghymru i sicrhau digon o ofal plant yn eu hardal i alluogi rhieni i fanteisio ar gyfleoedd i weithio, neu i barhau i weithio neu i ymgymryd ag addysg neu hyfforddiant er mwyn cael gwaith. Wrth benderfynu a yw'r ddarpariaeth o ofal plant yn ddigonol i gyflawni'r gofynion hyn, rhaid i awdurdodau lleol yng Nghymru ystyried: y ddarpariaeth o ofal plant sy'n cynnwys defnydd o'r Gymraeg.

Roedd hyn yn naturiol yn gofyn i awdurdodau lleol gyflawni rôl ganolog yn natblygiad darpariaeth gofal plant cyfrwng Cymraeg a dwyieithog yn eu hardaloedd, mewn partneriaeth â sefydliadau perthnasol.

Felly mae'r asesiad hwn yn ystyriol o'r ffaith bod Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi canllawiau statudol ar Gynlluniau Strategol Cymraeg Mewn Addysg (WESPs) ar 27 Ionawr 2021⁴. Mae'r canllawiau hynny'n nodi disgwyliadau Llywodraeth Cymru yn nhermau sut y bydd awdurdodau lleol, gan weithio gyda rhanddeiliaid allweddol, yn cynllunio ar gyfer dilyniant addysg cyfrwng Cymraeg i gefnogi gwireddu'r weledigaeth o gael miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Disgwylir i awdurdodau lleol osod targed deng mlynedd trosfwaol a fydd yn amlinellu'r cynnydd disgwyliedig yn y plant Blwyddyn 1 a addysgir drwy gyfrwng y Gymraeg yn ardal yr awdurdod lleol.

Wrth wneud hynny, dylai awdurdodau lleol nodi a chynllunio camau i gryfhau ac ehangu'r ddarpariaeth gofal plant cyfrwng Cymraeg sydd yn yr ardal er mwyn sicrhau llwybr di-dor at addysg cyfrwng Cymraeg, ynghyd â sicrhau bod Gwasanaeth Teulu Môn (ymhlith fforymau a sefydliadau eraill) yn darparu gwybodaeth am fanteision magu plant yn ddwyieithog a defnyddio'r Gymraeg yng nghartref y teulu. I gefnogi'r broses gynllunio, mae Llywodraeth Cymru'n darparu data perthnasol i awdurdodau lleol.

Roedd ffigurau a gyhoeddwyd gan StatsCymru ym Medi 2021 yn dangos bod gan ardal Ynys Môn un o'r canrannau uchaf o ran ei phoblogaeth sy'n gallu siarad Cymraeg (63.3%). Hyd yn oed o ystyried maint cymharol y ganran honno, mae Cyngor Sir Ynys Môn wedi ymrwymo i sicrhau bod y defnydd o'r Gymraeg yn uchelgais ag iddi broffil uchel ar gyfer ei hardal leol.

⁴ Mae Rheoliadau Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg (Cymru) (Diwygio) (Coronafeirws) 2020 (O.S. 2020/1194 (Cy. 271)) ("Rheoliadau 2020") a ddaeth i rym ar 1 Rhagfyr 2020 yn gwneud newidiadau i ddyddiad dechrau'r cylch CSCA nesaf. Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol baratoi a chyflwyno'r Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg deng mlynedd cyntaf i Weinidogion Cymru i'w gymeradwyo erbyn 31 Ionawr 2022 fan bellaf a bydd y Cynllun deng mlynedd cyntaf yn dechrau ar 1 Medi 2022 ac yn dod i ben ar 31 Awst 2032. Bydd arweinwyr Gofal Plant a Chwarae o fewn awdurdodau lleol am gymryd sylw o'r newidiadau hyn; sicrhau bod ymgysylltu ag arweinwyr CSCA awdurdodau lleol a rhanddeiliaid allweddol yn digwydd ar adeg amserol yn y cylch cynllunio ac yn cynnwys amcanion yn eu ADGP 2022 sydd wedi'u cysylltu'n glir â chynlluniau'r awdurdod lleol ar gyfer twf a pharhad mewn addysg Gymraeg a'r targed 10 mlynedd o ran plant Blwyddyn 1. Mae hefyd yn ofynnol i'r Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg ystyried ADGP yr awdurdod lleol. Bydd cyfleoedd i awdurdodau lleol ddiweddar ac ailgyflwyno eu Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg i Llywodraeth Cymru pe bai unrhyw faterion neu gyfleoedd yn cael eu nodi fel rhan o'u hadolygiadau blynyddol a gellir nodi newidiadau cysylltiedig yn y diweddariadau ADGP blynyddol.

Ceir cyfeiriad at y bwriad hwn yng Nghynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg yr awdurdod lleol (WESP) – sydd i'w weld yn: <https://www.anglesey.gov.wales/en/Residents/Schools-and-learning/Strategic-Plan-for-Welsh-in-Anglesey-Education-2017-2020.aspx>

Mae WESP Cyngor Sir Ynys Môn yn amlinellu gweledigaeth: bod holl blant a phobl ifanc Môn yn hyfedr ddwyieithog ac yn meddu ar y gallu i ddefnyddio'r ddwy iaith yn gyfartal ar ddiwedd eu gyrfa addysgol gan sicrhau nad oes yr un disgybl yn cael ei amddifadu o'r gallu na'r haeddiant hwnnw.

Mae ganddo nod ychwanegol i sicrhau: bod pob disgybl sy'n mynd drwy gyfundrefn addysg Ynys Môn yn gwbl ddwyieithog erbyn cyrraedd 16 oed, ac yn hyderus i gyfathrebu yn y ddwy iaith yn gyfartal yn y byd gwaith, yn ddiwylliannol ac yn gymdeithasol. Ategir y nod hwn gan set o amcanion sy'n cydweddu â phob carfan, ac ar gyfer y blynyddoedd cynnar, mae hyn yn cynnwys uchelgais i sicrhau, trwy ddarpariaeth a threfniadaeth feithrin pwrpasol a phriodol (gan gynnwys dulliau trochi), y rhoddir i bob plentyn (beth bynnag yw ei gefndir ieithyddol) sylfaen gadarn yn y Gymraeg cyn gynted â phosibl.

Ar gyfer y Cyfnod Sylfaen, mae'r WESP yn amlinellu amcan i *"adeiladu ar y sylfaen a osodwyd yn y cyfnod meithrin a derbyn drwy barhau i ddatblygu gafael pob disgybl ar y Gymraeg"* ac ar gyfer Cyfnod Allweddol 2: *"parhau i ddatblygu gafael y plant ar y Gymraeg gan roi sylw i ddatblygu hyder yn eu sgiliau ieithyddol"*.

Mae'r WESP ar gyfer Ynys Môn hefyd yn ymgorffori ac yn cydymffurfio â pholisiau a strategaethau'r Cyngor a Llywodraeth Cymru, gan gynnwys:

- Strategaeth Iaith Gymraeg 2016 – 2021 Cyngor Sir Ynys Môn
- Polisi Iaith Adran Dysgu Gydol Oes Cyngor Sir Ynys Môn
- Strategaeth ddrafft Llywodraeth Cymru 'Miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050'

Mae gan Gyngor Sir Ynys Môn ddyhead y dylai bob disgybl fod yn hyfedr ddwyieithog i allu cyfathrebu, gweithio a chwarae rhan lawn yn niwylliant yr ynys. Yn ei hanfod, mae pob un o ganlyniadau WESP yr ynys yn cyfrannu at y nod o gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg.

Maent yn cynnwys, ymhlith pethau eraill, cynyddu nifer y disgyblion sy'n cael eu haddysgu trwy gyfrwng y Gymraeg, sicrhau bod mwy o blant yn defnyddio'r iaith wrth symud o'r cyfnod meithrin i'r ysgol gynradd, bod mwy o ddisgyblion yn astudio ar gyfer cymwysterau Cymraeg, ynghyd â chreu rhagor o gyfleoedd i ddefnyddio'r iaith mewn gwahanol gyd-destunau.

Yn ogystal, mae Strategaeth Hybu'r Gymraeg 2021-2026⁵ Cyngor Sir Ynys Môn yn nodi, o ran plant a phobl ifanc, y dylid datblygu hyfedredd yn y Gymraeg yn gynnar trwy:

- Drosglwyddo'r iaith o fewn y teulu
- Y blynyddoedd cynnar hyd at bum mlwydd oed
- Addysg orfodol
- Addysg ôl-orfodol a pharatoi ar gyfer y byd gwaith

Mae'r Strategaeth yn nodi *“rhaid i ni sianelu ein hymdrechion at feithrin patrymau iaith cadarnhaol yn gynnar ym mywyd plant. Mae angen i ni estyn allan i ddarpar rieni yn ystod cyfnodau beichiogrwydd, mamolaeth a thadolaeth er mwyn rhannu negeseuon cadarnhaol am fanteision cyflwyno a throsglwyddo'r Gymraeg i'w babanod”*.

Mae'n egluro ymhellach bod gan ymarferwyr blynyddoedd cynnar rôl ddylanwadol ym mywydau llawer o rieni newydd, ac y bydd yr Awdurdod Lleol yn gweithio gyda Menter Iaith Môn fel rhan o Bartneriaeth Cymraeg i Deuluoedd Môn i'w harfogi gyda gwybodaeth ac adnoddau priodol. Hefyd, mae ein swyddogion Dechrau'n Deg yn cynnig cymorth wedi'i dargedu ar gyfer plant o dan dair oed a'u teuluoedd, fel rhan o raglen blynyddoedd cynnar Llywodraeth Cymru. Prif ganolbwynt y rhaglen honno yw hyrwyddo sgiliau cymdeithasol, emosiynol, gwybyddol ac iaith, datblygiad corfforol ac adnabod anghenion ychwanegol yn gynnar - ac mae'n anelu at sicrhau bod negeseuon cadarnhaol am fanteision defnyddio'r Gymraeg gyda'u plant yn cael eu rhannu â rhieni sy'n dod i gysylltiad â'r gwasanaeth.

Yn ogystal â Dechrau'n Deg, mae'r Fenter Iaith, Mudiad Meithrin ac ysgolion yn gweithio i sicrhau bod darparwyr blynyddoedd cynnar yn derbyn y gefnogaeth sydd ei hangen arnynt i ddylanwadu'n gadarnhaol ar batrymau iaith y plant ifanc yn eu gofal. Caiff yr uchelgais hon ei hybu gan y ffaith bod gan Mudiad Meithrin (sef prif ddarparwr cyfleoedd trochi iaith) bresenoldeb cryf ar yr ynys. Er enghraifft, yn ogystal â'r nifer o Gylchoedd Meithrin a Chylchoedd Ti a Fi sy'n gweithredu ar yr ynys, mae un o feithrinfeydd dydd y mudiad wedi ei lleoli yn Llangefni.

Gellir nodi hefyd bod pob un o ysgolion cynradd Ynys Môn, ac eithrio dwy, yn ysgolion cymunedol dan awdurdodaeth y Cyngor. Mae hyn yn golygu mai'r Gymraeg yw'r prif gyfrwng addysgu ar gyfer 87% o ddisgyblion cynradd.

---

⁵ <https://www.anglesey.gov.wales/documents/Docs-en/Council/Democracy/Welsh-Standards/Welsh-Language-Promotion-Strategy-2021-2026.pdf>

Yn olaf, gellir nodi y bydd polisi iaith dwyieithog holl ysgolion a lleoliadau gofal plant blynyddoedd cynnar Ynys Môn yn cael ei hatgyfnerthu gyda chyflwyniad Cynllun Strategol y Gymraeg Mewn Addysg newydd yn 2022, sydd wedi'i ddiweddarau.

Fel rhan o'r ymchwil a wnaed er mwyn llywio'r Asesiad o Ddigonolrwydd Cyfleoedd Chwarae hwn, yn hydref 2021, estynnwyd gwahoddiad gan Gyngor Sir Ynys Môn i gynrychiolwyr darparwyr sy'n darparu trwy *leoliadau* gofal plant blynyddoedd cynnar i ddatgan p'un a oedd ganddynt unrhyw gynlluniau i ehangu nifer y lleoedd cyfrwng Cymraeg a gynigiwyd ganddynt. Roedd yn galonogol gweld bod 41% yn datgan bod ganddynt naill ai gynlluniau pendant ar waith i wneud hyn, neu ei fod yn rhywbeth y byddent efallai'n ei ystyried. Dywedodd 100% o'r holl leoliadau gofal plant blynyddoedd cynnar (h.y. darparwyr gofal dydd llawn, ynghyd â darparwyr gofal sesiynol) eu bod yn hapus bod ganddynt ddigon o staff ar y pryd a oedd yn hyfedr yn y Gymraeg.

Roedd arolwg rhieni Llywodraeth Cymru yn cynnwys ymatebion ar thema gofal plant cyfrwng Cymraeg: roedd 63% (bron i ddwy ran o dair) o'r rhieni/gofalwyr a ymatebodd yn datgan eu bod ar y pryd yn defnyddio gofal plant sy'n darparu trwy gyfrwng y Gymraeg, a nododd 5%, yn ddelfrydol, y byddai hyn yn rhywbeth y byddent yn hoffi ei wneud – er enghraifft:

“Pan fydda i'n gorffen absenoldeb mamolaeth, dwi am ddefnyddio clwb brecwast a chlwb ar ôl ysgol cyfrwng Cymraeg”.

“Pan fydd fy mab yn mynd i'r Cylch, bydd yn un cyfrwng Cymraeg wrth gwrs... bydd yn defnyddio 10 awr yno ac 20 awr mewn meithrinfa breifat”.

“Rydw i am ddefnyddio gofal plant cyfrwng Cymraeg ar ôl i mi orffen absenoldeb mamolaeth” - ac yn yr un modd:

“Rydw i'n fwy na thebyg am ddefnyddio gofal plant cyfrwng Cymraeg ar ôl gorffen absenoldeb mamolaeth”.

4 Trosolwg – Mathau o Ofal Plant, Gwasanaethau a Lleoedd

4.1 Y Cyflenwad Sylfaenol o Ofal Plant Cofrestredig ar Ynys Môn

Mae'r adran sy'n dilyn yn amlinellu metreg sylfaenol sy'n cyfateb i'r cyflenwad o ofal plant o fewn ardal leol Ynys Môn - gan gynnwys manylion sy'n canolbwyntio ar nifer y lleoedd sydd ar gael/fesul math a nifer y darparwyr gofal plant sydd ar gael ar draws yr ardal leol.

Tabl 1 – Yn haf 2022, roedd y nifer a ganlyn o ddarparwyr gofal plant a oedd **wedi cofrestru ag AGC** ar gael ar Ynys Môn.

Ffynhonnell: CSYM

Math o ofal plant	Nifer y darparwyr gofal plant	Nifer o leoedd gofal plant cofrestredig
Gofal dydd llawn/Meithrinfa Ddydd Breifat	35	1,115
Gofal sesiynol	20	417
Gwarchodwyr plant	40	352
Gofal y tu allan i'r ysgol	15	386
Crèche	0	0
Cyfanswm	110	2,270

Gellir nodi ei bod yn hysbys bod 0 nanis ac *au-pairs* yn weithredol ar Ynys Môn.

Mae 0 o crèches cofrestredig yn gweithredu ar yr ynys. Yn olaf, lleolir 0 o gynlluniau chwarae mynediad agored ar yr ynys.

- 4.2 Wedyn mae Tabl 2 isod yn dangos nifer y lleoedd hygyrch ym mhob un o'r 11 ward yn yr ardal leol - yn ôl y pedwar prif fath o ofal plant cofrestredig, h.y.: 1. gofal dydd llawn/meithrinfa ddydd breifat; 2. gofal sesiynol, e.e. grwpiau chwarae a Chylch[oedd] Meithrin; 3. gwarchodwyr plant cofrestredig; a 4. darparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol.

Tabl 2 - Y cyflenwad sylfaenol o leoedd gofal plant cofrestredig (ag AGC) ar draws ardal leol Ynys Môn yn haf 2021

Ffynhonnell: CSYM SASS

Enw'r ward	Nifer y darparwyr gofal dydd llawn/ meithrinfeydd dydd preifat	Nifer y lleoedd gofal dydd llawn/ meithrinfeydd dydd preifat yn y ward	Nifer y darparwyr gofal sesiynol	Nifer y darparwyr gofal sesiynol a leolir yn y ward	Nifer y gwarchodwyr plant cofrestredig a leolir yn y ward	Nifer y lleoedd gyda gwarchodwyr plant cofrestredig yn y ward	Nifer o darparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol a leolir yn y ward	Nifer y lleoedd gofal plant y tu allan i'r ysgol yn y ward	Cyfanswm y Lleoedd Gofal Plant
Aethwy	3	137	0	0	4	35	2	70	242
Bro Aberffraw	0	0	1	16	2	14	0	0	30
Bro Rhosyr	3	109	5	106	1	10	2	43	268
Caergybi	2	56	1	26	2	18	1	30	130
Canolbarth Môn	5	216	4	86	5	41	4	107	450
Llifon	6	201	1	20	3	24	3	76	321
Lligwy	1	17	1	16	5	45	0	0	78
Seiriol	4	122	4	73	3	30	2	44	269
Talybolion	4	75	0	0	2	18	0	0	93
Twrcelyn	2	47	0	0	13	117	1	16	180
Ynys Gybi	5	135	3	74	0	0	0	0	209
Cyfanswm Ynys Môn	35	1,115	20	417	40	352	15	386	2,270

4.3 Gofal Plant Anffurfiol

Mae Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd Ynys Môn - Teulu Môn - yn dal gwybodaeth am ddarparwyr gofal anffurfiol sy'n gweithredu ar yr ynys, yn enwedig grwpiau mam a'i phlentyn/grwpiau rhiant a phlentyn ar gyfer teuluoedd sydd â phlant 0-4 oed. Enghraifft yw grŵp rhiant a phlentyn Mini Rockers a leolir yng Nghaergybi, lle anogir plant i chwarae a chanu.

4.4 Presenoldeb amcangyfrifedig yn hydref 2021

Mae Tabl 3 isod yn dangos union nifer y plant a oedd yn cyrchu/mynychu lle gofal plant wedi hynny, o ran y math(au) o ofal plant yn ôl yr ymatebion a dderbyniwyd i SASS Gorffennaf 2021.

Tabl 3 - Nifer y plant a oedd yn mynychu darpariaeth(au) gofal plant ffurfiol ar draws Ynys Môn yn hydref 2021

Ffynhonnell: SASS Gorffennaf 2021

Ardal	Nifer y plant sy'n amlwg yn mynychu gofal dydd llawn a gofal sesiynol	Nifer y plant sy'n mynychu lleoedd gyda Gwarchodwyr Plant ⁶	Nifer y plant sy'n mynychu lleoedd Gofal Plant y Tu Allan i'r Ysgol	Nifer y plant sy'n mynychu lleoedd mewn Crèche
Cyfanswm Ynys Môn	1,462	336	380	Amherthnasol

4.5 Mae Teulu Môn (y Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd) yn wasanaeth cynhwysol, rhad ac am ddim, i deuluoedd ym Môn. Dyma'r pwynt cyswllt cyntaf i'r holl blant, teuluoedd a gweithwyr proffesiynol gael gwybodaeth, cyngor a chymorth mewn perthynas â phlant neu deuluoedd plant, 0-25 oed.

Mae'r GGiD yn helpu i ganfod gofal plant i rieni a gofalwyr, gan addasu eu chwiliad yn ôl eu hanghenion unigol.

Mae'r GGiD hefyd yn darparu gwybodaeth reolaidd i ddarparwyr gofal plant ynghylch hyfforddiant, grantiau, cynlluniau, yn ogystal ag unrhyw ganllawiau gan Lywodraeth Cymru.

⁶ Ym Mehefin 2021, roedd gwarchodwyr yn gweithredu sydd bellach wedi dadgofrestru.

4.6 Anghenion Dysgu Ychwanegol

Roedd data SASS Gorffennaf 2021 yn dangos, ar draws holl ddarparwyr gofal plant Ynys Môn - a ymatebodd i'r arolwg - bod cyfanswm o 120 o blant ag **anghenion dysgu ychwanegol** yn mynychu darpariaeth gofal plant.

- Dywedodd 44 o'r ddarparwyr (o'r 94 a ymatebodd) fod ganddynt o leiaf un plentyn yn mynychu eu lleoliad oedd ag anabledd gwybyddol a dysgu
- Dywedodd 48 o ddarparwyr fod ganddynt o leiaf un plentyn yn mynychu eu lleoliad oedd ag anhawster ymddygiad, emosiynol a datblygiad cymdeithasol
- Dywedodd 54 o ddarparwyr fod ganddynt o leiaf un plentyn yn mynychu eu lleoliad oed ag anhawster cyfathrebu a rhyngweithio
- Dywedodd 38 o ddarparwyr fod ganddynt o leiaf un plentyn yn mynychu eu lleoliad oedd ag anabledd synhwyraidd a/neu gorfforol.

4.7 Darpariaeth Cyfrwng Cymraeg

Roedd Datganiad Hunanasesu Gwasanaeth SASS Gorffennaf 2021 hefyd yn dangos bod 29 o ddarparwyr gofal plant (o'r 94 a ymatebodd) yn cyflwyno gofal plant trwy gyfrwng y Gymraeg, fel *prif* iaith.

Yr unig ddwy iaith amlwg yr oedd gofal plant yn cael ei ddarparu trwyddynt oedd Cymraeg a/neu Saesneg, gyda 41 o leoliadau/darparwyr yn amlinellu bod eu lleoliad yn darparu ar gyfer y ddwy iaith.

Fodd bynnag, o safbwynt y thema berthnasol a phwysig o ofal plant trwy gyfrwng y Gymraeg, roedd yr arolwg yr ymgwymerwyd ag ef â darparwyr gofal plant a leolir ym Môn yn hydref 2021 yn amlygu, dros y 18 mis nesaf (h.y. hyd at wanwyn 2023), roedd gan 24% o'r ymatebwyr o ddarpariaeth gofal plant mewn lleoliadau/grwpiau gynlluniau ar waith i ehangu nifer y lleoedd cyfrwng Cymraeg a gynigiwyd ganddynt. Roedd canran is o warchodwyr plant cofrestredig, 15%, yn dweud bod ganddynt fwriad o'r fath.

4.8 Mae rhaglen gofal plant Dechrau'n Deg ar gyfer Ynys Môn yn darparu o fewn yr ardaloedd a restrir isod - sydd hefyd yn ymgorffori'r lleoedd 2.5 awr/12.5 awr yr wythnos a gomisiynir.

- Ardal leol Gwalchmai = 12 o leoedd a gomisiynir
- Ardal leol Niwbwrch = 24 o leoedd a gomisiynir

- Ardal Leol Llangefni = 48 o leoedd a gomisiynir
- Ardal Leol Caergybi = 100 o leoedd a gomisiynir, a ddarperir gan 3 lleoliad ar draws y dref honno

4.9 Gofal Plant Di-dreth

O safbwynt ffynhonnell cymorth dybiedig arall tuag at gael mynediad i ofal plant o ansawdd dda, mewn ymateb i'r ymgynghoriad a gynhaliwyd â darparwyr gofal plant yn hydref 2021, dywedodd 58% o ddarparwyr/lleoliadau gofal plant blynyddoedd cynnar, h.y. darparwyr gofal dydd llawn a darparwyr sesiynol, eu bod wedi cofrestru i roi cymorth i rieni/gofalwyr gael mynediad i Ofal Plant Di-dreth. O ran y rheiny nad oeddynt wedi cofrestru, nodwyd dro ar ôl tro bod y rhesymau am hynny yn cynnwys:

... ran amlaf: *“Dydw i ddim ond yn cynnig lleoedd a ariennir gan Dechrau’n Deg”.*

“Dydw i ddim yn gwybod beth ydi o” (fel y nodwyd gan gynrychiolydd o ddau leoliad).

Hefyd, yn hydref 2021, nododd 81% o warchodwyr plant cofrestredig eu bod wedi cofrestru ar gyfer rhoi cymorth i rieni/gofalwyr gael mynediad i Ofal Plant Di-dreth. O ran y rheiny nad oeddynt wedi cofrestru, roedd y rhesymau am hynny, a nodwyd dro ar ôl tro, yn cynnwys:

“Rydw i yn y broses o gofrestru”

“Dydw i ddim yn gwybod beth ydi o”.

Yn nhermau *hyrwyddo* Gofal Plant Di-dreth, dywedodd 78% o warchodwyr plant cofrestredig (hefyd) eu bod yn mynd ati i wneud hynny.

Yn olaf, yn hydref 2021, roedd 92% o ddarparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol yn dweud eu bod wedi'u cofrestru i roi cymorth i rieni/gofalwyr gael mynediad i Ofal Plant Di-dreth. Roedd un cynrychiolydd a ran darparwr nad oedd wedi cofrestru yn dweud *“dydan ni ddim wedi cofrestru oherwydd dydan ni ddim yn cynnig digon o oriau”.*

Yn nhermau *hyrwyddo* Gofal Plant Di-dreth, yr oedd pob un ond un o'r darparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol yn dweud (hefyd) eu bod yn mynd ati i wneud hynny.

Gan fynd i'r adborth o ymatebion SASS Gorffennaf 2021, dywedodd 59% (iach) o'r darparwyr gofal dydd llawn a'r darparwyr sesiynol a ymatebodd (hyd y gwyddent) bod rhieni'r plant yr oeddynt yn gofalu amdanynt (yng Ngorffennaf 2021) yn derbyn gofal plant di-dreth neu'n defnyddio talebau gofal plant.

4.10 Addysg Blynyddoedd Cynnar Rhan Amser

Fel rhan o'r ymateb i broses SASS Gorffennaf 2021 SASS, roedd 58% o ddarparwyr gofal plant blynyddoedd cynnar (h.y. darparwyr gofal dydd llawn a darparwyr gofal sesiynol) yn nodi eu bod yn derbyn cyllid i ddarparu addysg blynyddoedd cynnar rhan amser.

4.11 Mae Canllawiau Statudol Llywodraeth Cymru 2016 yn rhoi cyfarwyddyd y dylai'r Asesiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant grynhoi ystod oed y plant sy'n gallu mynychu'r ystod o fathau o ofal plant – a chyflwynir y fetreg hon yn Nhabl 4 isod.

Tabl 4 - Nifer y darparwyr gofal plant a ymatebodd a leolir yn ardal leol Ynys Môn y mae grwpiau oed penodol o blant yn cael mynediad iddynt yng Ngorffennaf 2021

Ffynhonnell: SASS Gorffennaf 2021

Y math o ddarparwr gofal plant a oedd <i>wedi ymateb</i>	Nifer y lleoliadau sy'n gallu darparu gofal plant ffurfiol i blant 0- 12 mis ac 1 oed	Nifer y lleoliadau sy'n gallu darparu gofal plant ffurfiol i blant 2 oed	Nifer y lleoliadau sy'n gallu darparu gofal plant ffurfiol i blant 3-4 oed	Nifer y lleoliadau sy'n gallu darparu gofal plant ffurfiol i blant 5-11 oed	Nifer y lleoliadau sy'n gallu darparu gofal plant ffurfiol i blant 12-14 oed
Darparwyr Gofal Dydd Llawn (32 o ymatebwyr)	12	31	32	0	0
Gofal Sesiynol (20 o ymatebwyr)	0	16	17	0	0
Gwarchodwyr Plant (37 o ymatebwyr)	22	25	31	24	1
Gofal Plant y Tu Allan i'r Ysgol (4 o ymatebwyr)	0	0	4	4	4

4.12 Defnydd o Ofal Plant

O ran yr arolwg a gynhaliwyd yn hydref 2021, gwahoddodd Cyngor Sir Ynys Môn ddarparwyr gofal plant blynyddoedd cynnar i nodi a oedd ganddynt restr aros. (O safbwynt y galw am leoedd yn unig) dywedodd 10% o ddarparwyr gofal plant blynyddoedd cynnar, h.y. darparwyr gofal dydd llawn a darparwyr sesiynol, bod ganddynt restr aros (yr ardal y lleolir darparwr perthnasol ynddi amlaf oedd Caergybi), a dywedodd 33% o warchodwyr plant cofrestredig bod ganddynt restr aros (yr ardal y lleolir darparwr perthnasol ynddi amlaf oedd Canolbarth Môn).

Mae Tabl 5 yn dangos y graddau yr oedd y ddau fath o ddarparwr gofal plant *perthnasol* yn dweud bod eu rhestr aros wedi newid yn ystod y cyfnod rhwng Mawrth 2021 – Hydref 2021.

Tabl 5 – Y graddau yr oedd rhestrau aros wedi newid yn ystod y cyfnod rhwng Mawrth 2021 – Hydref 2021

Ffynhonnell: ADGP Ynys Môn 2021-2022 – cyfweiliadau strwythuredig gyda darparwyr gofal plant

Dosbarthiad	Canran y darparwyr/lleoliadau gofal plant blynyddoedd cynnar a nododd hyn	Canran y gwarchodwyr plant cofrestredig a nododd hyn
Ydy – mae wedi lleihau	0	11%
Ydy – mae wedi cynyddu	50%	33%
Nac ydy – mae wedi aros fwy neu lai yr un maint	50%	56%

4.13 Yn hydref 2021, gwahoddodd Cyngor Sir Ynys Môn bob darparwr gofal plant i nodi a oedd ganddynt leoedd gwag.

- Dywedodd 50% o ddarparwyr gofal plant blynyddoedd cynnar fod ganddynt leoedd gwag – ran amlaf yn ward Canolbarth Môn
- Dywedodd (canran gymharol is, sef) 33% o warchodwyr plant cofrestredig fod ganddynt leoedd gwag – ran amlaf yn ward Twrcelyn
- Dywedodd 67% o glybiau ar ôl ysgol bod ganddynt leoedd gwag (na chafodd eu nifer eu pennu yn ôl metreg) – ran amlaf yn ward Llifon
- Dywedodd 60% o glybiau brecwast nad ydynt wedi’u lleoli mewn ysgol, bod ganddynt leoedd gwag

O ran y darparwyr/lleoliadau gofal plant blynyddoedd cynnar a chanddynt leoedd gwag, y nifer gyfartalog oedd 4.2 o leoedd.

O ran y gwarchodwyr plant cofrestredig hynny a chanddynt leoedd gwag, y nifer gyfartalog oedd 1 lle.⁷

Yn y bôn, mae Tabl 6 yn dangos yr adborth y darparodd y tri math o ddarparwyr gofal plant yn unol â lefelau defnydd:

Math y darparwr gofal plant	Nodwyd: Mae ein lefelau defnydd wedi cynyddu yn rhyngor yr hydref 2021	Nodwyd: Mae ein lefelau defnydd wedi lleihau yn rhyngor yr hydref 2021	Nodwyd: Mae ein lefelau defnydd wedi dychwelyd i lefelau arferol cyn COVID-19	Nodwyd: Mae’n anodd dosbarthu ein sefyllfa o ran ein lefelau defnydd	Heb ddweud
Gofal Plant Blynyddoedd Cynnar	15%	48%	30%	7%	0
Gwarchodwr Plant	22%	48%	30%	0	0
Gofal Plant y Tu Allan i’r Ysgol	31%	23%	46%	0	0

⁷ Nid oedd Darparwyr Gofal Plant y Tu Allan i’r Ysgol yn dueddol o roi adborth am eu metreg o ran lleoedd gwag.

4.14 Ffioedd o ran gofal plant am dâl

Cafwyd darlun cliriach o gyfraddau safonol fesul diwrnod o ganlyniad i arolwg hydref 2021 Cyngor Sir Ynys Môn o ddarparwyr gofal plant.

Ar gyfer y darparwyr/lleoliadau darparwyr gofal plant a ymatebodd – o ran lleoedd y *telir ffi* ar eu cyfer:

- y ffi ddyddiol gyfartalog ar gyfer plant 0-12 mis ac 1 oed oedd £48.00 a'r ffi ddyddiol fwyaf cyffredin oedd £48.00 hefyd
- y ffi ddyddiol gyfartalog ar gyfer plant 2 oed oedd £17.40 (oherwydd y 'ffactor' gofal sesiynol) a'r ffi ddyddiol fwyaf cyffredin oedd (ffi sesiynol o) £8.00
- y ffi ddyddiol gyfartalog ar gyfer plant 3 a 4 oed oedd £17.40 (oherwydd y 'ffactor' gofal sesiynol) a'r ffi ddyddiol fwyaf cyffredin oedd, unwaith eto, (ffi sesiynol o) £8.00

Ar gyfer y gwarchodwyr plant cofrestredig a ymatebodd – am leoedd y *telir ffi* ar eu cyfer:

- y ffi ddyddiol gyfartalog ar gyfer plant 0-12 mis oedd £32.30 a'r ffi ddyddiol fwyaf cyffredin oedd £35.00
- y ffi ddyddiol gyfartalog ar gyfer plant 1 oed oedd £30.70 a'r ffi ddyddiol fwyaf cyffredin oedd, unwaith eto, £30.00
- y ffi ddyddiol gyfartalog ar gyfer plant 2 oed oedd £30.40 a'r ffi ddyddiol fwyaf cyffredin oedd £35.00
- y ffi ddyddiol gyfartalog ar gyfer plant 3 a 4 oed oedd £35.00 a'r ffi ddyddiol fwyaf cyffredin oedd £35.00
- o ran y ffi ddyddiol gyfartalog ar gyfer plant 5-8 oed, y *ffi sesiynol* mwyaf cyffredin oedd £12.00

Ar gyfer darparwyr/lleoliadau gofal plant y tu allan i'r ysgol a ymatebodd – am leoedd y *telir ffi* ar eu cyfer:

- y ffi ddyddiol gyfartalog ar gyfer clwb ar ôl ysgol oedd £10.10
- y ffi ddyddiol gyfartalog ar gyfer clwb brecwast oedd £3.70
- y ffi ddyddiol gyfartalog ar gyfer cynllun chwarae yn ystod y gwyliau oedd £32.40

4.15 Amseroedd Agor a Hygyrchedd

Trwy arolwg Cyngor Sir Ynys Môn o ddarparwyr gofal plant yn hydref 2021, cafwyd cadarnhad o amseroedd agor.

O ran y darparwyr gofal plant blynyddoedd cynnar a ymatebodd, yr amser agor mwyaf cyffredin oedd 9.00yb, a'r amser agor cyfartalog oedd 8.48am.

Yr amser gorffen mwyaf cyffredin oedd 3:00yp, a'r amser gorffen cyfartalog oedd 14:48pm.

Ar gyfer y gwarchodwyr plant cofrestredig a ymatebodd, yr amser agor mwyaf cyffredin oedd 8.00yb, a'r amser agor cyfartalog oedd 7.22am. Yr amser gorffen mwyaf cyffredin oedd 18:00yh, a'r amser gorffen cyfartalog oedd 17:36pm.

O ran nifer y clybiau ar ôl ysgol ar Ynys Môn, yr amser agor mwyaf cyffredin oedd 15:00yp. Yr amser gorffen mwyaf cyffredin oedd 18:00 pm.

4.16 Yn hydref 2021, gwahoddwyd pob darparwr gofal plant i nodi a oeddent wedi gweld neu brofi unrhyw dueddiadau nodedig (newydd) o ran y galw am: (a) y mathau o leoedd yr oeddent yn eu cynnig; neu'r (b) mathau o oriau yn eu lleoliad.

Dywedodd 45% o'r holl ddarparwyr gofal plant blynyddoedd cynnar eu bod wedi profi hynny, ac yn nhrefn amllder, y rhai a ailadroddwyd oedd:

- Rhieni yn gofyn am fwy o hyblygrwydd
- Cynnydd yn y galw am leoedd rhan amser i blant 2 oed
- Cynnydd yn y galw am ofal cofleidiol

Dywedodd 44% o'r holl warchodwyr plant cofrestredig eu bod wedi profi hynny, ac yn nhrefn amllder, y rhai a ailadroddwyd oedd:

- Llai o alw am leoedd amser llawn a...
- Cynnydd yn y galw am leoedd rhan amser
- Llai o alw am godi plant ar ôl ysgol

Dywedodd 46% o'r holl ddarparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol eu bod wedi profi hynny, ac yn nhrefn amllder, y rhai a ailadroddwyd oedd:

- Gostyngiad cyffredinol yn y galw am leoedd
- Rhieni'n gofyn am ehangu oriau agor ac amseroedd cau

5 Anghenion Rhieni/Gofalwyr – y galw am ofal plant

Mae'r naratif isod yn amlinellu canlyniadau'r dadansoddiad o arolwg rhieni Llywodraeth Cymru a gafodd gyfnod ymateb o 5 wythnos ym mis Hydref 2021 a dechrau mis Tachwedd 2021. Cynlluniwyd yr arolwg hwn gan Lywodraeth Cymru, gan gynnwys y gallu i sicrhau sylw i rai o'r ffactorau sy'n seiliedig ar alw y dylid mynd i'r afael â hwy yn ôl cyfarwyddyd Canllawiau Statudol Llywodraeth Cymru 2016 mewn unrhyw Asesiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant.

5.1 Cafwyd **286 o ymatebion** i arolwg rhieni Llywodraeth Cymru, sy'n cyd-fynd â wardiau Ynys Môn fel a ganlyn.

Tabl 7 - Ardal breswyl rhieni/gofalwyr sy'n ymateb

Enw'r ward	Nifer y rhieni/gofalwyr a ymatebodd	Canran o'r Cyfanswm
Aethwy [EH]	15	5%
Bro Aberffraw	14	5%
Bro Rhosyr	22	7.5%
Caergybi	20	7%
Canolbarth Môn	41	14.5%
Lliffon	16	5.5%
Lligwy	14	5%
Seiriol Talybolion	16	5.5%
Twrcelyn	13	4.5%
Ynys Gybi	16	5.5%
Nid oedd y cod post wedi'i gynnwys ⁸	99	35%

⁸ Er y nodwyd gan yr ymatebwyr hyn eu bod yn byw ym Môn.

- 5.2 O ran y math o aelwyd(ydd), yr ymateb mwyaf cyffredin a roddwyd gan rieni/gofalwyr a ymatebodd oedd eu bod: yn rhannu'r cyfrifoldeb am fy mhlentyn/mhlant gyda rhywun yr wyf yn byw gydag ef (72% o ymatebwyr), yna fesul amllder gan riant/gofalwyr yn dweud mai fi oedd yn llwyr gyfrifol am fy mhlentyn/mhlant - roedd 21% mewn gwirionedd yn rhieni sengl.
- 5.3 Roedd yn amlwg mai 1.8 oedd nifer gyfartalog y plant a oedd yn cael eu magu gan yr holl ymatebwyr (0.1) uwchlaw cyfartaledd y Deyrnas Gyfunol sy'n 1.7).
- 5.4 Roedd yn amlwg mai'r garfan oedran a oedd yn cael ei magu fynyachaf, o'r rhieni a ymatebodd, oedd 5-8 oed (dywedodd 38% o rieni eu bod yn magu plentyn o'r oedran hwn), ac yna plant 2 oed (28%).
- 5.5 Dywedodd 5.5% o'r gofalwyr a ymatebodd eu bod yn gofalu am/magu o leiaf un plentyn ag anghenion dysgu ychwanegol (ADY) neu salwch hirdymor.
- 5.6 Dywedodd yr holl rieni/gofalwyr a ymatebodd i Lywodraeth Cymru beth oedd eu statws cyflogaeth ar hyn o bryd.

Tabl 8 – Statws cyflogaeth rhieni/gofalwyr a ymatebodd

Statws	Canran y rhieni/gofalwyr perthnasol a ymatebodd
Yn chwilio am swydd – ond ddim yn gweithio eto	2.5%
Cyflogedig	76%
Hunangyflogedig	5%
Mewn addysg neu hyfforddiant	4.5%
Ddim yn gweithio a ddim yn chwilio am swydd	9.5%
Yn methu gweithio	2.5%

Noder: roedd y rhieni'n gallu darparu nifer o ymatebion.

Roedd yn amlwg bod gan 79% o'r rhieni/gofalwyr a ymatebodd bartner, a disgrifiwyd eu statws cyflogaeth gan yr ymatebydd fel a ganlyn:

Tabl 9 – Statws cyflogaeth partneriaid

Statws	Canran y rhieni/gofalwyr perthnasol a ymatebodd
Yn chwilio am swydd – ond ddim yn gweithio eto	0
Cyflogedig	67%
Hunangyflogedig	8.5%
Mewn addysg neu hyfforddiant	8.5%
Ddim yn gweithio a ddim yn chwilio am swydd	1%
Yn methu gweithio	0
Ddim yn berthnasol (gan nad oes ganddynt bartner)	15%

5.7 Mae tabl 10 yn nodi nifer yr achosion o rieni/gofalwyr a ymatebodd yn nodi eu hincwm cartref gros yr wythnos (cyn didyniadau/treth).

Tabl 10 - Incwm gros aelwydydd yr wythnos (cyn didyniadau/treth)

Incwm wythnosol aelwydydd	Canran y rhieni/gofalwyr perthnasol a ymatebodd	Y math o ofal plant ffurfiol a nodir amlaf a ddefnyddir yn ystod y tymor
Hyd at £100	2%	Cylch Meithrin
£100 i £149	20%	Cylch Meithrin
£150 i £249	10%	Cylch Meithrin
£250 i £349	7%	Cylch Meithrin
£350 i £500	9%	Meithrinfa Ddydd Breifat
£500 i £580	9%	Meithrinfa Ddydd Breifat
£581 i £750	10%	Meithrinfa Ddydd Breifat
£750 i £999	10%	Meithrinfa Ddydd Breifat
Mwy na £1,000	15%	Cylch Meithrin
Mae'n well gennyf beidio â dweud	8%	Meithrinfa Ddydd Breifat

5.8 Mae Tabl 11 yn nodi nifer yr achosion o rieni/gofalwyr a ymatebodd yn nodi cefndiroedd ethnig penodol.

Ethnigrwydd Datganedig	Canran y rhieni/gofalwyr perthnasol a ymatebodd
Gwyn	98.5%
Grwpiau Cymysg/Aml-ethnig	1.5%
Asiaidd/Asiaidd Prydeinig	0
Du/Affricanaidd/Caribiaidd/Du Prydeinig	0
Grŵp ethnig arall	0
Heb ddweud	0

Roedd yn amlwg mai'r math mwyaf cyffredin o ymatebydd 'Cymysg' oedd: Cymysg Gwyn a Du Caribiaidd (tri rhiant/gofalwr a ymatebodd).

5.9 Dywedodd 73% o'r holl rieni/gofalwyr a ymatebodd (a chanddynt o leiaf un plentyn 3 a/neu 4 oed) eu bod yn defnyddio lle addysg gynnar wedi'i ariannu mewn ysgol neu feithrinfa neu mewn cylch chwarae sesiynol.

Dywedodd 21% o'r holl rieni/gofalwyr a ymatebodd eu bod yn defnyddio lle o dan y Cynnig Gofal Plant, a dywedodd 4% o'r rhieni a ymatebodd eu bod yn bwriadu manteisio ar y Cynnig Gofal Plant yn y blynyddoedd i ddod.

5.10 Dywedodd 10% o'r rhieni a ymatebodd i'r arolwg eu bod yn defnyddio lle gofal plant y rhaglen Dechrau'n Deg. Roedd rhieni a gofalwyr oedd â phlentyn 2 a/neu 3 oed, yr oedd y ddau'n gymwys – neu ddim yn gymwys – i ddefnyddio lle gofal plant Dechrau'n Deg, wedi darparu adborth, a oedd yn cynnwys (fesul amllder):

“Oherwydd fy mod i'n defnyddio'r Cynnig Gofal Plant yn lle hynny”.

“Mae'n amlwg nad ydi o ar gael yn y feithrinfa yr ydw i'n ei defnyddio”.

*“Dwi **ychydig** y tu allan i ardal 'gymwys'”.*

5.11 Mae Tabl 12 isod yn dangos pa mor aml y dywedodd rhieni/gofalwyr a ymatebodd eu bod yn defnyddio mathau penodol o ofal plant **yn ystod y tymor**.

Tabl 12 - Amllder y dywedodd rhieni/gofalwyr a ymatebodd eu bod yn defnyddio mathau penodol o ofal plant yn ystod y tymor

Math o ofal plant wedi'i gofrestru neu heb ei gofrestru	Canran y rhieni/gofalwyr perthnasol a ymatebodd
Gwarchodwr Plant	4.5%
Clwb Cyn Ysgol neu Glwb Brecwast	20%
Clwb ar ôl Ysgol	18%
Meithrinfa Ddydd Breifat	34%
Meithrinfa Mewn Ysgol	8.5%
Cylch Chwarae Sesiynol	4%
Cylch Meithrin	27%
Crèche â Gwasanaeth Gollwng	3%
Nani	0
Au-pair	0
Teulu/Ffrindiau (â thâl)	0
Teulu/Ffrindiau (di-dâl)	45%
Rhai a ddywedodd <i>dim yn ystod y tymor</i>	9%

5.12 Yn gyfatebol, mae Tabl 13 isod yn nodi pa mor aml y dywedodd rhieni/gofalwyr a ymatebodd eu bod yn defnyddio mathau penodol o ofal plant yn ystod amseroedd gwyliau.

Tabl 13 - Pa mor aml y dywedodd rhieni/gofalwyr a ymatebodd eu bod yn defnyddio mathau penodol o ofal plant yn ystod y gwyliau

Math o ofal plant wedi'i gofrestru neu heb ei gofrestru	Canran y rhieni/gofalwyr perthnasol a ymatebodd	% y gwahaniaeth gydag amser tymor ysgol
Gwarchodwr Plant	4.5%	Dim newid
Clwb Gwyliau neu Gynllun Chwarae	7%	Amherthnasol
Meithrinfa Ddydd Breifat	29%	-5%
Ysgol Breifat paratoi cyn ysgol	0	Amherthnasol
Cylch Chwarae Sesiynol	0	-4%
Cylch Meithrin	6%	-21%
Crèche â Gwasanaeth Gollwng	3%	Dim newid
Nani/Au-pair	0	Dim newid
Cynllun Chwarae	0	Dim newid
Teulu/Ffrindiau (â thâl)	0.5%	+0.5%
Teulu/Ffrindiau (di-dâl)	20%	-25%
Rhai a ddywedodd <i>dim yn ystod gwyliau'r ysgol</i>	22%	+13%

5.13 Gwahoddwyd pob rhiant/gofalwr a ymatebodd i nodi faint yr oeddent yn ei wario mewn wythnos gyfartalog ar ofal plant (â thâl, di-dâl). Mae Tabl 14 yn dangos mai'r swm a nodwyd amlaf (o ychydig) oedd £100.00 - £199.99 yr wythnos, a nodwyd gan bron i 20% o'r holl rieni a ymatebodd.

Tabl 14 – Maint y gwariant wythnosol ar ofal plant

Swm a wariwyd ar gyfartaledd/wythnos[diwrnodau]	Canran y rhieni/gofalwyr perthnasol a ymatebodd
£0	28%
Hyd at £10	2%
£10-£49	16%
£50-£99	14.5%
£100-£199	19%
£200-£299	6%
£300 neu fwy	2%
Heb ddweud	12.5%

Y wardiau a oedd yn cyfrif am yr amllder uchaf o rieni yn dweud: £300.00 neu fwy/wythnos oedd ward Bro Rhosyr, ac yna o ran amllder, ward Bro Aberffraw.

Gellir nodi y gofynnwyd i bob rhiant/gofalwr nodi a oeddent yn derbyn unrhyw gymorth tuag at dalu cost eu gofal plant a...

- Dywedodd 8.5% o'r rhieni/gofalwyr a ymatebodd: (oeddent) elfen gofal plant y Credyd Treth Gwaith/Credyd Cynhwysol
- Dywedodd 22% o'r rhieni/gofalwyr a ymatebodd: (oeddent) Talebau Gofal Plant⁹/Gofal Plant Di-dreth
- Dywedodd 0 o rieni/gofalwyr a ymatebodd: (oeddent, y) Grant Gofal Plant i Fyfyrrwyr a
- Dywedodd 0 o rieni/gofalwyr a ymatebodd: ((oeddent) cyfraniad Cyflogwr

⁹ Yn wahanol i'r Cynnig Gofal Plant – h.y. NID yr un rhaglen yw'r rhain.

5.14 Gwahoddwyd pob rhiant/gofalwr a ymatebodd i nodi nifer yr oriau o ofal plant yr oeddent yn eu defnyddio, ar gyfartaledd, mewn wythnos arferol.

O'r rhieni hynny a ymatebodd i'r cwestiwn:

Ar gyfer y tymor ysgol:

Cyfartaledd yr oriau a nodwyd gan rieni/gofalwyr preswyl Ynys Môn oedd 18 awr a 45 munud/wythnos.

Y swm a nodwyd amlaf o ran oriau oedd 30 awr/wythnos, ac yna o ran amlder, 10 awr/wythnos.

Ar gyfer y cyfnod gwyliau:

Cyfartaledd yr oriau a nodwyd gan rieni/gofalwyr preswyl Ynys Môn oedd 18 awr a 20 munud/wythnos.

Y swm a nodwyd amlaf o ran oriau oedd 10 awr/wythnos, a gydag amlder cyfartal: 20 awr/wythnos.

5.15 Gwahoddwyd rhieni/gofalwyr i nodi pa mor fodlon yr oeddent ar hyn o bryd gyda'u sefyllfa ofal plant bresennol.

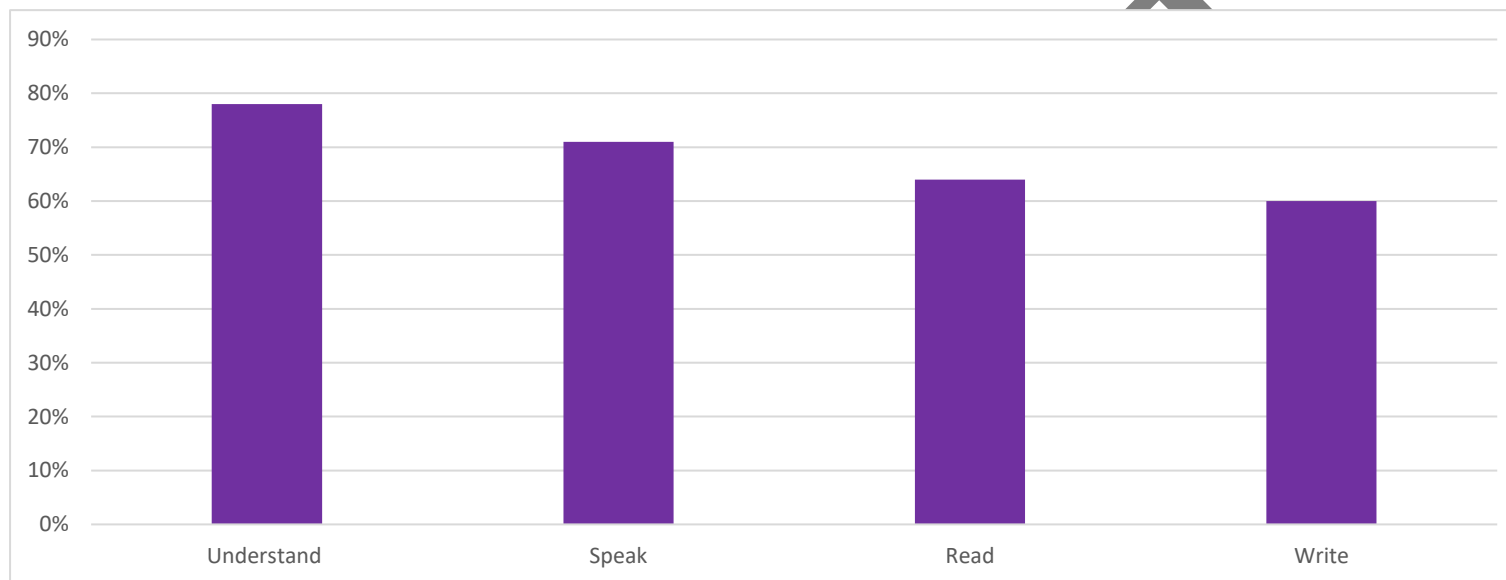
Tabl 15 – Lefelau Boddhad

Pa mor fodlon oedd rhiant/gofalwr:	Canran y rhieni/gofalwyr perthnasol a ymatebodd
Bodlon lawn	64%
Eithaf Bodlon	17%
Eithaf Anfodlon	2%
Anfodlon lawn	1%
(Dywedodd) Amherthnasol	9%
Heb ddweud	7%

Roedd rhieni/gofalwyr a ddywedodd eu bod yn Eithaf Anfodlon neu'n Anfodlon lawn (o ran cyfran), yn preswyllo amlaf yn ardal Orllewinol yr ynys, ac yng Nghaergybi.

5.16 Gwahoddwyd yr holl rieni/gofalwyr a ymatebodd i ddweud a allent siarad, darllen a/neu ysgrifennu'r Gymraeg.

Diagram 1 - Mynychder hyfedredd yn y Gymraeg

Yn y pen draw, dywedodd 62% o'r rhieni/gofalwyr a ymatebodd eu bod yn defnyddio gofal plant drwy gyfrwng y Gymraeg ar hyn o bryd. Dywedodd 5% fod hyn yn rhywbeth yr hoffent ei wneud yn ddelfrydol, ond roedd yn amlwg bod nifer fechan o rai ffactorau'n cael eu profi gan gyfran o'r ymatebwyr, gyda:

- 0.5% yn nodi bod pellter i leoliad gofal plant cyfrwng Cymraeg wedi bod yn rhwystr rhag manteisio arno
- 2% yn nodi bod diffyg lle(oedd) cyfrwng Cymraeg wedi gweithredu fel rhwystr i allu manteisio
- 0 yn datgan bod gallu Cymraeg y staff wedi gweithredu fel rhwystr rhag manteisio
- 0 yn datgan bod cost gofal plant cyfrwng Cymraeg wedi bod yn rhwystr i fanteisio arno a
- Dywedodd 1% nad oeddent wedi gallu dod o hyd i ddigon o oriau gan ddarparwr gofal plant Cymraeg.

- 5.17 Gwahoddwyd yr holl rieni/gofalwyr a ddywedodd nad oeddent – yn hydref 2021 – yn defnyddio unrhyw ofal plant i nodi pam, gan gynnwys yr achosion o rwystrau. Gellir darllen rhagor o fanylion - gan gynnwys adborth ansoddol - am y ddeinameg a'r ffactor allweddol hwn yn Adran 15 o'r ADGP hwn.

Tabl 16 - Y rhesymau a nodwyd ynghylch pam nad oedd rhiant/gofalwr yn cyrchu/derbyn cymorth gyda gofal plant

Rhesymau/Rhwystrau	Canran y rhieni/gofalwyr perthnasol a ymatebodd
Mae fy mhlentyn ar restr aros ar gyfer darparwr ac rydym yn aros i le ddod ar gael	<0.5%
Rwy'n defnyddio gofal plant anffurfiol fel aelod o'r teulu neu ffrind	8%
Rwy'n dewis peidio â defnyddio unrhyw ofal plant	<0.5%
Rwy'n rhiant sy'n aros gartref ac felly nid oes angen gofal plant arnom	4%
Mae fy mhlant yn ddigon hen i ofalu amdanynt eu hunain	1.5%
Nid oes gofal plant o ansawdd digonol	<0.5%
Nid oes darpariaeth Gymraeg addas	1%
Dim darpariaeth addas yn ein hiaith, nad yw'n Gymraeg nac yn Saesneg	<0.5%
Nid yw'r gofal plant sydd ar gael yn ddigon hyblyg ar gyfer fy anghenion	3%
Mae cost gofal plant yn rhy ddrud	7.5%
Mae amseroedd gofal plant yn anaddas	3%
Nid oes gofal plant ar gael sy'n addas ar gyfer oedran fy mhlentyn	2%
Mae problem gyda thrafnidiaeth	1%
Nid oes gofal plant yn lle mae ei angen arnaf	1%
Nid oes gofal plant a all ddarparu ar gyfer anghenion penodol fy mhlentyn	0.5%
Dim ond ar sail ad hoc rydw i'n defnyddio gofal plant ac mae'n amhosibl cynllunio	2%
Arall	1.5%

O ran yr ymatebion 'Arall':

"Dwi ar absenoldeb mamolaeth, ond y tymor nesaf mi fydda i'n defnyddio gwarchodwr plant neu ofal plant teuluol di-dâl".

“Does dim digon o ofal plant ar gael yn ystod y gwyliau”.

5.18 Ar thema debyg, gwahoddwyd rhieni/gofalwyr i nodi a oedd materion yn ymwneud â gofal plant yn ystod y flwyddyn ddiwethaf wedi effeithio arnynt hwy eu hunain neu unrhyw bartner[iaid]:

Dywedodd 26% fod gofal plant wedi: achosi problemau yn y gwaith

Dywedodd 5.5% fod mater gofal plant wedi: atal parhad gwaith

Dywedodd 9% bod mater gofal plant wedi: eu hatal rhag gweithio/cael swydd

Dywedodd 7% bod mater gofal plant wedi: eu hatal rhag cyrchu hyfforddiant

DRAFT

- 5.19 Gwahoddwyd yr holl rieni/gofalwyr a ymatebodd i nodi i ba raddau yr oeddent yn cytuno â neu (yn lle hynny) yn anghytuno â detholiad o ddatganiadau am ddarpariaeth gofal plant.

Tabl 17 - Meddyliau cyffredinol rhieni ar agweddau ar ofal plant yn ardal leol Ynys Môn

Datganiad	Cytuno'n Gryf	Tueddu i Gytuno	Tueddu i Anghytuno	Anghytuno'n Gryf	Ddim yn berthnasol i mi
Rwy'n fodlon â'm gofal plant yn ystod y tymor ysgol	60%	19.5%	2.5%	0	18%
Rwy'n fodlon â'm gofal plant yn ystod gwyliau'r ysgol	47%	16.5%	4.5%	5%	27%
Mae ansawdd gofal plant yn uchel	61%	18%	2%	0	19%
Mae dewis da o ofal plant yn fy ardal i	26%	33%	15%	9.5%	16.5%
Mae gofal plant wedi'i leoli'n dda	41%	31%	10%	3.5%	14.5%
Mae gofal plant yn darparu ar gyfer anghenion fy mhlant i	48%	26.5%	3%	1.5%	21%
Hoffwn i'm plentyn fynychu mwy o ofal plant cofrestredig	16.5%	18%	15%	16%	34.5%
Mae gofal plant yn rhy ddrud	48%	26%	7.5%	3%	14.5%
Byddai'n well gennyf ddefnyddio teulu/ffrindiau ar gyfer gofal plant	14%	21%	25%	17%	23%
Mae gennyf broblem gyda threfniadau gofal plant sy'n annibynadwy	4%	5.5%	19%	38.5%	33%
Mae gofal plant yn rhwystr i mi gael gwaith neu hyfforddiant	12%	14.5%	19%	26%	28.5%
Rwy'n gwybod lle i gael gwybodaeth am ofal plant	24%	44%	9.5%	7%	15.5%
Rwy'n gwybod lle i gael gwybodaeth am gymorth ariannol ar gyfer gofal plant	16.5%	38%	18%	11%	16.5%

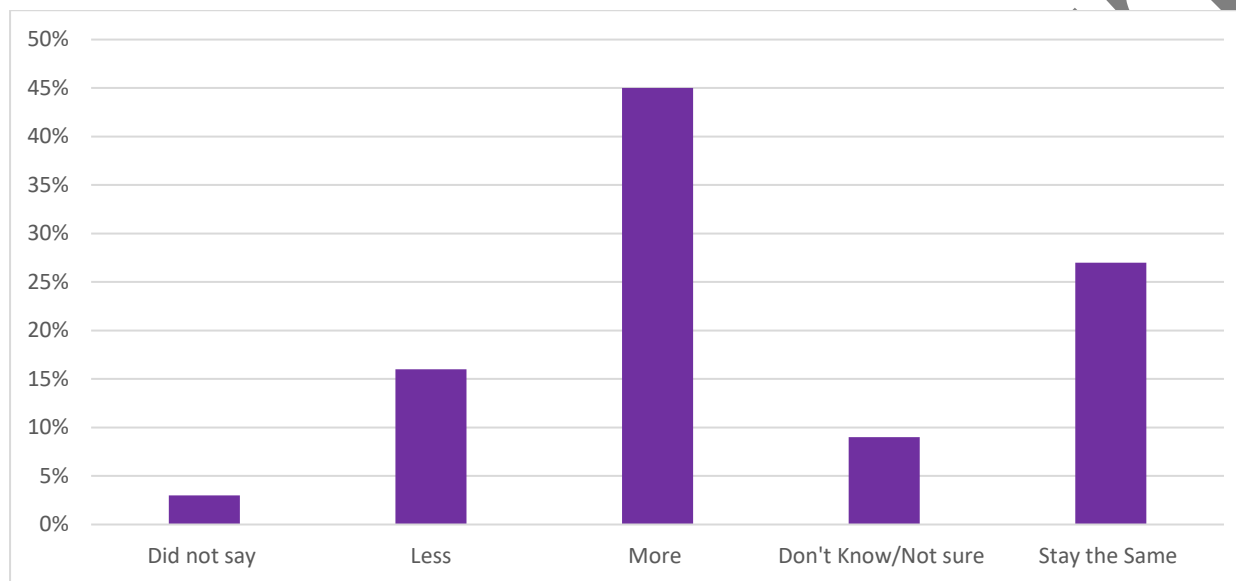
Nodwyd yr ymateb 'cytuno'n gryf: mae gofal plant yn rhy ddrud', amlaf gan rieni/gofalwyr a oedd yn byw yn ward Canolbarth Môn.

Nodwyd yr ymateb 'cytuno: mae gofal plant yn rhwystr i mi gael gwaith neu hyfforddiant', amlaf gan rieni/gofalwyr a oedd yn byw yn ward Bro Aberffraw.

Nodwyd yr ymateb yn 'anghytuno'n gryf' a 'thueddu i anghytuno' o ran: 'mae dewis da o ofal plant yn fy ardal i', amlaf unwaith eto gan rieni sy'n byw yn ward Canolbarth Môn, ac yna, o ran amllder, gan ward Llifon.

5.20 Yn y pen draw, cafwyd ymateb allweddol gan rieni/gofalwyr i'r cwestiwn: Ydych chi'n rhagweld y bydd angen mwy neu lai o ofal plant arnoch yn ystod yr ychydig flynyddoedd nesaf?

Diagram 2 - Ystyriaeth o b'un a ddefnyddir mwy neu lai o ofal plant yn ystod y 2 flynedd nesaf

Roedd y rhieni/gofalwyr hynny a ddywedodd 'Mwy', yn preswyllo amlaf yn ward Canolbarth Môn.

Gofynnwyd hefyd i'r rhieni hynny a ddwedodd 'Mwy' ddatgan y mathau o ofal plant y byddent yn ceisio ei gyrchu o ddilyn y bwriad hwnnw, a'r tri math mwyaf cyffredin oedd:

- Clwb ar ôl Ysgol – 20% o'r rhieni perthnasol
- Clwb Cyn Ysgol/Brecwast – 17% o'r rhieni perthnasol
- Cylch Meithrin – 16.5% o'r rhieni perthnasol

6 Canlyniadau Ymgynghori â Rhanddeiliaid

Mae Canllawiau Asesu Digonolrwydd Gofal Plant Llywodraeth Cymru 2016 yn cyfarwyddo y dylai Awdurdodau Lleol ymgynghori â rhanddeiliaid lleol a sefydliadau partner i sefydlu eu safbwynt ar flaenoriaethau sy'n cyd-fynd â sicrhau bod digon o ddarpariaeth gofal plant yn eu hardal. Dylai'r rhanddeiliaid hyn gynnwys sefydliadau ymbarél cenedlaethol sy'n gwneud cyfraniad allweddol i gynorthwyo'r awdurdod lleol, h.y.: Cyngor Sir Ynys Môn.

Felly mae Adran A Asesiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant Ynys Môn 2022 yn amlinellu'r adborth a gafwyd drwy gyfres o e-gyfweliadau rhithwir gyda rhanddeiliaid allweddol, partneriaid a gweithwyr proffesiynol yn ystod diwedd 2021 a dechrau 2022, gan gynnwys cynrychiolwyr o:

- Bwrdd Diogelu Gogledd Cymru
- Cynrychiolwyr cyflogadwyedd Cyngor Sir Ynys Môn
- Tîm Anghenion Dysgu Ychwanegol a Lles Cyngor Sir Ynys Môn
- Gwasanaethau Cymorth Ieuenctid Cyngor Sir Ynys Môn
- Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd Teulu Môn

6.1 Cryfderau canfyddedig: gofal plant yn ardal leol Ynys Môn

6.1.1 Disgrifiodd dau a gyfwelwyd eu cred bod gwaith a rôl y Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd: Teulu Môn yn gryfder arbennig ar gyfer Ynys Môn, yn enwedig o ran ffiniau esblygol ei gymorth a'i allu i gysylltu teuluoedd â darparwyr a mathau penodol o gymorth.

6.1.2 Ystyriwyd mai ail gryfder oedd bod y Cynnig Gofal Plant wedi cael effaith fuddiol nodedig, yn nhermau'r cymorth a ddarparwyd ganddo i deuluoedd yr ynys sy'n gweithio – er bod dau a gyfwelwyd wedi amlygu y caiff y modd y bydd y cynnydd sydd i ddod o ran ei gwmpas (yn nhermau teuluoedd cymwys) ei groesawu, yn enwedig o ran rhieni/gofalwyr sy'n oedolion sy'n dysgu.

6.1.3 Trydydd cryfder a amlygwyd gan ddau a gyfwelwyd oedd eu bod yn ystyried bod (gan ddefnyddio geiriau i'r perwyl) *“ymdeimlad o bositifrwydd a brwdfrydedd parhaus ymhlith y rheiny a oedd yn aros o fewn gweithlu blynyddoedd cynnar a gofal plant Ynys Môn”*.

6.2 Meysydd canfyddedig i'w gwella: gofal plant yn ardal leol Ynys Môn

- 6.2.1 Dywedodd dau a gyfwelwyd eu bod yn ymwybodol bod rhai rhieni/gofalwyr wedi adrodd materion a phroblemau yn nhermau lleoli a chyrchu gofal plant addas trwy gyfrwng y Gymraeg. Roedd yn amlwg hefyd bod hon yn thema arbennig (rhwystr rhag cyrchu gofal plant o ddewis rhiant/gofalwr) yr oedd Teulu Môn yn derbyn ymholiadau yn ei chylch yn rheolaidd. Roedd un a gyfwelwyd yn credu bod y mater hwn yn ymwneud yn arbennig â'r sector gwarchodwyr plant, ac y gallai hyn fod yn destun sylw gwaith cychwynnol gan yr awdurdod lleol i wella gallu teuluoedd i gyrchu darpariaeth gofal plant trwy gyfrwng y Gymraeg.
- 6.2.2 Amlinellodd dau a gyfwelwyd eu dealltwriaeth bod y galw am gymorth gan warchodwyr plant wedi bod yn cynyddu hefyd, gan gynnwys y canfyddiad bod rhieni/gofalwyr yn gofyn am fwy o hyblygrwydd o ran amseroedd a diwrnodau. Yn ogystal, roedd y rhai hyn a gyfwelwyd yn amlygu eu canfyddiad bod y galw hwn yn canolbwyntio ar gefnogaeth i blant 2-3 oed – sef yr oedran sy'n berthnasol i raglen Dechrau'n Deg.
- 6.2.3 Roedd tri o'r rhai a gyfwelwyd yn amlygu'r mater nad oedd nifer o ysgolion ar yr ynys yn rhedeg clwb ar ôl ysgol, a bod hwn yn fwch posibl, o ran bod teuluoedd (sy'n gweithio) sy'n byw mewn ardaloedd gwledig lle'r oedd yr ysgol yn *"gwbl allweddol iddynt o safbwynt gofal plant"* yn profi heriau yn nhermau eu harferion gweithio a'u cyflogadwyedd. Roedd un a gyfwelwyd yn credu, os nad oedd modd i ysgolion perthnasol sefydlu darpariaeth gofal plant y tu allan i'r ysgol, yna efallai y bydd rhaid i'r awdurdod lleol archwilio datrysiad arall, sef cynyddu'r cymorth sydd ar gael o ran darparu cludiant – mewn partneriaeth â'r sector gwirfoddol/cymunedol – i alluogi disgyblion perthnasol i gyrraedd ysgol arall, sydd yn darparu clwb ar ôl ysgol, erbyn 3.00yp – 3.30yp.
- 6.2.4 Amlinellodd dau a gyfwelwyd bod y mater o recriwtio a chadw staff, sef problem a oedd yn esblygu ar draws y wlad, yn dod yn fater allweddol ar yr ynys. Dywedodd un a gyfwelwyd *"does dim ciw yn union o bobl yn chwilio am swydd yn fy sector i, ac mae hyn yn dechrau creu anhawster go iawn"*. Roedd y ddau a gyfwelwyd (yr oedd y ddau ohonynt yn cynrychioli'r sector gofal plant cyfrwng Cymraeg) yn amlygu'r modd yr oedd y sefydliad a gynrychiolwyd ganddynt hefyd yn wynebu heriau o ran recriwtio gwirfoddolwyr a phobl i fod ar bwyllgorau. Cynigiodd un a gyfwelwyd, o fewn strategaeth wedi'i hadfywio, y dylai'r awdurdod lleol barhau i weithio mewn partneriaeth â Phrifysgol Bangor a'r sector Addysg Bellach lleol, gan gynnwys yng nghyswllt yr angen allweddol i bobl ifanc sydd â diddordeb yn y proffesiwn gael cymwysterau Lefel 2 a Lefel 3.

6.3 Camau gweithredu/blaenoriaethau strategol canfyddedig: gofal plant yn ardal leol Ynys Môn

- 6.3.1 Darparodd y mwyafrif o'r rhai a gyfwelwyd adborth y gellid ei grynhoi orau gan ddatganiad bod “*gweithio adref wedi newid popeth*” a bod rhaid i sector gofal plant a blynyddoedd cynnar Ynys Môn fabwysiadu meddylfryd a oedd yn tueddu mwy tuag at yr angen am fwy o hyblygrwydd o fewn eu modelau cyflenwi.
- 6.3.2 Roedd dau a gyfwelwyd yn cynnig y dylai swyddogion perthnasol o fewn yr awdurdod lleol barhau â'u rolau yn nhermau “*sganio'r gorwel*”, gan gynnwys hynny o safbwynt y modd y mae demograffeg Ynys Môn yn esblygu, ynghyd â'r ffaith bod nifer y perchnogion ail gartrefi yn cynyddu, ac unwaith eto, y modd y gall hyn ddylanwadu ar themâu fel hyblygrwydd a phrisiau opsiynau o ran gofal plant.
- 6.3.3 O ran adborth gan gyflogwyr – yn genedlaethol, ledled Cymru, bu cynnydd yn nifer y gweithwyr sy'n gweithio adref a ddim yn gweithio mewn gofod neu amgylchedd swyddfa. Mae'r cynnydd hwn yn nifer yr achosion o weithio'n 'hyblyg' o adref wedi golygu bod rhai rhieni/gofalwyr (hefyd) wedi bod yn darparu eu gofal plant (eu hunain) yn eu cartref, yn enwedig ar gyfer plant cyn oed ysgol, yn hytrach na'u bod yn defnyddio darparwyr gofal plant ffurfiol, megis meithrinfa gofal dydd lawn neu warchodwr plant.

Ym mis Tachwedd 2021, canolbwyntiodd Cyngor Sir Ynys Môn ar gael adborth o'i sector cyflogaeth amrywiol, a rhoddodd gyhoeddusrwydd eang i arolwg ar-lein, ac aeth ati i'w hyrwyddo. Amlinellodd y cyflogwyr a ymatebodd, gan gynnwys Safle Maes Awyr RAF - RAF y Fali (sy'n cyflogi 1,800 o bobl), nifer o ffactorau a phwyntiau, *gan gynnwys*:

- Roedd nifer y gweithwyr sy'n gweithio patrymau shifftiau yn cynyddu
- Gweithio cyfunol, adref neu yn y gweithle – roedd canran gyfartalog o 50% o weithwyr yn gwneud hyn
- Cynlluniau amlwg bod gweithwyr yn meddwl am yr hyn a elwid ganddynt yn “gymorth cofleidiol”
- Bod ganddynt ddealltwriaeth dda o waith a rôl Teulu Môn

6.4 Canlyniadau Ymgynghori â Phobl Ifanc

Ar ddechrau 2022, cynhaliodd Cyngor Sir Ynys Môn ymgynghoriad meintiol ac ansoddol â phlant a phobl ifanc sy'n preswyllo ledled y sir ar gyfer yr Asesiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant ac ar gyfer prosiect cysylltiedig: cynhyrchu Asesiad o Ddigonolrwydd Cyfleoedd Chwarae, yn yr un modd â'r ADGP, y cyfarwyddir pob awdurdod lleol yng Nghymru i'w cynhyrchu. Roedd yr ymgynghoriad meintiol yn cynnwys cwestiynau penodol sy'n cyd-fynd â'r thema gofal plant y tu allan i'r ysgol.

Ymatebodd 805 o ddisgyblion, o blith carfanau cynradd ac uwchradd, i arolwg ar-lein, a rhoddodd adborth gwerthfawr ar thema gofal plant y tu allan i'r ysgol.

Ceir crynodeb o'u hadborth *perthnasol* isod:

6.4.1 Gwahoddwyd plant a phobl ifanc i ymateb i gwestiwn allweddol: *Pan nad ydych yn yr ysgol, pa leoedd fyddwch chi'n mynd iddynt i chwarae neu i dreulio amser?*

Tabl 18 – Lleoedd y mae plant a phobl ifanc yn hoffi mynd iddynt i dreulio amser: 5-11 oed

Lleoedd a Gweithgareddau	Canran y plant a phobl ifanc a ymatebodd
Clwb leuenctid	4%
Clwb Brecwast	21%
Clwb ar ôl Ysgol	14%
Clwb Gwyliau	1.5%
Fy nhŷ i neu dŷ ffrind	58%
Fy ngardd i neu gardd ffrind	39%
Yn y strydoedd wrth ymyl fy nhŷ	2%
Ar lecyn gwyrdd lleol â glaswellt	28%
Mewn man chwarae gyda siglenni, sleidiau ac offer i chwarae arno	39%
Yn y coed wrth ymyl fy nhŷ	13%

Lleoedd a Gweithgareddau	Canran y plant a phobl ifanc a ymatebodd
Ar gae pêl-droed neu gae chwaraeon	2%
Ym maes chwarae fy ysgol	16.5%
Rhywle gyda dŵr neu dywod ynddo	20%
Yn y parc beics neu sglefrio	22.5%
Mewn neuadd neu ganolfan hamdden	10.5%
Mewn maes chwarae antur neu gynllun chwarae	10%
Yn nhŷ gwarchodwr plant	3.5%
Canolfan chwarae neu ganolfan chwarae meddal o dan do	20%
Yn rhywle arall	21%

O'r rhai 5-11 oed a nododd 'clwb ar ôl ysgol': dywedodd 62% y cynhaliwyd hwn yn eu hysgol

O'r rhai 5-11 oed a ddywedodd 'clwb brecwast': dywedodd 80% y cynhaliwyd hwn yn eu hysgol

O'r rhai 5-11 oed a ddywedodd 'clwb gwyliau': dywedodd 70% y cynhaliwyd hwn yn eu hysgol

Tabl 19 - Lleoedd y mae plant a phobl ifanc yn hoffi mynd iddynt i dreulio amser: 12-16 oed

Lleoedd a Gweithgareddau	Canran y plant a phobl ifanc a ymatebodd
Clwb Ieuenctid	13.5%
Clwb Brecwast	0
Clwb ar ôl Ysgol	14%
Clwb Gwyliau	1%
Fy nhŷ i neu dŷ ffrind	58%
Fy ngardd i neu gardd ffrind	10%

Lleoedd a Gweithgareddau	Canran y plant a phobl ifanc a ymatebodd
Yn y strydoedd wrth ymyl fy nhŷ	32%
Ar lecyn gwyrdd lleol â glaswellt	25%
Mewn man chwarae gyda siglenni, sleidiau ac offer i chwarae arno	19%
Ar gae pêl-droed neu gae chwaraeon	7%
Ym maes chwarae fy ysgol	21%
Rhywle gyda dŵr neu dywod ynddo	5%
Yn y parc beics neu sglefrio	10%
Mewn neuadd neu ganolfan hamdden	15%
Mewn maes chwarae antur neu gynllun chwarae	1%
Yn nhŷ gwarchodwr plant	5%
Canolfan chwarae neu ganolfan chwarae meddal o dan do	0
Yn rhywle arall	0
Ar gae pêl-droed neu gae chwaraeon	22%

O'r rhai 12-16 oed a nododd 'clwb ar ôl ysgol': dywedodd 38% y cynhaliwyd hwn yn eu hysgol

O'r rhai 12-16 oed a ddywedodd 'clwb brecwast': dywedodd 0% y cynhaliwyd hwn yn eu hysgol

O'r rhai 12-16 oed a ddywedodd 'clwb gwyliau': dywedodd 0% y cynhaliwyd hwn yn eu hysgol

6.4.2 Gwahoddwyd plant a phobl ifanc i ymateb i'r cwestiwn: *A fydd unrhyw un o'r mathau o bobl a ganlyn yn gofalu amdanoch pan nad ydych yn yr ysgol?*

Tabl 20 – Mathau o bobl a oedd yn gofalu am blant a phobl ifanc pan nad oeddynt yn yr ysgol: 5-11 oed

Mathau o bobl	Canran y plant a phobl ifanc a ymatebodd
Teidiau a neiniau	53%
Brawd/chwaer hŷn	21%
Rhywun arall yn fy nheulu	30%
Ffrindiau mam/dad	18%
Cymdogion mam/dad	6%
Dim un o'r uchod	10%

Tabl 21 - Mathau o bobl a oedd yn gofalu am blant a phobl ifanc pan nad oeddynt yn yr ysgol: 12-16 oed

Mathau o bobl	Canran y plant a phobl ifanc a ymatebodd
Teidiau a neiniau	33%
Brawd/chwaer hŷn	15.5%
Rhywun arall yn fy nheulu	26%
Ffrindiau mam/dad	7%
Cymdogion mam/dad	0
Dim un o'r uchod	15%

6.4.3 Gwahoddwyd plant a phobl ifanc i ymateb i gwestiwn penagored: *oes yna unrhyw beth yr hoffech ei wneud yn ystod gwyliau'r haf nad oedd ar gael i chi ei wneud yr haf hwn?*

Yn nhrefn eu hamlder, yr ymatebion a chanddynt thema a oedd yn cyd-fynd â'r hyn a ystyrir yn weithgareddau traddodiadol y byddid yn eu gwneud ar adeg gwyliau oedd:

"Parc dŵr, gyda sleidiau dŵr"

"Mynd i nofio"

"Mynd i wersyll haf"

"Chwarae mewn twrnameintiau pêl-droed"

"Mynd i badlfyrddio"

"Mynd i'r traeth"

DRAFT

6.4.2 Yn olaf, mewn perthynas â'r Asesiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant hwn: Gofynnwyd i blant a phobl ifanc: *Gan feddwl am COVID-19, pa un, os o gwbl, sy'n cyfleu beth yr ydych yn ei feddwl?*

Tabl 22 – Beth mae plant a phobl ifanc 5-11 oed yn ei feddwl am COVID-19

Ymateb	Canran y plant a'r bobl ifanc a ymatebodd
Dwi'n teimlo rhywbeth arall sy'n wahanol i'r isod	5%
Dwi ddim wir yn meddwl am y peth!	28%
Dwi yn meddwl am y peth – ond wneith o ddim fy stopio rhag mynd i glybiau a gweithgareddau	32%
Dwi'n poeni amdano – efallai y bydd yn gwneud i mi feddwl ddwywaith am fynd i glybiau	17%
Dim ymateb	18%

Tabl 23 – Beth mae plant a phobl ifanc 12-16 oed yn ei feddwl am COVID-19

Ymateb	Canran y plant a'r bobl ifanc a ymatebodd
Dwi'n teimlo rhywbeth arall sy'n wahanol i'r isod	9%
Dwi ddim wir yn meddwl am y peth!	18%
Dwi yn meddwl am y peth – ond wneith o ddim fy stopio rhag mynd i glybiau a gweithgareddau	25%
Dwi'n poeni amdano – efallai y bydd yn gwneud i mi feddwl ddwywaith am fynd i glybiau	14%
Dim ymateb	36%

6.5 Canlyniadau Ymgynghori ag Ysgolion

Mae Canllaw Asesu Digonolrwydd Gofal Plant Llywodraeth Cymru 2016 yn cyfarwyddo y dylai Awdurdodau Lleol ymgynghori â'u rhanddeiliaid lleol ac y dylai hyn gynnwys ysgolion lleol.

Ar Ynys Môn, mae yna 40 ysgol gynradd, 5 ysgol uwchradd ac un ysgol arbennig, y'u rhestrir fel a ganlyn:

- 1 ysgol gynradd cyfrwng Saesneg
- 38 o ysgolion cynradd cyfrwng Cymraeg
- 1 ysgol gynradd dwy ffrwd
- 1 ysgol gynradd cyfrwng Saesneg
- 3 ysgol uwchradd dwy ffrwd
- 1 ysgol arbennig: Ysgol Y Bont

Ym mis Ionawr 2021, gwahoddwyd pob un o'r ysgolion a leolir ar Ynys Môn i gwblhau arolwg ar-lein a oedd yn canolbwyntio ar thema gofal plant a barnau ar themâu penodol yn gysylltiedig â'r pwnc. Cyflwynodd cyfanswm o 16 o ysgolion (35%) ymateb i'r arolwg ar-lein a cheir crynodeb o'u hadborth cyfunol isod.

Tabl 24 – Yr ysgolion a ymatebodd oedd:

Ysgol	Ward
Ysgol Gymuned Bryngwran	Ward Canolbarth Môn
Ysgol Gynradd Kingsland	Ynys Gybi
Ysgol Uwchradd Caergybi	Caergybi
Ysgol Gynradd Santes Gwenfaen - Rhoscolyn	Ynys Gybi
Ysgol Gynradd Llanbedrgoch	Lligwy
Ysgol y Graig	Canolbarth Môn
Ysgol Gymuned Y Ffridd	Canolbarth Môn
Ysgol Gynradd Llangoed	Seiriol

Ysgol	Ward
Ysgol Gynradd Cemaes	Twrcelyn
Ysgol Gymuned Bodffordd	Canolbarth Môn
Ysgol y Tywyn	Llifon
Ysgol Gynradd Amlwch	Twrcelyn
Ysgol Corn Hir	Canolbarth Môn
Ysgol Santes Dwynwen	Bro Aberffraw
Ysgol Esceifiog	Bro Rhosyr
Ysgol Gynradd Llandegfan	Seiriol

6.5.1 Gwahoddwyd (cynrychiolwyr) pob ysgol i ddatgan a oedd ganddynt ofal plant ar eu safle. Dywedodd 94% bod ganddynt, ac mae Tabl 25 yn cyflwyno pa mor aml y nodwyd mathau penodol o ofal plant.

Tabl 25 - Pa mor aml y lleolwyd mathau penodol o ofal plant ffurfiol mewn ysgolion

Math o ofal plant	Canran yr ysgolion sydd â'r gofal plant hwn ar y safle
Clwb ar ôl Ysgol (cynnal gan yr ysgol)	25%
Ar ôl Ysgol (preifat)	25%
Gofal Cofleidiol Meithrinfa	25%
Cylch Chwarae / Cylch Meithrin	56%
Gofal Plant Gwyliau	19%
Clwb Brecwast Am Ddim	94%
Clwb Brecwast â Ffioedd Taladwy	81%
Lleoedd Gofal Plant Dechrau'n Deg	19%
Arall ¹⁰	19%

¹⁰ Ymatebion eraill oedd – Clwb *chwarter awr* i blant Cyfnod Sylfaen; clwb gofal Medra ar ôl ysgol; *clwb hwyluso*.

Mae Tabl 25 yn amlinellu mai clwb brecwast am ddim (di-dâl) yw'r math mwyaf cyffredin o ofal plant ffurfiol sydd wedi'i leoli *mewn ysgol* ar Ynys Môn. Dilynir hwn o ran amllder gan glwb brecwast y telir ffi ar ei gyfer.

- 6.5.2 Gwahoddwyd pob cynrychiolydd ysgol *perthnasol* i ddatgan a oeddent yn credu ei bod yn fuddiol (i'w hysgol) gael gofal plant ar y safle: dwedodd 81% o ysgolion ei fod o fudd¹¹, gyda dim ond un yn dweud *nad oedd* yn fuddiol, ac mai hwnnw oedd y rheswm pam eu bod wedi gweithio gyda darparwyr gofal plant lleol i ddefnyddio eu gwasanaethau oddi ar y safle. Roedd adborth penodol arall ar bwnc gofal plant ar y safle *yn cynnwys*:

“Rydym yn gweld bod plant yn dod yn gynefin â’r lleoliad ac yn arfer â phethau’n haws”.

“Mae cael popeth ar yr un safle’n gwneud pethau’n llawer haws. Mae staff ein hysgol yn gweithio yn y clwb, felly ceir gwasanaeth parhaus ar ôl i’r ysgol gau.”

“Mae cael darpariaeth gofal yn caniatáu i rieni fynd i weithio. Rydym yn gweld fod neiniau a theidiau’n gweithio erbyn hyn hefyd - felly tydi’r opsiwn hwn ddim ar gael.”

“Rydym yn gweld ei fod yn ymwneud â hwylustod i rieni – ac mi fyddant yn dewis ysgol oherwydd hyn.”

- 6.5.3 Dywedodd hanner y cynrychiolwyr ysgol a holwyd bod COVID-19, i raddau sylweddol, wedi effeithio gallu eu darpariaeth gofal plant i weithredu, a’r rheswm a nodwyd amlaf dros hyn oedd bod rhaid i glybiau gau yn ystod y cyfnodau clo.

- 6.5.4 Gan ddychwelyd i’r thema o ollwng a chasglu mewn ysgolion, mae Tabl 26 yn nodi pa mor aml y bu darparwyr penodol yn gweithio gydag ysgolion i roi hyn ar waith.

---

¹¹ Nid oedd dwy ysgol wedi ateb y cwestiwn hwn

Tabl 26 – Pa mor aml yr oedd mathau penodol o ddarparwyr gofal plant ffurfiol yn dynodi eu bod yn gweithio gydag ysgolion i ollwng ac wedyn casglu o'r ysgol

Math y gofal plant	Canran yr ysgolion a ymatebodd a oedd yn dynodi eu bod yn gweithio gyda darparwr o'r fath i weithredu gwasanaeth gollwng a chasglu o'r ysgol
Gwarchodwr/Gwarchodwyr Plant	50%
Meithrinfa/Meithrinfeydd Dydd	38%
Cylch Chwarae / Cylch Meithrin	31%

6.5.5 Gwahoddwyd yr holl gynrychiolwyr ysgolion i nodi - yn eu barn/profiad nhw - a oedd angen mwy o fathau penodol o leoedd gofal plant yn eu hardal leol/agos. Mae Tabl 27 yn cyflwyno eu hymatebion cyfunol.

Tabl 27 - Amllder cred bersonol cynrychiolwyr bod 'angen' am fwy o fathau o ofal plant yn ardal leol eu hysgol

Math y gofal plant	Canran y cynrychiolwyr ysgol a ddywedodd: Oes	Canran y cynrychiolwyr ysgol a ddywedodd: Nac oes	Canran y cynrychiolwyr ysgol a ddywedodd: Ddim yn gwybod
Clwb ar ôl Ysgol	38%	31%	6%
Gofal Cofleidiol Meithrinfa	44%	13%	13%
Cylch Chwarae / Cylch Meithrin	19%	38%	6%
Gofal Plant yn ystod y Gwyliau (Dim Cynllun Chwarae)	69%	13%	0
Clwb Brecwast Am Ddim	6%	56%	0
Lleoedd Gofal Plant Dechrau'n Deg	25%	13%	25%

Mae Tabl 27 yn dangos mai rhagor o ofal plant yn ystod y gwyliau yw'r hyn y credai cynrychiolwyr ysgol oedd ei angen (yn eu barn bersonol nhw).

6.5.6 Gwahoddwyd yr holl gynrychiolwyr ysgol i ddatgan - hyd eithaf eu gwybodaeth - a allai fod (unrhyw) lle ar gael ar eu safle ysgol – lle y gellid o bosib sefydlu darpariaeth gofal plant newydd: Atebodd 44% fod yna le (gyda dwy o'r ysgolion hyn hefyd wedi eu lleoli yn ward Seiriol Talybolion) ac roedd yr hyn oedd yn cymhwyso'r ymateb hwn yn cynnwys:

“Cafodd y dosbarth meithrin ei foderneiddio a'i ymestyn yn ddiweddar. Mae'n lle braf, gyda thoiled a chyfleusterau coginio, yn ogystal â man awyr agored diogel i blant gael chwarae a threulio amser ynddo.”

“Mae gennym ddosbarthiadau a allai ddarparu cyfleusterau gofal plant ar ôl ysgol, gan gynnwys clybiau a manau chwarae...”

“Mae gennym ddwy ystafell gymunedol sydd ar gael am dri diwrnod yr wythnos. Mae gennym ystafell Dechrau'n Deg (sy'n darparu ar gyfer plant Niwbwrch) sy'n wag o 11:30 bob dydd.”

Roedd chwech o'r saith ymatebwr a atebodd yn gadarnhaol, yn cadarnhau y byddent yn falch cael derbyn cyngor a chymorth ar gyfer datblygiad posibl o'r fath.

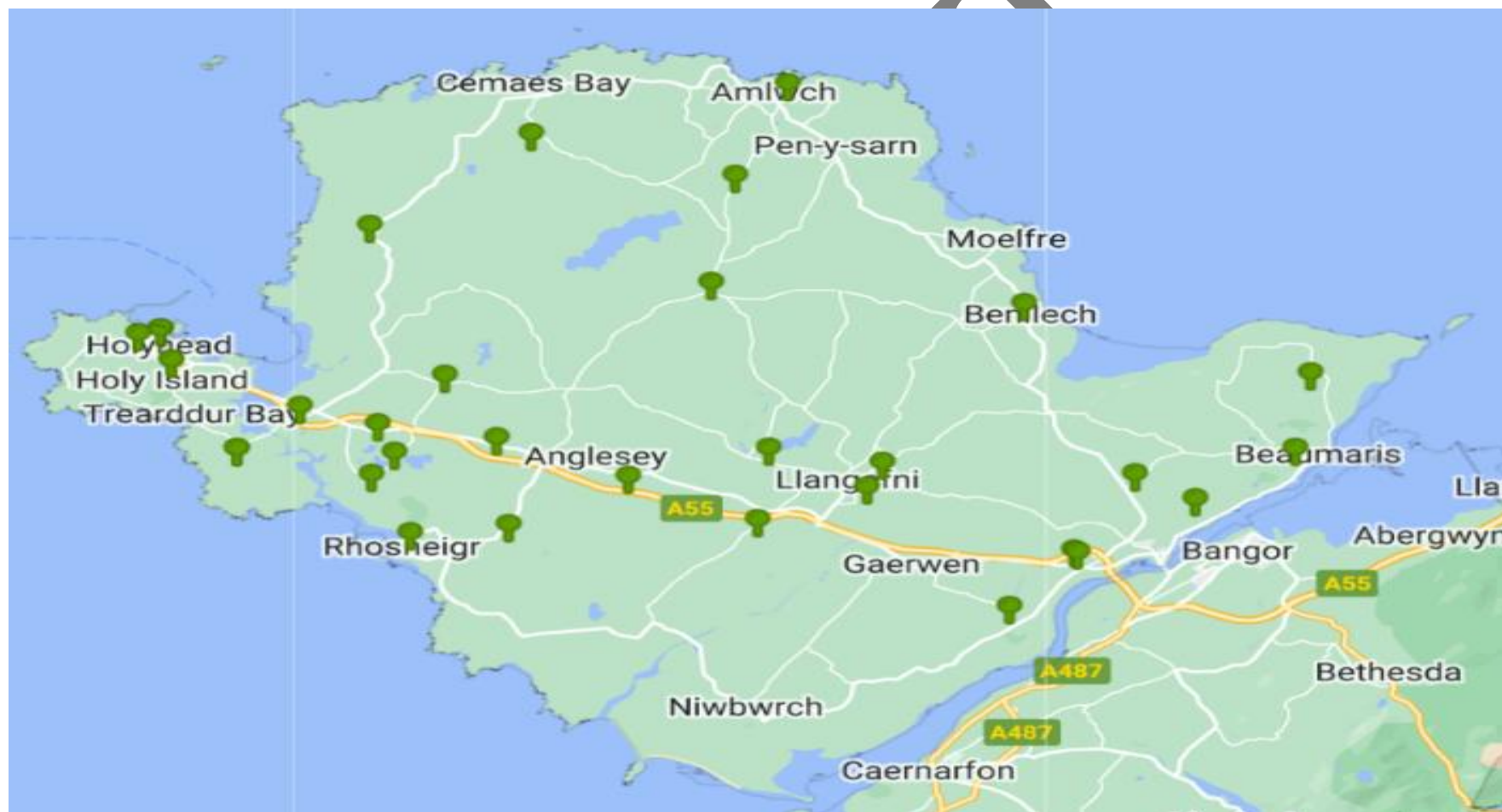
6.5.7 Gwahoddwyd yr holl gynrychiolwyr ysgol i ddatgan a oeddent yn ymwybodol o fodolaeth y Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd. Dywedodd 44% eu bod yn ymwybodol o Wasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd Ynys Môn - ac mae'n amlwg felly nad oedd 56% yn ymwybodol.¹²

---

¹² Nid oedd dwy ysgol wedi ymateb i'r cwestiwn hwn.

7 Dosbarthiad Daearyddol

7.1 Delwedd 1 - Lleoliad Darparwyr Gofal Dydd Llawn ar Ynys Môn

7.2 Delwedd 2 - Lleoliad Darparwyr Gofal Sesiynol ar Ynys Môn

7.3 Delwedd 3 - Lleoliad Gwarchodwyr Plant Cofrestredig ar Ynys Môn

7.4 Delwedd 4 - Lleoliad Darparwyr Gofal Plant y Tu Allan i'r Ysgol ar Ynys Môn

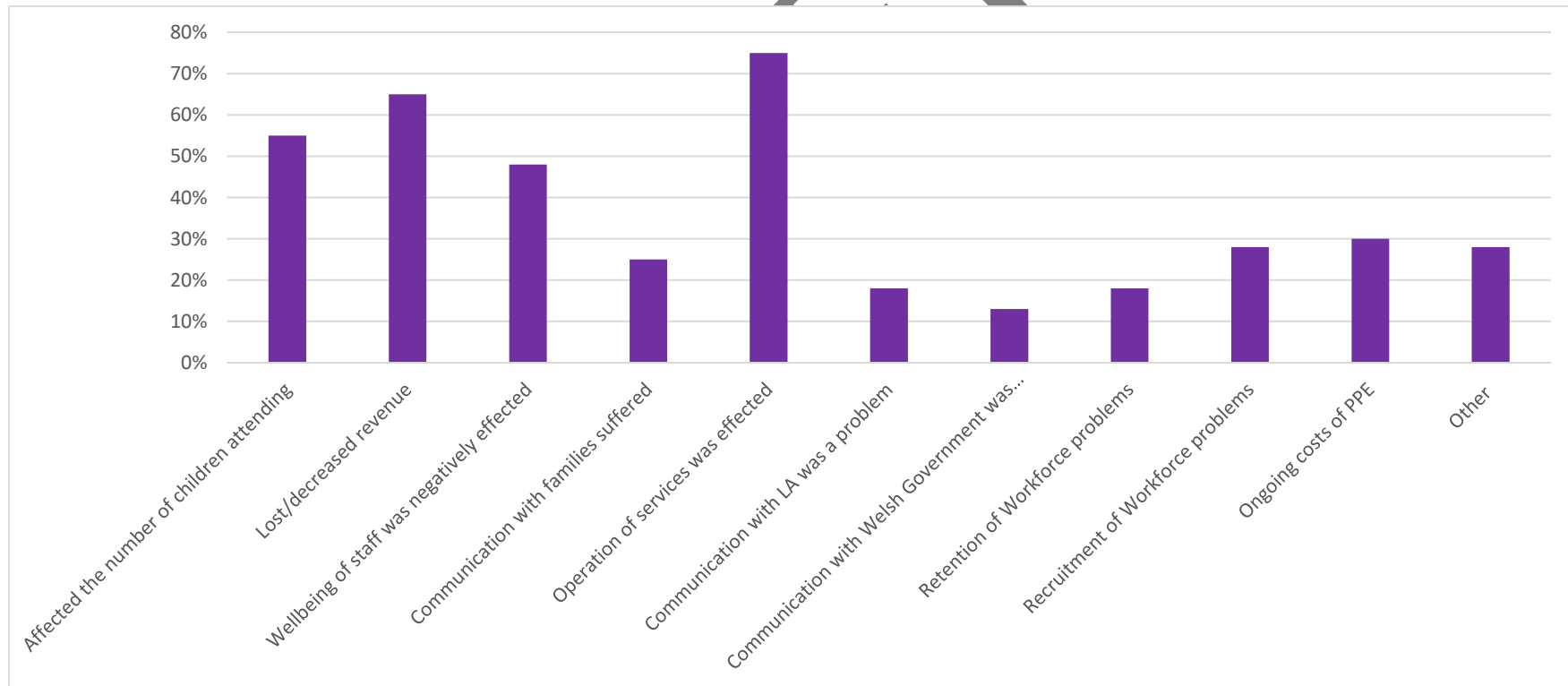

8 Cynaliadwyedd

Mae'r naratif a'r dadansoddiad isod yn cyflwyno canlyniadau arolwg strwythuredig hydref 2021 gyda nifer y darparwyr gofal plant ar draws ardal leol Ynys Môn sy'n canolbwyntio ar thema cynaliadwyedd, gan gynnwys adolygiad o sut mae cyllid cynaliadwyedd yn amlwg yn cefnogi'r sector.

8.1 Fel rhan o arolwg y Cyngor Sir gyda darparwyr/lleoliadau gofal plant y blynyddoedd cynnar yn hydref 2021, gwahoddwyd pob lleoliad i ddatgan p'un a oedd eu busnes wedi profi (neu os yw'n parhau i brofi) unrhyw un o'r problemau canlynol o ganlyniad i COVID-19.

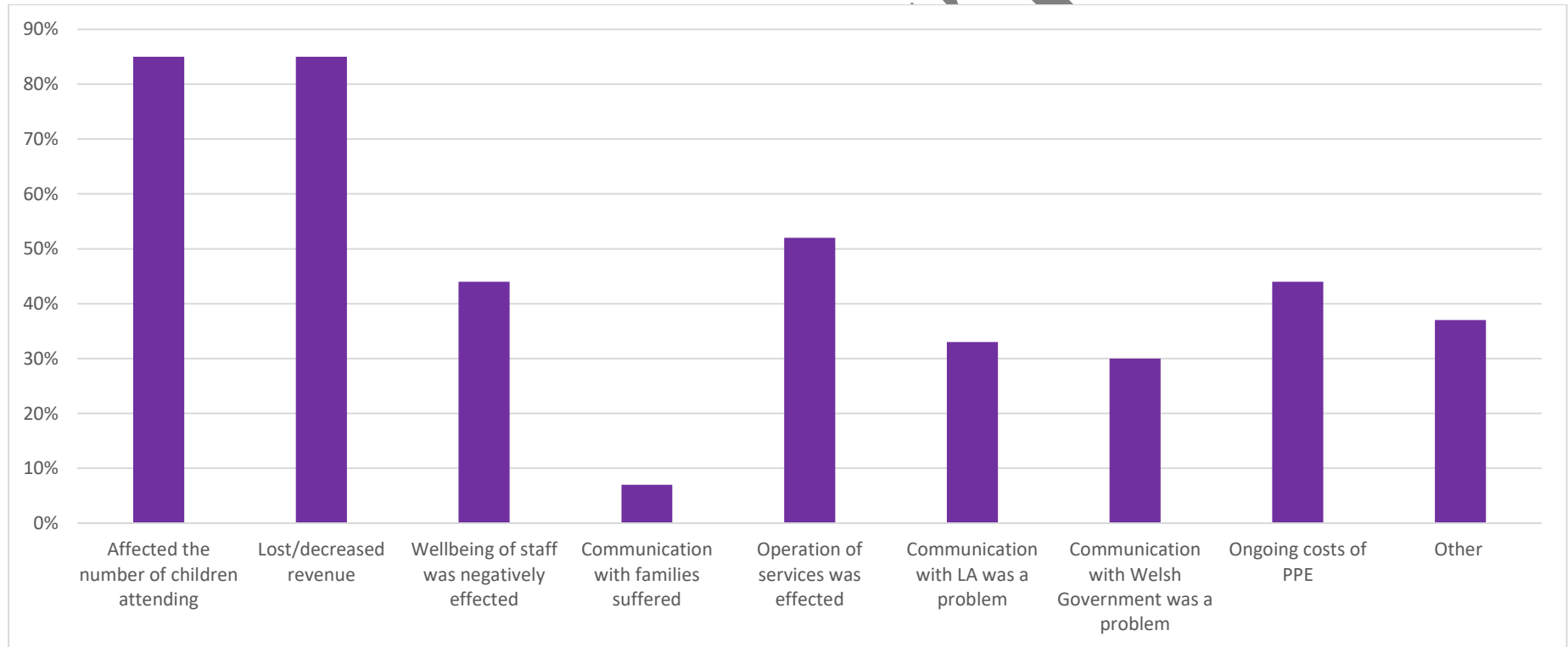
Diagram 3 - Amllder y problemau a brofwyd gan ddarparwyr/lleoliadau gofal plant y blynyddoedd cynnar o ganlyniad i COVID-19

Y lleoliad a oedd â'r achosion uchaf o ddarparwr yn nodi 'gostyngiad/colli refeniw' oedd: Canolbarth Môn

Y lleoliad a oedd â'r achosion uchaf o ddarparwr yn nodi 'effeithio ar niferoedd y plant' oedd ardal Canolbarth Môn hefyd

Diagram 4 - Amllder y problemau a brofwyd gan warchodwyr plant cofrestredig o ganlyniad i COVID-19

Mae Diagram 4 yn dangos mai gwarchodwyr plant cofrestredig oedd wedi amlinellu amlaf sut yr oeddent wedi 'gweld gostyngiad/colli refeniw' o ganlyniad i bandemig COVID-19 – ac roedd yn effeithio ar nifer y plant oedd yn mynychu i'r un graddau.

8.2 Dim ond 25% o'r darparwyr/lleoliadau gofal plant blynyddoedd cynnar a nododd yn hydref 2021 fod yn rhaid iddynt newid eu model busnes o ganlyniad i bandemig COVID-19 – yr hyn a ddywedwyd amlaf oedd eu bod wedi “penderfynu bod ar agor am lai o oriau”, a'r hyn a nodwyd amlaf wedyn oedd penderfyniad i beidio ag agor ar rai boreau.

Yn olaf, nododd 15% o'r gwarchodwyr plant cofrestredig yn hydref 2021 fod yn rhaid iddynt newid eu model busnes o ganlyniad i bandemig COVID-19, gydag addasiadau mynych fel a ganlyn:

- Dechreuodd gwarchodwyr plant gymryd llai o blant
- Cyflwynodd gwarchodwyr plant fwy o hyblygrwydd yn unol â'u horiau a gostyngwyd eu horiau ar rai adegau
- Penderfynodd gwarchodwyr plant i gynyddu lefelau eu ffioedd

Gwahoddwyd holl ddarparwyr gofal plant Ynys Môn wedyn i ddatgan a fyddent hwy/eu lleoliad yn elwa o gyngor, cymorth a/neu hyfforddiant gyda model busnes tymor byr a/neu ganolig. Nododd 20% y byddent a:

- Dywedodd 7.5% (o'r holl ddarparwyr gofal plant a ymatebodd) y byddent yn croesawu cymorth, hyfforddiant a chyngor gyda strategaethau modelu busnes a chynaliadwyedd
- Dywedodd 7.5% hefyd y byddent yn croesawu cymorth, hyfforddiant a chyngor gyda marchnata traddodiadol
- Dywedodd 9% y byddent yn croesawu cymorth, hyfforddiant a chyngor gyda marchnata rhithwir

8.3 Dywedodd 15% o ddarparwyr gofal plant blynyddoedd cynnar Ynys Môn fod ganddynt ryw fath o gynllun(iau) i barhau i ysgogi cynhyrchu incwm - ac eithrio drwy ddychwelyd i lefelau defnydd cyn COVID-19. Cynlluniau a ailadroddwyd oedd:

- Ymgymryd ag ymgyrchoedd codi arian fel “disgos” a “chodi arian”
- Ymgymryd ag ymgyrch i ddsbarthu taflenni
- Ymestyn hyd amser sesiynau

8.4 Gofynnwyd hefyd i bob un o ddarparwyr gofal plant ffurfiol ardal leol Ynys Môn - h.y. darparwyr gofal dydd llawn a darparwyr gofal sesiynol - yn ystod hydref 2021, a oedd ganddynt unrhyw gynlluniau/bwriadau i gynyddu eu capasiti/datblygu darpariaeth newydd dros y ddwy flynedd nesaf. Dywedodd chwe darparwr gofal plant blynyddoedd cynnar fod ganddynt.

- Lleolwyd pedwar o'r darparwyr hyn yn ward Canolbarth Môn, a rhyngddynt roedd ganddynt uchelgais i ddatblygu 90 o leodd newydd
- Lleolwyd un darparwr yn ward Llifon, ac roedd ganddo uchelgais i ddatblygu 5 o leodd newydd a
- Lleolwyd un darparwr yn ward Ynys Gybi, ac roedd ganddo uchelgais i ddatblygu 12 o leodd newydd

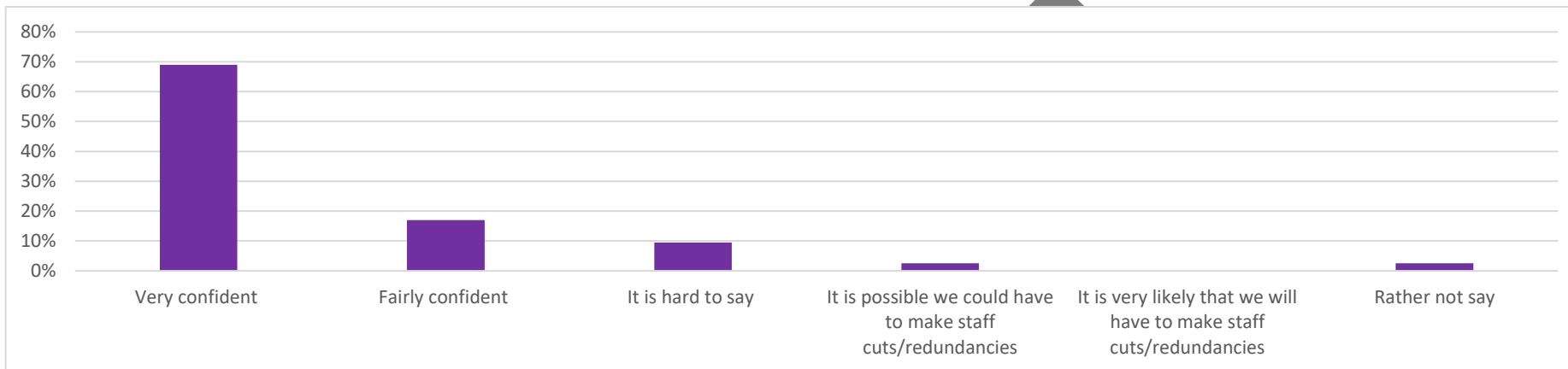
8.5 Yn hydref 2021, dywedodd 7.5% o: (a) ddarparwyr gofal plant y blynyddoedd cynnar a (b) darparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol ffurfiol Ynys Môn eu bod wedi manteisio ar y Cynllun Benthyciadau Tarfu ar Fusnes yn sgil y Coronafeirws (COVID-19). Dywedodd (canran ychydig yn uwch o) 13% o (a) ddarparwyr gofal plant y blynyddoedd cynnar a (b) darparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol ffurfiol Ynys Môn hefyd eu bod wedi defnyddio Cynllun Benthyciadau Adfer yn sgil y Coronafeirws.

8.6 Fodd bynnag, dywedodd (llawer mwy) 79% o: (a) ddarparwyr gofal plant blynyddoedd cynnar a (b) darparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol ffurfiol Ynys Môn eu bod wedi manteisio ar Gynllun Cadw Swyddi (CJRS) (canolog) cyfnod y Coronafeirws.

8.7 ... Gofynnwyd i bob: a) darparwr gofal plant y blynyddoedd cynnar a (b) darparwr gofal plant y tu allan i'r ysgol *perthnasol* (gweler 8.6 uchod) nodi pa mor hyderus oeddent yn hydref 2021 y byddent yn gallu cadw eu tîm staff presennol yn sgil terfynu'r Cynllun Cadw Swyddi drwy gyfnod y Coronafeirws.

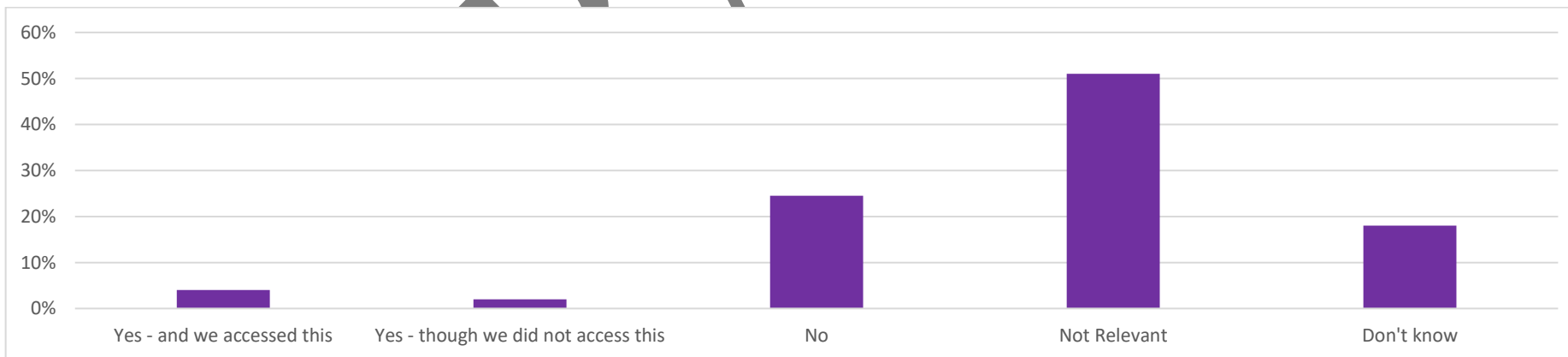
DRAFT

Diagram 5 - Lefelau hyder cadw staff

8.8 Yn dilyn hynny, mae Diagram 6 isod yn nodi ymatebion a gafwyd gan: (a) darparwyr gofal plant blynyddoedd cynnar a (b) darparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol ynghylch (eu dealltwriaeth o) gymhwysedd ar gyfer y Rhyddhad/Gwyliau Ardrethi Busnes oherwydd COVID-19.

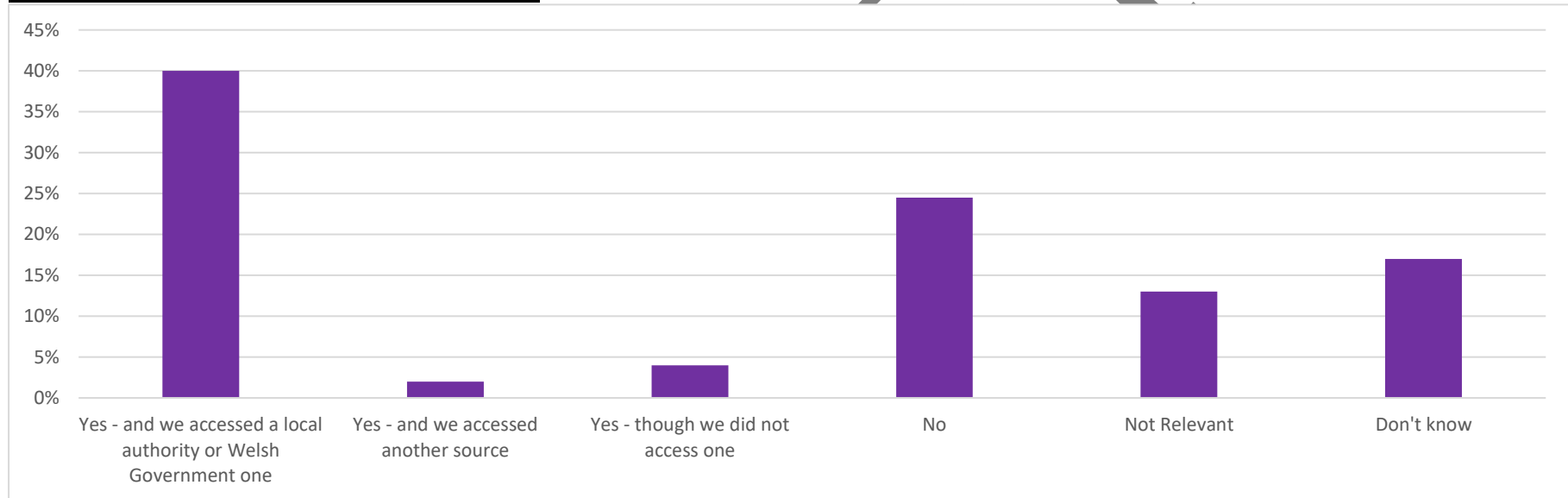
Diagram 6 - Ymatebion gan leoliadau a grwpiau Ynys Môn ynghylch cymhwysedd ar gyfer y Rhyddhad Ardrethi Busnes

Gellir nodi hefyd mai (dim ond) 9.5% o ddarparwyr gofal plant y blynyddoedd cynnar a darparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol (perthnasol) a ymatebodd a ddywedodd eu bod yn ymwybodol bod y cynllun Rhyddhad Ardrethi Busnes wedi'i ymestyn am 3 blynedd tan fis Mawrth 2025. Dwedodd y 90.5% arall nad oeddent yn ymwybodol o'r ffaith hon.

8.9 Gofynnwyd i ddarparwyr gofal plant mewn lleoliad a oeddent wedi derbyn grant cynaliadwyedd.

Diagram 7 - Adborth ar grantiau cynaliadwyedd

Yn nhrefn amlder, tarddiad y grantiau a gyrchwyd oedd:

- Cyngor Sir Ynys Môn - Grant Cynaliadwyedd Gofal Plant
- Grant Cyfalaf y Cynnig Gofal Plant
- <https://moondancefoundation.org.uk/>

Roedd yr adborth am grantiau gan leoliadau/grwpiau yn gadarnhaol ac yn cynnwys:

“Defnyddiais y taliad ar gyfer PPE a chostau glanhau ychwanegol.”

“Fydden ni ddim wedi goroesi heb y grant hwnnw gan yr Awdurdod Lleol – roedd yn hanfodol.”

“Roedd y taliad yn help i gynnal ein busnes.”

8.10 Yn hydref 2021, gwahoddwyd pob darparwr gofal plant i gadarnhau cyfnod o amser yn cyfateb â pha mor hir yr oeddent yn disgwyl parhau i ddarparu gofal plant:

Diagram 8 - Ymatebion gan: (a) darparwyr gofal plant blynyddoedd cynnar a (b) darparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol o ran y cyfnod o amser yr oeddent yn disgwyl parhau mewn busnes

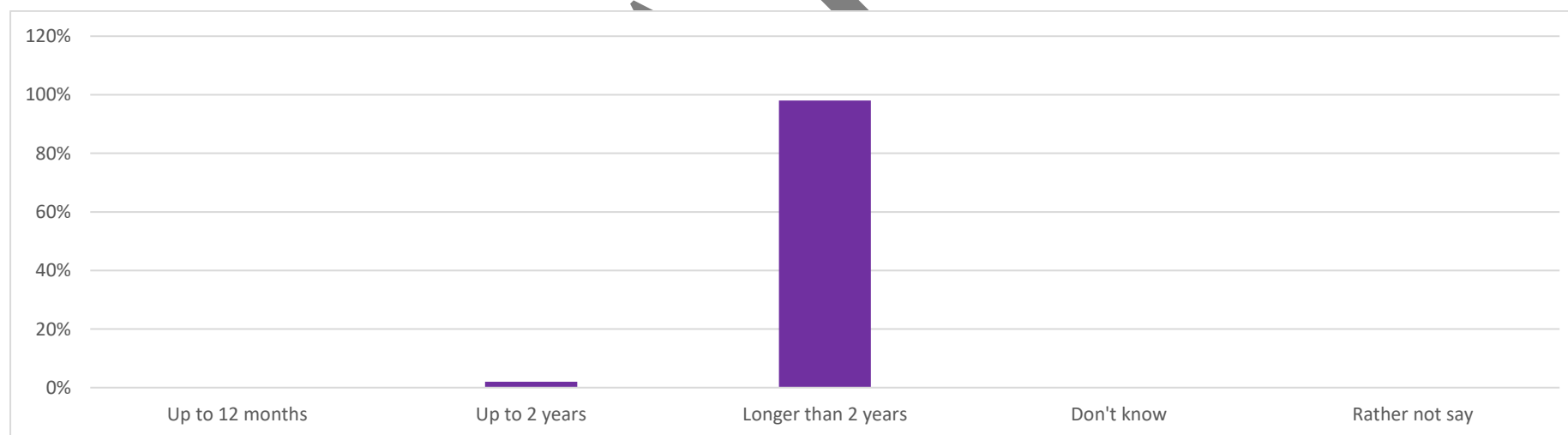
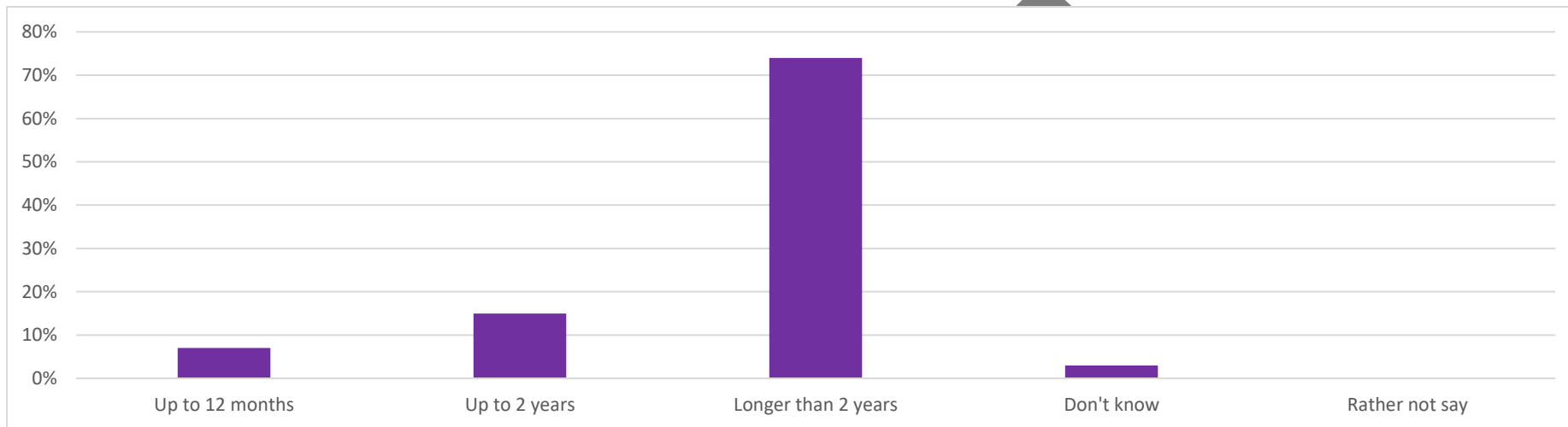

Diagram 9 - Ymatebion gan warchodwyr plant cofrestredig o ran y cyfnod o amser yr oeddent yn disgwyl parhau mewn busnes

DRAFT

8.11 Gwahoddwyd darparwyr gofal plant blynyddoedd cynnar a darparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol i grynhoi manylion am gynlluniau sy'n cyd-fynd â chynaliadwyedd dros y 18 mis nesaf (hyd at wanwyn 2023).

Tabl 30 - Nifer yr achosion o gynlluniau sy'n cyd-fynd â thema cynaliadwyedd a chymorth parhaus i deuluoedd, hyd at wanwyn 2023 (darparwyr gofal plant blynyddoedd cynnar a darparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol)

Cynyddu eich ffioedd am leoedd / darpariaeth lle codir tâl?		
Oes, mae cynlluniau ar waith = 41%	Dim cynlluniau, ond efallai = 36%	Dim cynlluniau – ni fydd yn digwydd/ Dim Ymateb = 23%
Gwella darpariaeth ymhellach ar gyfer plant sydd ag anghenion dysgu ychwanegol?		
Oes, mae cynlluniau ar waith = 49%	Dim cynlluniau, ond efallai = 43%	Dim cynlluniau – ni fydd yn digwydd/ Dim Ymateb = 8%
Ymestyn eich oriau agor?		
Oes, mae cynlluniau ar waith = 19%	Dim cynlluniau, ond efallai = 11%	Dim cynlluniau – ni fydd yn digwydd/ Dim Ymateb = 70%
Ehangu nifer y lleoedd cyfrwng Cymraeg sy'n cael eu cynnig?		
Oes, mae cynlluniau ar waith = 24%	Dim cynlluniau, ond efallai = 17%	Dim cynlluniau – ni fydd yn digwydd/ Dim Ymateb = 59%
Helpu i ddiwallu anghenion gweithwyr shifft / y rhai sy'n gweithio y tu allan i oriau swyddfa nodweddiadol, yn well?		
Oes, mae cynlluniau ar waith = 7.5%	Dim cynlluniau, ond efallai = 7.5%	Dim cynlluniau – ni fydd yn digwydd/ Dim Ymateb = 85%

Tabl 31 - Nifer yr achosion o gynlluniau sy'n cyd-fynd â thema cynaliadwyedd a chymorth parhaus i deuluoedd, hyd at wanwyn 2023 (gwarchodwyr plant)

Cynyddu eich ffioedd am leoedd / darpariaeth lle codir tâl?		
Oes, mae cynlluniau ar waith = 33%	Dim cynlluniau, ond efallai = 48%	Dim cynlluniau – ni fydd yn digwydd/ Dim Ymateb = 19%
Gwella darpariaeth ymhellach ar gyfer plant sydd ag anghenion dysgu ychwanegol?		
Oes, mae cynlluniau ar waith = 15%	Dim cynlluniau, ond efallai = 63%	Dim cynlluniau – ni fydd yn digwydd/ Dim Ymateb = 22%
Ymestyn eich oriau agor?		
Oes, mae cynlluniau ar waith = 4%	Dim cynlluniau, ond efallai = 15%	Dim cynlluniau – ni fydd yn digwydd/ Dim Ymateb = 81%
Ehangu nifer y lleoedd cyfrwng Cymraeg sy'n cael eu cynnig?		
Oes, mae cynlluniau ar waith = 19%	Dim cynlluniau, ond efallai = 19%	Dim cynlluniau – ni fydd yn digwydd/ Dim Ymateb = 62%
Helpu i ddiwallu anghenion gweithwyr shifft / y rhai sy'n gweithio y tu allan i oriau swyddfa nodweddiadol, yn well?		
Oes, mae cynlluniau ar waith = 22%	Dim cynlluniau, ond efallai = 15%	Dim cynlluniau – ni fydd yn digwydd/ Dim Ymateb = 63%

8.12 Yn y bôn, gwahoddwyd holl (gynrychiolwyr) lleoliadau / darparwyr gofal plant Ynys Môn i nodi'r hyn y byddai eu lleoliad yn ei groesawu fwyaf fel cymorth **parhaus**, cyngor ac arweiniad gan y Cyngor yn ystod 2022. Y ddau fath o adborth a nodwyd sawl gwaith oedd (yn nhrefn amlder):

1. Parhau i gadw darparwyr yn ymwybodol o *gymorth ariannol* a *grantiau cynaliadwyedd*
2. Help gyda recriwtio staff

Yn ychwanegol, gwahoddwyd yr holl warchodwyr plant i nodi'r hyn y byddai eu lleoliad yn ei groesawu fwyaf fel cymorth **parhaus**, cyngor ac arweiniad gan y Cyngor yn ystod y flwyddyn 2022. Y tri math o adborth a nodwyd sawl gwaith oedd (yn nhrefn amlder):

1. Cadw gwarchodwyr plant yn ymwybodol o *gymorth ariannol a grantiau cynaliadwyedd*
2. Help a chyngor ynghylch gwella eu darpariaeth o gyfleoedd chwarae yn yr awyr agored
3. Cyngor parhaus am argaeledd cyrsiau hyfforddi - ar themâu sy'n cynnwys

“Cefnogi plant ag ADY.”

“Cefnogi'r cyfnod pontio i'r ysgol gynradd”.

8.13 Yn olaf, o ran thema cynaliadwyedd, gellir nodi yn ystod y cyfnod Mawrth 2020 – Mawrth 2022:

- O ran **darpariaethau gofal plant y blynyddoedd cynnar**, roedd *insert* cofrestriad AGC newydd a *insert* dadgofrestriad AGC o fewn ardal leol Ynys Môn
- O ran **gwarchodwyr plant cofrestredig**, roedd *insert* cofrestriad AGC newydd a *insert* dadgofrestriadau AGC o fewn ardal leol Ynys Môn ac
- O ran **darpariaethau gofal plant y tu allan i'r ysgol**, roedd *insert* cofrestriad AGC newydd a *insert* dadgofrestriad AGC o fewn ardal leol Ynys Môn.

9 Dadansoddiad trawsffiniol

- 9.1 Dylid nodi nad yw Ynys Môn ond yn rhannu ffin ag un awdurdod lleol arall - sef Gwynedd wrth gwrs. Mae Cyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Gwynedd yn cysylltu'n agos â'i gilydd, gan gynnwys o safbwynt datblygu cynlluniau strategol ar y cyd.
- 9.2 Mewn ymateb i arolwg rhieni Llywodraeth Cymru ym mis Hydref 2021: dywedodd (dim ond) dau o rieni a ymatebodd, a oedd yn amlwg yn byw ar Ynys Môn, eu bod wedi cyrchu lle mewn addysg blynyddoedd cynnar y telir amdano mewn ardal awdurdod lleol wahanol: sef Gwynedd.
- 9.3 Mae Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd Ynys Môn (Teulu Môn) yn parhau i ddal manylion darparwyr gofal plant a darparwyr gwasanaeth o fewn ei ardal Awdurdod Lleol, ynghyd â gweithio'n agos iawn â Gwasanaethau Gwybodaeth i Deuluoedd cyfagos, ac mae o wedi cyfeirio teuluoedd ymlaen i'w gwasanaethau cyfatebol mewn ardaloedd eraill.

DRAFT

10 COVID-19

Gwelodd Ynys Môn y modd yr oedd COVID-19 yn cyflwyno heriau enfawr i'r sector blynyddoedd cynnar a gofal plant yn yr ardal.

Yn berthnasol iawn, roedd yr adroddiad Sgyrsiau Cenedlaethol gyda'r Sector Gofal Plant, Chwarae a Blynyddoedd Cynnar yng Nghymru, a gyhoeddwyd ym mis Medi 2021, yn amlinellu'r modd y teimlai gweithwyr gofal plant, chwarae a blynyddoedd cynnar nad oeddynt yn cael eu gwerthfawrogi digon yn ystod y pandemig COVID-19.

Roedd yr adroddiad - a oedd yn canolbwyntio ar nifer o themâu a oedd yn effeithio'r sector blynyddoedd cynnar a gofal plant, gan gynnwys lles a moral staff, y cymorth a oedd ar gael i fusnesau, ynghyd â staffio, a hyfforddiant a chymwysterau - yn amlinellu'r modd y teimlai'r sector nad oedd y cyfathrebiadau a dderbyniwyd ganddynt gan Lywodraeth Cymru yn ystod y pandemig bob amser yn glir, ac nad oeddynt yn teimlo bod eu lleisiau'n cael eu clywed. Yn y bôn, daeth yr adroddiad i'r casgliad *“cyfathrebwyd gyda'r sector yn aml, ond oherwydd tirwedd bythol-newidiol COVID-19 ni chlywyd bob un o'r negeseuon”*.

Yn y bôn, dywedodd nifer o ddarparwyr blynyddoedd cynnar a gofal plant a leolwyd yng Nghymru wrth ymchwilyr eu bod wedi profi rhai problemau o safbwynt staffio a bod ganddynt bryderon am gynaliadwyedd.

- 10.1 Dangosodd ymchwil cenedlaethol, yr ymgwymerwyd ag ef yn ystod y cyfnod o 2020 i ddechrau 2022, bod iechyd meddwl a llesiant: (a) perchnogion a (b) staff, ar bob lefel o fewn busnesau gofal plant, yn cael eu heffeithio gan yr heriau a grëwyd gan COVID-19.

Fel rhan o arolwg hydref 2021 gyda darparwyr gofal plant lleol Ynys Môn, gofynnodd yr awdurdod lleol a welodd ymatebwyr unrhyw enghreifftiau o broblemau iechyd meddwl yn gysylltiedig â COVID-19, gan gynnwys rhai yn ymwneud â straen a gorbryder ynghylch cynaliadwyedd (ar thema COVID)?

Dywedodd 39% o'r ymatebwyr a oedd yn cynrychioli darparwyr gofal plant (gwarchodwyr plant, perchnogion a rheolwyr fel rheol) eu bod wedi profi heriau a/neu orbryder iechyd meddwl yn bersonol.

Dywedodd 40% o'r ymatebwyr perthnasol y gwelwyd enghreifftiau o aelodau'r tîm yn profi heriau a/neu orbryder iechyd meddwl.

Roedd adborth gan gynrychiolwyr gofal plant blynyddoedd cynnar a darparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol yn cynnwys:

“Byddai adnodd lle byddem yn gwybod y gallwn gael help wedi bod yn dda, ond roedd y Cyngor yn cynnig cefnogaeth dda iawn.”

“Cefais fynychu hyfforddiant meddwl a llesiant, ac roedd hyn yn ddefnyddiol”.

“Yn aml, mae gwarchod plant yn rhywbeth unig, a gallai cynlluniau cyfeillio fod wedi helpu”.

- 10.2 Gwahoddwyd pob darparwr gofal plant i nodi sut y byddent yn dosbarthu'n fras sut yr oedd eu rhieni/teuluoedd yn teimlo o ran eu plentyn/plant yn mynychu/ailfynychu eu lleoliad, ynghlwm â COVID-19.

Dyweddodd 98% o'r ymatebwyr: mae'n ymddangos bod y mwyafrif yn hapus erbyn hyn gyda'r 2% (yn unig) sydd ar ôl gan ddweud: mae'n rhaniad eithaf cyfartal rhwng y rhai sydd o blaid, a'r rhai sydd â phryderon parhaus.

- 10.3 Yn ogystal, amlygodd ymatebion Datganiad Hunanasesu Gwasanaeth SASS Gorffennaf 2021:

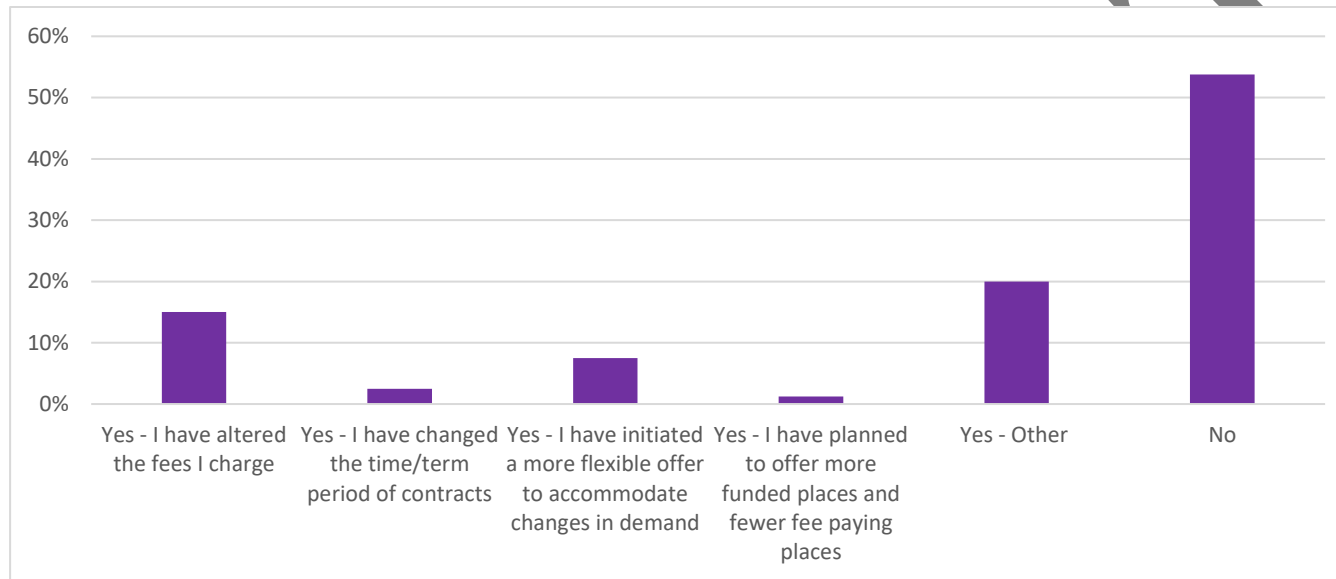
Fod 96% o'r darparwyr gofal plant a ymatebodd wedi datgan eu bod wedi gorfod cau ar ryw adeg – hyd at y dyddiad hwnnw – o ganlyniad i COVID-19.

Dyweddodd 11% o'r darparwyr gofal plant a ymatebodd eu bod wedi gweld achos(ion) positif o COVID-19 cyn mis Gorffennaf 2021, gyda 36% o ddarparwyr o'r fath yn dweud bod ganddynt o leiaf un aelod o staff a oedd wedi dal COVID-19 (hefyd, yn ogystal â'r (eu) plant).

- 10.4 Dywedodd 70% o'r holl ddarparwyr gofal plant nad oeddent, ym mis Gorffennaf 2021, yn gweithredu'n llawn o ganlyniad i COVID-19.

10.5 Gofynnwyd i bob darparwr gofal plant a ymatebodd i arolwg hydref 2021 nodi a wnaethant unrhyw newidiadau contractiol gydag unrhyw rieni / gofalwyr o ganlyniad i COVID-19?

Diagram 10 - Nifer yr achosion o newidiadau contractiol a wnaed gan ddarparwyr gofal plant Ynys Môn sy'n ymwneud â COVID-19

10.6 Gofynnwyd i bob darparwr gofal plant a ymatebodd i arolwg hydref 2021 nodi a fyddent yn croesawu unrhyw gyngor neu gymorth pellach yn nhermau polisi / asesiad risg 'diogelu eich lleoliad' COVID-19, neu bolisi / protocol staff a rhieni. Dywedodd (dim ond) 6% y byddent - ac roedd y ceisiadau gan y darparwyr gofal plant hyn yn cynnwys:

“Cyngor parhaus ynghylch ymgymryd ag asesiad risg”.

“Os yw COVID-19 yn digwydd eto, cael rhestr wirio, o’r math dwi’n meddwl bod ysgolion yn ei derbyn?”.

11 Poblogaeth, Demograffeg a Phroffil Economaidd-gymdeithasol

11.1 Mae Tabl 32 yn amlinellu'r boblogaeth plant 0-14 oed sy'n cyd-fynd â phob LSOA yn ardal leol Ynys Môn, fel y rhagwelwyd gan Amcangyfrifon Poblogaeth Canol 2020 y Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG) ar gyfer Wardiau yn 2020 ac ALI yn 2021 yng Nghymru.

Tabl 32 - Poblogaeth plant 0-14 yn LSOAs Ynys Môn

Amcangyfrifon Poblogaeth Canol 2020 ar gyfer Wardiau 2020 (SYG)

Cod ac Enw'r LSOA	0-12m	1 oed	2 oed	3 oed	4 oed	5 oed	6 oed	7 oed	8 oed	9 oed	10 oed	11 oed	12 oed	13 oed	14 oed	15 oed	16 oed	17 oed	18 oed
W01000001 Aberffraw a Rhosneigr 1	5	9	11	10	12	11	8	6	8	10	4	5	3	2	9	5	13	8	15
W01000002 Aberffraw a Rhosneigr 2	11	8	9	11	11	16	12	23	10	9	8	7	12	12	11	10	8	9	6
W01000003 Porth Amlwch	26	21	28	32	23	22	36	27	36	37	27	28	28	31	27	20	22	26	27
W01000004 Amlwch Wledig	11	10	13	10	12	11	13	8	8	13	8	17	13	15	8	12	12	13	13
W01000005 Biwmares	10	17	12	20	14	25	16	14	14	7	12	9	13	9	15	21	20	16	13
W01000006 Bodffordd	15	8	10	20	16	18	15	19	19	13	15	15	14	7	17	14	14	17	16
W01000007 Bodorgan	14	14	11	14	13	22	19	19	20	25	13	18	14	14	12	19	25	16	19
W01000008 Braint	7	7	7	8	9	8	22	10	25	24	14	22	14	13	13	19	14	12	17
W01000009 Bryngwran	12	21	26	21	31	24	28	26	30	27	27	22	23	23	19	20	18	23	25
W01000010 Brynteg	13	14	12	18	13	17	20	9	17	16	11	17	16	28	13	9	10	18	15
W01000011 Cadnant	5	4	6	9	6	6	5	11	2	5	7	5	11	5	6	12	7	13	5
W01000012 Cefni	10	11	18	19	14	18	30	17	28	20	26	23	29	17	26	23	21	18	13
W01000013 Cwm Cadnant	23	17	24	14	28	19	24	26	24	25	34	28	18	23	24	24	28	27	25
W01000014 Cyngar	25	25	26	29	27	30	33	31	29	29	29	22	26	28	14	16	28	19	22
W01000015 Gwyngyll	8	9	10	9	10	12	12	17	15	15	18	12	17	32	19	10	15	14	19
W01000016 Tref Caergybi	17	15	22	13	24	16	12	15	10	21	22	12	21	12	18	17	17	13	17
W01000017 Kingsland	8	10	21	20	22	21	23	29	28	30	31	25	26	29	27	16	15	20	16
W01000018 Llanbadrig	12	6	11	10	14	12	14	13	15	5	18	16	16	15	11	13	11	15	10
W01000019 Llanbedrgoch	6	5	9	16	10	4	1	5	2	3	9	12	9	8	10	10	10	10	11
W01000020 Llanddyfnan	15	8	11	15	5	7	12	13	14	13	12	10	19	10	13	13	11	15	14
W01000021 Llaneilian	12	21	23	15	29	23	26	25	29	29	16	19	16	20	11	15	11	15	15
W01000022 Llanfaethlu	8	6	12	8	9	15	9	22	9	20	14	20	22	18	20	16	16	19	17
W01000023 Llanfair-yn-Neubwll 1	9	25	18	28	27	19	27	24	27	21	15	13	19	14	20	10	13	14	21
W01000024 Llanfair-yn-Neubwll 2	18	22	28	21	32	17	25	28	15	22	31	22	25	18	17	20	14	8	5
W01000025 Llanfihangel Ysgeifiog	23	19	19	15	20	27	27	30	29	18	17	33	27	18	22	30	32	25	27
W01000026 Llangoed	7	4	8	7	8	4	10	6	13	13	15	10	13	11	14	8	11	8	6
W01000027 Llanidan	20	10	18	20	23	12	20	25	25	26	28	26	24	28	24	21	17	16	12

Cod ac Enw'r LSOA	0-12m	1 oed	2 oed	3 oed	4 oed	5 oed	6 oed	7 oed	8 oed	9 oed	10 oed	11 oed	12 oed	13 oed	14 oed	15 oed	16 oed	17 oed	18 oed
W01000028 Llannerch-y-medd	24	20	25	25	25	28	31	30	32	32	37	27	33	33	17	29	15	22	23
W01000029 Ffordd Llundain	12	21	16	19	18	26	16	28	32	27	14	36	26	18	34	16	22	18	13
W01000030 Maeshyfyd	34	22	30	27	30	29	31	29	32	38	35	40	28	27	35	18	27	20	23
W01000031 Mechell	4	16	6	15	15	12	16	15	14	18	13	9	22	12	13	18	13	14	20
W01000032 Moelfre	4	8	2	6	6	9	9	14	7	9	14	9	15	5	12	1	6	2	4
W01000033 Morawelon	21	15	25	22	25	22	17	30	22	21	25	32	25	20	19	18	22	21	22
W01000034 Parc a'r Mynydd	11	11	11	16	18	13	13	28	24	16	10	23	19	15	17	15	16	11	12
W01000035 Pentraeth	17	16	18	23	22	19	24	24	21	29	19	24	22	23	23	14	20	16	14
W01000036 Porthyfelin 1	12	11	16	20	17	8	15	14	12	8	14	8	11	13	11	14	9	16	11
W01000037 Porthyfelin 2	6	11	7	7	14	6	8	11	9	14	18	13	17	17	23	14	24	12	13
W01000038 Rhosyr	16	15	16	18	19	26	19	19	25	25	32	21	26	10	26	20	20	22	18
W01000039 Trearddur 1	5	8	8	6	5	2	5	5	7	5	6	11	7	6	11	8	13	11	15
W01000040 Trearddur 2	3	5	8	5	3	7	6	8	8	5	8	9	13	12	9	8	3	8	8
W01000041 Tudur	22	31	27	32	30	26	30	23	40	26	26	25	27	32	27	24	24	30	23
W01000042 Tysilio	20	21	27	25	23	19	25	27	21	21	39	21	21	32	20	17	29	23	20
W01000043 Y Fali 1	8	11	14	16	12	14	15	19	11	18	10	18	16	9	17	7	16	13	11
W01000044 Y Fali 2	7	5	7	5	5	3	8	11	10	15	7	5	8	9	8	12	14	6	8

Mae Tabl 33 yn dangos mai'r tair LSOA sydd â'r lefelau uchaf o blant 0-4 oed o fewn y boblogaeth yw:

1. Maeshyfyd
2. Tudur
3. Cyngar

Y tair LSOA sydd â'r lefelau uchaf o blant 5-7 oed o fewn y boblogaeth yw:

1. Cyngar
2. Llannerch-y-medd
3. Maeshyfyd

Y tair LSOA sydd â'r **lefelau uchaf o blant 8-11 oed o fewn y boblogaeth** yw:

1. Maeshyfryd
2. Porth Amlwch
3. Llannerch-y-medd

Yn olaf, y tair LSOA sydd â'r **lefelau uchaf o blant 12-14 oed o fewn y boblogaeth** yw:

1. Llannerch-y-medd
2. Porth Amlwch
3. Tudur

DRAFT

- 11.2 Yn ogystal, mae Tabl 34 isod yn dangos, o safbwynt rhaglen Dechrau'n Deg, mai'r LSOAs sy'n cyfrif am y nifer uchaf o blant 2-3 oed sy'n byw ynddynt yw LSOA Porth Amlwch, a ddilynir wedyn gan LSOA Tudur o ran nifer.

Tabl 34 - Y boblogaeth o blant 2-3 oed yn LSOAs Ynys Môn

Ffynhonnell: SYG 2020

LSOA	Poblogaeth o blant 2 oed	Poblogaeth o blant 3 oed	Cyfanswm
W01000001 Aberffraw a Rhosneigr 1	11	10	21
W01000002 Aberffraw a Rhosneigr 2	9	11	20
W01000003 Porth Amlwch	28	32	60
W01000004 Amlwch Wledig	13	10	23
W01000005 Biwmares	12	20	32
W01000006 Bodffordd	10	20	30
W01000007 Bodorgan	11	14	25
W01000008 Braint	7	8	15
W01000009 Bryngwran	26	21	47
W01000010 Brynteg	12	18	30
W01000011 Cadnant	6	9	15
W01000012 Cefni	18	19	37
W01000013 Cwm Cadnant	24	14	38
W01000014 Cyngar	26	29	55
W01000015 Gwyngyll	10	9	19
W01000016 Tref Caergybi	22	13	35
W01000017 Kingsland	21	20	41
W01000018 Llanbadrig	11	10	21
W01000019 Llanbedrgoch	9	16	25
W01000020 Llanddyfnan	11	15	26
W01000021 Llaneilian	23	15	38

LSOA	Poblogaeth o blant 2 oed	Poblogaeth o blant 3 oed	Cyfanswm
W01000022 Llanfaethlu	12	8	20
W01000023 Llanfair-yn-Neubwll 1	18	28	46
W01000024 Llanfair-yn-Neubwll 2	28	21	49
W01000025 Llanfihangel Ysgeifiog	19	15	34
W01000026 Llangoed	8	7	15
W01000027 Llanidan	18	20	38
W01000028 Llannerch-y-medd	25	25	50
W01000029 Ffordd Llundain	16	19	35
W01000030 Maeshyfyd	30	27	57
W01000031 Mechell	6	15	21
W01000032 Moelfre	2	6	8
W01000033 Morawelon	25	22	47
W01000034 Parc a'r Mynydd	11	16	27
W01000035 Pentraeth	18	23	41
W01000036 Porthyfelin 1	16	20	36
W01000037 Porthyfelin 2	7	7	14
W01000038 Rhosyr	16	18	34
W01000039 Trearddur 1	8	6	14
W01000040 Trearddur 2	8	5	13
W01000041 Tudur	27	32	59
W01000042 Tysilio	27	25	52
W01000043 Valley 1	14	16	30
W01000044 Valley 2	7	5	12

11.2 **Adroddodd amcanestyniadau poblogaeth a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru yn 2018 y rhagwelir y bydd poblogaeth Ynys Môn yn insert yn ystod y cyfnod 2018-2028.**

Roedd Amcanestyniadau Poblogaeth Awdurdod Lleol SYG 2018 yn dangos bod gan Ynys Môn boblogaeth o 69,800 (34,400 o wrywod a 35,400 o fenywod) ar y pryd. Er bod poblogaeth yr ynys wedi gweld twf o tua 3.1% ers Cyfrifiad 2001, **mae amcanestyniadau poblogaeth Llywodraeth Cymru yn rhagweld, rhwng 2022-2039, y ceir gostyngiad cyffredinol net o bron i 2,000 o bobl neu 2.6% o boblogaeth yr ynys.**

Hefyd mae dogfen Llywodraeth Cymru yn 2018: *Amcanestyniadau poblogaeth awdurdodau lleol i Gymru*, yn rhagweld *gostyngiad* o ran y boblogaeth: sef, yn yr achos hwn, gostyngiad o 0.4% rhwng y cyfnod 2018-2043.

11.3 Yn nhermau cyfraddau geni ar gyfer ar gyfer yr ardal leol, mae Tabl 38 yn manylu ar fetrigau pob un o wardiau'r ardaloedd ar gyfer y flwyddyn 2019 – h.y. plant a fydd (neu'n agos at fod) o fewn oedran rhaglen Dechrau'n Deg.

Tabl 35 - Cyfraddau genedigaethau Blwyddyn 2019 ar gyfer ardal leol Ynys Môn

Ffynhonnell: SYG 2020

Enw'r Ward	Cyfradd geni/nifer 2019
Aethwy	40
Bro Aberffraw	26
Bro Rhosyr	43
Caergybi	81
Canolbarth Môn	103
Llifon	45
Lligwy	39
Seiriol	35
Talybolion	39
Twrcelyn	57
Ynys Gybi	49

Yn ôl Tabl 35, y ward â'r nifer uchaf o enedigaethau newydd cyn y pandemig oedd Canolbarth Môn, a ddilynwyd wedyn gan ward Caergybi.

- 11.4 Mae Tabl 36 yn dangos mewnfudo ac allfudo ar gyfer yr ardal leol ar gyfer y cyfnod 2018-2020. Mae'r Tabl yn dangos bod y mewnlif, yn enwedig mewnlif rhyngwladol, yn uwch na'r all-lif o bobl. Roedd blynyddoedd blaenorol wedi dangos union yr un faint o achosion, ac mae cyfran y mewnlif o'i gymharu â'r all-lif wedi bod yn cynyddu o flwyddyn i flwyddyn.

Ffynhonnell: SYG 2019

		Canol 2018 – Canol 2020			
Ynys Môn	Amcangyfrif Pob. Canol 2019 = 70,043	Ymfudo Rhyngwladol Hirdymor		Ymfudo Mewnol (o fewn y Deyrnas Gyfunol)	
		Mewnlif	All-lif	Mewnlif	All-lif
		116	53	2,517	2,293
	Amcangyfrif Pob. Canol 2020 = 70,440	Ymfudo Rhyngwladol Hirdymor		Ymfudo Mewnol (o fewn y Deyrnas Gyfunol)	
		Mewnlif	All-lif	Mewnlif	All-lif
		102	42	2,350	1,800

- 11.5 O ran ethnigrwydd, mae Tabl 37 yn dangos nifer y plant a oedd yn byw yn yr ardal yn 2019 a oedd o gefndiroedd penodol.

Tabl 37 - nifer y plant a'r bobl ifanc sy'n byw yn ardal leol Ynys Môn yn 2019 sydd o gefndiroedd ethnig penodol

Ffynhonnell: SYG 2019

Oedran	Gwyn	Gwyn Prydeinig	Cymysg	Asiaidd	Du	Arall
0	573	562	12	3	1	5
1	658	645	13	3	1	5
2	689	675	14	4	1	6
3	718	703	14	4	1	5
4	669	656	13	3	1	6
5	757	741	15	4	1	6
6	806	790	16	4	1	6
7	802	785	16	4	1	6
8	794	777	16	4	1	3

Oedran	Gwyn	Gwyn Prydeinig	Cymysg	Asiaidd	Du	Arall
9	777	765	11	10	0	2
10	783	777	10	11	1	4
11	790	782	14	5	0	4
12	728	716	8	11	1	4
13	745	738	10	2	0	3
14	662	653	7	4	1	5

Yn nhermau ethnigrwydd pobl ifanc sy'n byw ar Ynys Môn, dengys Tabl 7 nifer y plant hyd at 14 oed a oedd yn byw yn yr ardal leol yn 2019 o gefndiroedd penodol. Mae'n dangos bod y mwyafrif o'r plant a phobl ifanc a oedd yn byw ar yr ynys yn Wyn Prydeinig. Fodd bynnag, ceir poblogaeth nodedig o blant a phobl ifanc sy'n cynrychioli ethnigrwydd a chefnidiroedd eraill, ac mae hyn yn debygol o gynyddu yn ystod y cyfnod 2022-2025, gan gynnwys o ganlyniad i'r argyfwng ffoaduriaid cyfoes.

- 11.6 Mae gan Ynys Môn nifer gymharol uchel o siaradwyr Cymraeg, gyda thua 63% o breswylwyr yn gallu siarad Cymraeg - sef y ganran uchaf ond un o blith awdurdodau lleol Cymru. Yn nhermau nifer y siaradwyr Cymraeg yn ardal leol Ynys Môn, mae ystorfa StatsCymru yn dangos, yn 2019, bod bron i 2:3 o boblogaeth Ynys Môn yn gallu siarad Cymraeg - [Tabl 38](#):

Ffynhonnell: StatsCymru:

Ardal	Pawb sy'n 3 oed a throsodd	Ydw, yn gallu siarad Cymraeg	Nac ydw, ddim yn gallu siarad Cymraeg	Canran y bobl sy'n dweud eu bod yn gallu siarad Cymraeg
Cymru	3,022,900	892,200	2,128,700	29.5%
Ynys Môn	67,500	42,600	24,700	63.3%

Yn ôl adroddiad a gyhoeddwyd gan Menter Iaith Môn yng ngwanwyn 2021, nodwyd bod 78% o bobl yr ynys a anwyd yng Nghymru yn gallu siarad yr iaith, gyda 11% arall yn gallu ei deall. Roedd y siaradwyr Cymraeg yn amrywio o 58.8% yng nghyffiniau Caergybi, i 90.4% yng nghanolbarth Ynys Môn.

Fodd bynnag, dywed fod allfudriad siaradwyr Cymraeg iau, ynghyd â mewnfudriad pobl hŷn nad ydynt yn siarad Cymraeg, yn ‘Seisnigo’ ardaloedd ac yn effeithio cynaliadwyedd yr iaith. Roedd yr adroddiad yn amlinellu’r modd y caiff disgyblion ysgol Ynys Môn eu dysgu trwy gyfrwng y Gymraeg y rhan fwyaf o’r amser (86.8%), ond dim ond 49.1% o’r plant oedd yn siarad Cymraeg yn rheolaidd adref. Daeth yr adroddiad i’r casgliad “*gan edrych ar y tueddiadau dros y 50 mlynedd diwethaf, mae cynnydd yn y boblogaeth yn arwain at ostyngiad yng nghannannau siaradwyr Cymraeg*”.

11.7 Mae Tabl 39 yn dangos nifer yr achosion o blant ag ADY sy’n byw ar Ynys Môn.

Tabl 39 - Nifer yr achosion o blant ag ADY ar Ynys Môn yn 2020-2021 (cyn i’r Cod ADY ddod i rym ym mis Medi 2021)

Ffynhonnell: StatsCymru

Lleoliad	Yr Holl Anghenion Addysgol Arbennig				Yr Holl Anghenion Addysgol Arbennig/ADY
	Â datganiad	Cyfanswm: Anghenion Addysgol Arbennig ond heb Ddatganiad AAA		Cyfanswm: Anghenion Addysgol Arbennig ond heb Ddatganiad AAA	
		Gweithredu gan yr Ysgol	Gweithredu gan yr Ysgol a Mwy		
Cymru	14,082	46,790	31,816	78,606	92,688
Ynys Môn	300	1,322	659	1,981	2,281

Mae Gwasanaeth Plant Arbenigol Ynys Môn yn dîm integredig gydag aelodau o’r Gwasanaethau Iechyd a’r Gwasanaethau Cymdeithasol wedi’u lleoli o fewn eiddo’r awdurdod lleol. Mae’r tîm yn gweithio gyda phlant a phobl ifanc ADY 0-17 oed a’u teuluoedd sydd ag anghenion cymhleth lluosog na ellir eu diwallu gan wasanaethau cyffredinol neu rai a dargedir. Mae’r amrywiaeth o anghenion yn cynnwys plant a phobl ifanc ag anableddau dysgu, namau corfforol, ynghyd â salwch cronig gydol oes/cyflyrau meddygol. Mae’r tîm yn cynnwys Gweithwyr Cymdeithasol, Nyrsys Anabledd Dysgu Pediatrig Cymunedol, Cymorthyddion Nyrsio, Seicoleg Glinigol Anabledd Dysgu Pediatrig, Therapydd Galwedigaethol, Cydlynnydd Pontio, Swyddog Cynhwysiant a Lles, Rheolwr Gweithwyr Cefnogi’r Gwasanaethau Cymdeithasol, ynghyd â Thîm o Weithwyr Cefnogi, Gweinyddwr y Gwasanaeth.

Ym mis Medi 2021, roedd y gwasanaeth yn gweithio gyda 194 o blant a phobl ifanc 0-18 oed. O’r rhain, roedd gan 116 anabledd dysgu, gan gynnwys y rheiny ag ASD, ADHD. Roedd plant eraill a oedd yn agored i’r gwasanaeth yn cynnwys 32 gyda namau gorfforol, a 22 gyda salwch cronig ac anghenion iechyd cymhleth.

11.8 Dengys Tabl 40 yr achosion o Blant sy'n Derbynn Gofal sy'n byw ar Ynys Môn yn 2021.

Tabl 40 - Nifer yr achosion o blant LAC sy'n byw ar Ynys Môn yn 2021

Ffynhonnell: StatsCymru

Ardal	O dan 1 oed	1-4 oed	5-9 oed	10-15 oed	16-17 oed	18 oed a throsodd
Nifer ym Môn	0	35	40	55	25	0

11.9 Roedd adroddiad 2016-2017: Asesiad Anghenion Llety Sipsiwn a Theithwyr Ynys Môn a Gwynedd yn adrodd fel a ganlyn:

- Yng nghyfrifiad 2011, roedd 65 o bobl ar Ynys Môn a oedd yn datgan eu bod yn Sipsiwn neu'n Deithwyr Gwyddelig o ran eu tarddiad ethnig. Roedd y cyfanswm hwn yn cynnwys pob grŵp oedran, felly roedd yn cynnwys plant.
- Ar ôl dadansoddi'r wybodaeth hon ymhellach, ar draws 40 ardal ward Ynys Môn, cafwyd fod y 65 wedi'u gwasgaru'n eang ar draws Ynys Môn, a dim ond un ardal ward oedd â mwy na 10 o bobl a oedd yn nodi eu bod yn Sipsiwn neu'n Deithwyr Gwyddelig yn y cyfrifiad.

11.10 Yn nhermau Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (WIMD) 2019¹³, roedd Ynys Môn yn un o 12 Awdurdod Lleol nad oedd ganddynt unrhyw ardaloedd bach/LSOAs o amddifadedd hirsefydlog (Ynys Môn, Gwynedd, Conwy, Sir y Fflint, Powys, Ceredigion, Sir Benfro, Sir Gaerfyrddin, Bro Morgannwg, Torfaen, Casnewydd, a Sir Fynwy). Nid yw hyn yn golygu nad oes unrhyw ardaloedd â lefelau uchel o amddifadedd o fewn yr Awdurdodau Lleol hyn ar hyn o bryd.

Yn nhermau dangosydd yr amgylchedd ffisegol, nid oedd gan Ynys Môn unrhyw ardaloedd ymhlith y 10% o ardaloedd mwyaf difreintiedig. Yn nhermau'r dangosydd addysg, nid oedd gan Ynys Môn unrhyw ardaloedd ymhlith y 10% o ardaloedd mwyaf difreintiedig.

Y LSOA o fewn Ynys Môn sydd yn amlwg yn cyfrif am y lefelau uchaf o anfantais gymharol yw ardal leol Tref Caerdybi - gweler Tabl 41 dros y dudalen.

¹³ <https://gov.wales/sites/default/files/statistics-and-research/2019-11/welsh-index-multiple-deprivation-2019-results-report-024.pdf>

Tabl 41 - Safleoedd ardaloedd LSOA Ynys Môn o ran dangosyddion amddifadedd cyffredinol (allan o 1,909 LSOA yng Nghymru)

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (WIMD) 2019

Cod LSOA	Enw'r LSOA	Safle WIMD 2019 (allan o 1,909)
W01000001	Aberffraw a Rhosneigr 1	885
W01000002	Aberffraw a Rhosneigr 2	1,324
W01000003	Porth Amlwch	550
W01000004	Amlwch Wledig	1,100
W01000005	Biwmares	1,065
W01000006	Bodffordd	1,116
W01000007	Bodorgan	1,036
W01000008	Braint	1,820
W01000009	Bryngwran	819
W01000010	Brynteg	1,624
W01000011	Cadnant (Ynys Mon)	1,377
W01000012	Cefni	1,494
W01000013	Cwm Cadnant	1,777
W01000014	Cyngar	1,194
W01000015	Gwyngyll	1,704
W01000016	Tref Caergybi	168
W01000017	Kingsland	486
W01000018	Llanbadrig	1,145
W01000019	Llanbedrgoch	1,233
W01000020	Llanddyfnan	1,424
W01000021	Llaneilian	1,044
W01000022	Llanfaethlu	857
W01000023	Llanfair-yn-Neubwll 1	985

Cod LSOA	Enw'r LSOA	Safle WIMD 2019 (allan o 1,909)
W01000024	Llanfair-yn-Neubwll 2	1,050
W01000025	Llanfihangel Ysgeifiog	1,300
W01000026	Llangoed	946
W01000027	Llanidan	954
W01000028	Llannerch-y-medd	727
W01000029	Ffordd Llundain	366
W01000030	Maeshyryd	353
W01000031	Mechell	864
W01000032	Moelfre	1,053
W01000033	Morawelon	224
W01000034	Parc a'r Mynydd	1,196
W01000035	Pentraeth	1,087
W01000036	Porthyfelin 1	316
W01000037	Porthyfelin 2	974
W01000038	Rhosyr	764
W01000039	Trearddur 1	1,409
W01000040	Trearddur 2	1,325
W01000041	Tudur	308
W01000042	Tysilio	1,442
W01000043	Y Fali 1	915
W01000044	Y Fali 2	1,716

11.11 Yn nhermau cyfraddau cyflogaeth a diweithdra ar draws ardal leol Ynys Môn, ym Medi 2021, dosbarthwyd bod 73.6% o'r boblogaeth oedolion yn economaidd weithgar ac mewn cyflogaeth. Roedd hyn yn 2.8% yn is na'r cyfartaledd ar draws Cymru gyfan. Hefyd, roedd data a gyhoeddwyd gan NOMIS, yn hydref 2021, yn dangos mai'r pum math o alwedigaeth yr oedd oedolion yn fwyaf tebygol o fod wedi'u cyflogi ynddynt oedd (yn nhrefn amllder):

1. Gwasanaethau Llety a Bwyd (3,500 o weithwyr)
2. Cyfanwerthu a Manwerth (3,000 o weithwyr)
3. Gweithgareddau o ran Iechyd Pobl a Gwasanaethau Cymdeithasol (2,500 o weithwyr)
4. Y Sector Gweithgynhyrchu (2,000 o weithwyr)
5. Addysg (1,500 o weithwyr)

Ar draws Cymru, cafwyd tuedd gynyddol o ran yr achosion o bobl sy'n gweithio shifftiau. Er enghraifft, cyhoeddodd TUC Cymru adroddiad ar ddiwedd 2019 a oedd yn amlygu:¹⁴

- Bod 17,000 yn fwy o weithwyr shifftiau nos yng Nghymru nag yn 2014
- Bod 165,000 o bobl yn gweithio shifftiau nos yng Nghymru yn rheolaidd – sef 13% o'r gweithlu
- Yn y DU, roedd gweithwyr gofal (432,000) yn cyfrif am y mwyafrif o weithwyr shifftiau nos, a ddilynwyd gan nyrsys a bydwragedd (232,000)
- Y proffesiwn mwyaf cyffredin wedyn o ran gweithwyr shifftiau nos oedd gyrwyr trafndiaeth ffordd (208,000)
- Mae gan Gymru'r gyfran uchaf ond dau o weithwyr sy'n gweithio shifftiau nos, o gymharu â'r unfed rhanbarth ar ddeg arall yn y DU.

---

¹⁴ <https://www.tuc.org.uk/news/17000-more-night-workers-wales-over-last-five-years-tuc-analysis-shows>

11.12 Mae data a gyhoeddwyd gan NOMIS yn hydref 2021, yn dangos mai'r cyflog wythnosol cyfartalog ar gyfer gweithiwr llawn amser sy'n byw yn yr ardal leol oedd £549.50, (sydd yn is), a gellir ei gyferbynnu â'r cyfartaledd ar gyfer Cymru, sy'n £562.80 yr wythnos.

Tabl 42 - Incymau blynyddol aelwydydd o ran teuluoedd mewn ardaloedd lleol penodol ar Ynys Môn

Ffynhonnell: Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (WIMD) 2019

Lleoliad ar Ynys Môn	Incwm Blynyddol Aelwydydd [£]
Caergybi	25,700
Amlwch a Llannerch-y-medd	29,600
Llangefni	33,200
Bodedern a Rhosneigr	35,200
Rhos-y-bol, Marian-glas a Moelfre	35,900
Niwbwrch	36,000
Llain-goch a'r Fali	40,200
Biwmares a Benllech	41,300
Llanfair Pwllgwyngyll	45,500

11.13 Yn ogystal, adroddodd Bwletin Ystadegol Llywodraeth Cymru yn 2018 bod yr ardal leol yn cyfrif am y ganran a ddaeth yn safle 11 yn y rhestr o ran plant a oedd yn byw mewn aelwydydd heb waith (o gymharu ag awdurdodau lleol eraill) – sef 17.8% o bob aelwyd.

11.14 Adroddodd Bwletin Ystadegau Llywodraeth Cymru yn 2018 bod 8.3% o aelwydydd ardal Ynys Môn (1,800) yn deuluoedd unig rieni. Roedd hyn yn 0.4% yn uwch na'r cyfartaledd ar gyfer Cymru yn ei chyfanrwydd - a daeth yn 8^{fed} yn y rhestr o gymharu â phob awdurdod lleol yng Nghymru.

11.15 Yn 2022, amlinellodd Cyngor Sir Ynys Môn strategaeth bum mlynedd i gyflawni 'her' o ran tai lleol. Amlinellodd y strategaeth bod yr Awdurdod Lleol yn targedu cynnydd o ran ei stoc dai cyngor o 176 o gartrefi dros y tair blynedd nesaf, hyd at 2025, a gan weithio gyda landlordiaid cymdeithasol, roedd yn bwriadu adeiladu 14 o dai ychwanegol.

Hefyd, mae Strategaeth Tai 2022-2027 yn amlinellu uchelgais ar gyfer darparu 321 o gartrefi newydd gan Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig sy'n bartneriaid (sy'n cynnwys tai cymdeithasol, rent canolradd, cymorth prynu, rhentu i berchnogi, a gofal ychwanegol) ac ar gyfer dod â 439 o gartrefi gweigion yn ôl i ddefnydd.

Yn ogystal, caiff datblygiadau tai lleol a gymeradwywyd yn barhaus yn 2022, a feddiannir yn rhannol gan deuluoedd sy'n symud i fyw *ar yr ynys* - gan gynnwys safleoedd fel campws Coleg Menai yn Llangefni, ac ym mhentref y Fali (lle ceir cynllun ar gyfer 50 o gartrefi newydd er enghraifft).

DRAFT

12 Yr Asesiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant a Chynlluniau Llesiant Lleol

- 12.1 Gellir gweld y Cynllun Llesiant Lleol byw ar gyfer yr ynys yn: <https://www.llesiantgwyneddaron.org/Uploads/Pages/Documents/3-5-3-94-1-Gwynedd-and-Anglesey-Well-being-plan.pdf>.

Cyhoeddwyd yr Asesiad Llesiant Lleol ar gyfer Gwynedd ac Ynys Môn ym mis Mai 2017. Ar ôl ystyried y data a barnau pobl leol, daeth y Bwrdd i'r casgliad mai prif negeseuon yr asesiad oedd:

1. Yr angen i gynnal ysbryd cymunedol iach

2. Pwysigrwydd gwarchod yr amgylchedd naturiol

3. Deall effaith newidiadau demograffeg

4. Gwarchod a hyrwyddo'r iaith Gymraeg

5. Hybu defnydd adnoddau naturiol i wella iechyd a llesiant yn yr hirdymor

6. Gwella cysylltiadau trafniadaeth i alluogi mynediad at wasanaethau a chyfleusterau

7. Yr angen am swyddi o safon uchel a chartrefi fforddiadwy i bobl leol

8. Effaith tlodi ar lesiant

9. Sicrhau cyfle i bob plentyn lwyddo

Mae'r cynllun yn amlinellu fel y "*mae diffyg cyrhaeddiad addysgol yn gallu cael effaith ar lesiant unigolion gydol eu hoes ac felly mae angen sicrhau fod pob disgybl yn cael y cyfle i lwyddo*" a "*bydd y Bwrdd yn rhoi blaenoriaeth i gefnogi teuluoedd er mwyn ceisio sicrhau bod pob plentyn yn cael y dechrau gorau mewn bywyd. Byddwn hefyd yn sicrhau bod gweledigaeth glir ymysg partneriaid allweddol i gyflawni'r canlyniadau gorau bosib i blant a phobl ifanc.*"

Felly mae'r rheiny sy'n cynllunio ar gyfer darpariaeth o ran gofal plant a'r blynyddoedd cynnar o fewn yr awdurdod lleol a phartneriaid lleol yn ymwybodol bod Asesiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant 2022 yn cynrychioli strategaeth arall - yn enwedig o ran ei ddadansoddiad o'r bylchau - o safbwynt helpu i annog cymunedau iach ar Ynys Môn.

Gellir nodi hefyd y disgrifiodd adroddiad Bwrdd Gwasanaethau Lleol Gwynedd ac Ynys Môn yn 2020-2021 y modd yr oedd is-grŵp plant yn archwilio'r thema o *gymorth cynnar i blant a theuluoedd o fewn cymunedau lleol*, a'i fod (ac mae'n dal i wneud yn 2022) yn gweithio gyda'r trydydd sector gyda'r nod o helpu teuluoedd i ailintegreiddio o fewn eu cymunedau ar ôl y cyfnodau clo, ynghyd â darparu cymorth i'r teuluoedd hynny yn gynnar.

13 Dadansoddiad o'r Bylchau

Mae'r adran ganolog a ganlyn yn amlinellu'r bylchau o ran y ddarpariaeth o ofal plant a nodwyd gan Asesiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant Ynys Môn 2022, ac y darparwyd tystiolaeth ar eu cyfer. Mae pob un o'r bylchau a gynhwyswyd isod yn ymwneud â dosbarthiad penodol - h.y. un o'r canlynol:

Bylchau o safbwynt:

- yr **Amseroedd** y mae gofal plant ar gael, gan gynnwys yr angen am ofal plant hyblyg sy'n darparu ar gyfer patrymau defnydd afreolaidd drwy gydol y dydd, yr wythnos a'r flwyddyn
  - y **Mathau** o ofal plant sydd ar gael
  - **Oedran** y plant y mae gofal plant ar gael ar eu cyfer
  - **Fforddiadwyedd** y gofal plant
  - anghenion penodol plant ag **ADY**
  - anghenion penodol ar gyfer darpariaeth gofal plant **Cyfrwng Cymraeg**
  - **Lleoliad daearyddol** gofal plant mewn perthynas â'r boblogaeth, wardiau a dalgylchoedd ysgol
-

Yr amseroedd y mae gofal plant ar gael

- 1 Roedd 19% o'r rhieni/gofalwyr a ymatebodd i arolwg rhieni Hydref 2021 Llywodraeth Cymru, ynghylch p'un a oedd gofal plant yn rhwystyr iddynt fanteisio ar gyfleoedd cyflogaeth neu hyfforddiant, yn nodi eu bod yn: *Tueddu i Gytuno*. Hefyd, roedd 26% o'r rhieni/gofalwyr a ymatebodd yn nodi hefyd eu bod yn: *Cytuno'n Gryf*.

Dengys hyn bod 45% o'r rhieni/gofalwyr a ymatebodd yn credu – i raddau – bod gofal plant, ar ryw adeg yn ddiweddar, wedi bod yn rhwystyr iddynt gael mynediad i gyflogaeth neu hyfforddiant.

Yn ategol i'r adborth hwn, nododd 9% o'r rhieni/gofalwyr a ymatebodd bod problemau o ran gofal plant yn ystod y flwyddyn ddiwethaf wedi effeithio eu gallu i 'gymryd swydd newydd' – a dywedodd 7% o'r rhieni/gofalwyr bod problemau o ran gofal plant yn ystod y flwyddyn ddiwethaf wedi effeithio eu gallu eu hunain neu eu partner i allu 'cael mynediad i hyfforddiant'.

Felly, i raddau, o ran y sefyllfa ar yr ynys, gellir dod i'r casgliad bod y ddarpariaeth o ofal plant addas yn parhau i fod yn her i rai rhieni o safbwynt cefnogi eu cyflogadwyedd.

- 2 Tuedd a brofwyd droeon yn ystod y ddwy flynedd ddiwethaf, a adroddwyd gan ddarparwyr a gwarchodwyr plant mewn lleoliadau, oedd bod rhai rhieni'n gofyn am fwy o hyblygrwydd, gan gynnwys hynny o ganlyniad i niferoedd uwch yn gweithio adref.

Ail duedd (gysylltiedig) a brofwyd droeon oedd y cafwyd cynnydd yn niferoedd y rhieni a oedd yn gofyn am oriau agor estynedig/hirach. Fodd bynnag, mewn ymateb i arolwg hydref 2021, dim ond 19% o'r ddarparwyr gofal plant mewn lleoliadau a ymatebodd oedd yn nodi bod ganddynt gynlluniau i ymestyn eu horiau agor. Mae'n amlwg bod bwlch amlwg (ond nid sylweddol) yn bodoli yn nhermau bod rhai rhieni sy'n gweithio, yn ddelfrydol, yn gofyn am oriau agor cynharach, ynghyd ag oriau cau hwyrach, ac nad ydynt yn gallu dod o hyd i ddarpariaeth o'r fath a chael mynediad iddi.

Mathau o ofal plant sydd ar gael

- 3 Mewn perthynas â 2. uchod, dim ond 7.5% o'r darparwyr gofal plant mewn lleoliadau a ymatebodd oedd yn nodi bod ganddynt gynlluniau ar waith dros y 18 mis nesaf i 'ddiwallu anghenion gweithwyr shifftiau/y rheiny sy'n gweithio y tu allan i oriau swyddfa arferol yn well'. Fodd bynnag, cafwyd cryn dipyn o adborth ansoddol o ganlyniad i arolwg rhieni Llywodraeth Cymru a oedd (o bosibl o ganlyniad i COVID-19) yn dangos bod y niferoedd a oedd yn gofyn am weithio shifftiau a gweithio y tu allan i oriau 8yb-6yh traddodiadol yn cynyddu.

Mae'n bwysig nodi ei bod yn bosib iawn y bydd y sector gofal plant (yn ogystal â'r sector gofal plant cofrestredig ehangach) yn hanfodol ar gyfer mynd i'r afael â'r angen hwn, o ystyried ei allu traddodiadol i fedru cynnig mwy o hyblygrwydd o safbwynt oriau agor – ac yn 2022, bod 45 o warchodwyr plant, o gymharu â 50 yn 2019 (fel yr adroddwyd yn niweddariad ADGP 2019).

- 4 Roedd 1 : 4 o bob lleoliad/grŵp a ymatebodd yn nodi eu bod wedi gweld aelodau o'u gweithlu yn gadael o ganlyniad i'r pandemig, a oedd yn cynrychioli thema sy'n dod yn amlwg ledled Cymru: bod cadw a recriwtio staff yn profi i fod yn broblem gynyddol. Yn wir, ar y llaw arall, o ganlyniad i ymgynghoriad Hydref 2021 â darparwyr gofal plant y blynyddoedd cynnar, gwelwyd fod y mwyafrif ohonynt, 60%, yn nodi nad oedd ganddynt unrhyw gynlluniau, ar ddiwedd 2021, i recriwtio unrhyw brentisiaid.

(Dylid nodi hefyd, o safbwynt problemau sy'n effeithio gweithlu gofal plant yr ynys, roedd tua 40% o holl gynrychiolwyr darparwyr gofal plant yr ymgynghorwyd â hwy yn hydref 2021, yn dweud eu bod eu hunain (gan gynnwys fel gwarchodwyr plant) neu aelodau o'u tîm/gweithlu/cymhorthydd, wedi profi anawsterau a phroblemau o ran iechyd meddwl yn ystod anterth y pandemig COVID-19, neu eu bod efallai'n parhau i brofi hynny. Roedd hyn fel arfer yn gysylltiedig â gorbryder o ran cynaliadwyedd parhaus eu busnes/bywoliaeth).

Oedran y plant y mae gofal plant ar gael ar eu cyfer

- 5 Ar ddechrau 2022, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru gynlluniau i'w wneud yn haws i rieni a theuluoedd a chanddynt blant dwyflwydd oed gael mynediad i ddarpariaeth gofal plant cyffredinol a ariennir (h.y. yn y bôn, er mwyn ymestyn y rhaglen Dechrau'n Deg). I gwrdd â'r galw posib sydd i ddod am ddarpariaeth o'r fath, dylai Cyngor Sir Ynys Môn fod yn ymwybodol: 1. Bod 10% o ddarparwyr/lleoliadau gofal plant wedi dweud bod ganddynt restr aros yn hydref 2021 - ar gyfer lleoedd i blant 2 oed yn y mwyafrif o achosion; 2. Ac mai tuedd a welwyd droeon, a nodwyd gan ddarparwyr gofal plant perthnasol, oedd cynnydd yn y galw am leoedd i blant 2 oed.

Felly, *efallai* bod bwloch o ran digonolrwydd lleoedd i blant 2 oed fel y bydd y gwaith o gyflwyno'r rhaglen gyffredinol (y mae'n rhaid cyfaddef ei bod yn raddol) i blant 2 oed ym mis Medi 2022.

Gellir tybio yn yr un modd hefyd efallai bod mwy o alw am leoedd 30 awr i blant 3 a 4 oed, o ganlyniad i ymestyn y cynnig gofal plant 30 awr.

- 6 Dywedodd bron i 50% o'r rhieni a ymatebodd i arolwg rhieni Llywodraeth Cymru eu bod yn bwriadu cael mynediad i *ragor* o ofal plant mewn blynyddoedd i ddod – a gofal plant y tu allan i'r ysgol oedd hwn yn y mwyafrif o achosion. Yn wir, y ddau fath o ofal plant a amlygwyd amlaf gan rieni perthnasol oedd:

- Clwb ar ôl Ysgol – 20% o rieni perthnasol
- Clwb Cyn Ysgol/Brecwast – 17% o rieni perthnasol

Fodd bynnag, roedd nifer o rieni a ymatebodd i arolwg rhieni Llywodraeth Cymru yn 2021 yn dweud yn gyson, dro ar ôl tro, fel yr oeddynt yn profi heriau ac anawsterau o ran cael mynediad i ofal cofleidiol ar sail gofal plant a oedd *fwyaf addas ar gyfer eu patrymau gweithio*. Felly, mae hyn yn awgrymu y gall bod tystiolaeth o fwloch o ran digonolrwydd neu ei fod yn debygol o dyfu, yn enwedig gan fod poblogaeth weithio Ynys Môn yn parhau i ddychwelyd i weithleoedd/swyddfeydd ffisegol, a'i bod yn parhau i fod angen amseroedd agor (gan gynnwys trwy glybiau brecwast) ac amseroedd cau (yn bennaf trwy glybiau ar ôl ysgol) addas o ran gofal plant y tu allan i'r ysgol.

Anghenion penodol o ran plant ag ADY

- 7 Roedd 5.5% o rieni/gofalwyr a ymatebodd i'r arolwg rhieni yn Hydref 2021 yn amlinellu bod ganddynt o leiaf un plentyn sydd ag anghenion dysgu ychwanegol sydd wedi a/neu heb eu diagnosis. Ymhlith yr adborth ansoddol o'r arolwg, cafwyd rhai rhieni yn amlinellu dro ar ôl tro eu heriau o ran canfod a/neu sicrhau gofal plant ffurfiol sy'n addas ac yn fforddiadwy. Er enghraifft, roedd yr adborth yn cynnwys:

“Mae fy merch yn ‘anabl’ a ‘does unman sy’n gallu diwallu ei hanghenion. Fedran ni ddim ei gadael ar ei phen ei hun, felly rydw i wedi gorfod rhoi’r gorau i fy ngwaith i ofalu amdani hi.”

“[Yn fy mhrofiad i] Mae o wirioneddol yn anodd dod o hyd i ofal plant ar gyfer plant oed uwchradd ag ADY.”

Yn ogystal, mewn ymateb i ymgynghoriad hydref 2021 â darparwyr gofal plant, roedd 68% o ddarparwyr/lleoliadau gofal plant blynyddoedd cynnar, a bron i 48% o warchodwyr plant cofrestredig, yn dweud bod COVID-19 wedi cael effaith ar ddatblygiad plant oedran blynyddoedd cynnar sy'n mynychu eu darpariaeth, gyda'r ymatebwyr hyn yn nodi'n aml fod lleferydd ac iaith plant wedi'u heffeithio mewn modd negyddol a/neu eu bod wedi gweld problemau o ran nad oedd rhai plant yn cymdeithasu â phlant eraill/eu bod wedi gweld mwy o achosion o bryder gwahanu.

Er bod 50% o ddarparwyr/lleoliadau gofal plant blynyddoedd cynnar yn dweud bod ganddynt gynlluniau ar waith i hybu'r darpariaeth ymhellach i blant ag anghenion dysgu ychwanegol, dim ond 15% o warchodwyr plant a oedd yn dweud bod ganddynt gynlluniau o'r fath.

Gellir ystyried felly, fel y mae'r achosion o blant ag ADY yn parhau i gynyddu, bod angen niferoedd cyfatebol o ddarparwyr gofal plant sydd â'r gallu i ddarparu lleoedd addas a fforddiadwy i'r plant hyn, i liniaru'r posibilrwydd o fwllch o ran y digonolrwydd o ddarpariaeth ADY.

Darpariaeth gofal plant cyfrwng Cymraeg

- 8 Yn galonogol, dywedodd 20% o'r holl ddarparwyr gofal plant yn Hydref 2021 bod ganddynt naill ai gynlluniau pendant ar waith i greu rhagor o leoedd cyfrwng Cymraeg lle gellir siarad Cymraeg, neu fod hyn yn rhywbeth y byddant efallai'n ei ystyried. Fodd bynnag, mae'r awdurdod lleol angen parhau i fonitro'r niferoedd sy'n cyrchu lleoedd gofal plant cyfrwng Cymraeg, o safbwynt uchelgais rhieni penodol. Hefyd, dylai'r awdurdod lleol fod yn ymwybodol o'r ffaith, pan fo rhieni/gofalwyr yn rhoi adborth ansoddol am y thema gofal plant cyfrwng Cymraeg, bod hyn yn cynnwys:

"Rydw i wedi methu dod o hyd i warchodwr plant sy'n siarad Cymraeg" – ac yn yr un modd:

"Does fawr ddim gwarchodwyr plant Cymraeg yng nghyffiniau Llanerchymedd" – ac unwaith eto, yn yr un modd:

"[Yn fy mhrofiad i] mae yna ddiffyg gwarchodwyr plant sy'n siarad Cymraeg, a hefyd mae'r clwb ar ôl ysgol yn cau yn rhy gynnar am 5.00yh. Dwi angen mynd i nôl fy mhlentyn yn hwyrach."

"Tydi'r ddarpariaeth iaith Gymraeg ddim yn dda yn ein hardal leol, sy'n bwysig i ni fel teulu sy'n siarad Cymraeg."

"Does dim llawer o ddarparwyr Cymraeg. Doedd dim llawer o opsiynau yn fy ardal i."

"Mi fyddai'n dda cael gweld mwy o wybodaeth a chymorth i rieni sydd ddim yn siarad Cymraeg gael mynediad i ofal plant cyfrwng Cymraeg ar gyfer plant oed meithrin. Rydyn ni'n defnyddio Cylch Meithrin a meithrinfa ddydd, ond roedd yn anodd penderfynu pa sesiynau fyddai fwyaf buddiol, ac wedyn trefnu meithrinfa ddydd o gwmpas hynny. Mi fyddai rhagor o ddarpariaeth o feithrinfeydd dydd dwyieithog neu gyfrwng Cymraeg yn help, neu fwy o gymorth ariannol i Gylchoedd allu bod ar agor yn hirach ac yn ystod gwyliau ysgol."

Fforddiadwyedd gofal plant

- 9 Y rhwystr a welwyd fwyaf o ran cyrchu gofal plant ffurfiol, a amlygwyd gan rieni/gofalwyr a ymatebodd i arolwg rhieni Llywodraeth Cymru, oedd bod cost gofal plant wedi'u hatal rhag cyrchu'r ddarpariaeth hon. Felly mae angen i'r Gwasanaeth Gwybodaeth i Deuluoedd **barhau i** gyfathrebu a dosbarthu gwybodaeth am fentrau gofal plant presennol a ariennir, ynghyd â *mentrau newydd* sydd i ddod, fel: (a) ymestyn y Cynnig Gofal Plant i rieni sydd mewn addysg a hyfforddiant, a rhieni sydd ar absenoldeb mabwysiadu, a: (b) y cynnig o ofal plant am ddim i bob plentyn dwyflwydd oed o fewn y tair blynedd nesaf, gan ystyried pa mor rhesymegol ydyw y gwnaiff y ddwy fenter hon fod o fudd i deuluoedd penodol.

Yn ogystal, dylai'r awdurdod lleol fod yn ymwybodol o'r ffaith y dywedodd 43% o ddarparwyr/lleoliadau gofal plant blynyddoedd cynnar a ymatebodd i ADGP hydref 2021 nad oeddynt yn cymryd unrhyw gamau i farchnata bodolaeth Gofal Plant Di-dreth.

Lleoliad darpariaeth gofal plant, o safbwynt daearyddol

- 10 Mae Strategaeth Tai Ynys Môn 2022-2027 yn amlinellu uchelgais ar gyfer darparu 321 o gartrefi newydd gan Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig sy'n bartneriaid, ac i ddod â 439 o gartrefi gweigion yn ôl i ddefnydd.

Yn ogystal, mae datblygiadau tai lleol wedi parhau i gael eu cymeradwyo yn 2022, a gaiff eu meddiannu, yn rhannol, gan deuluoedd sy'n symud i fyw *ar yr ynys* – gan gynnwys ar safleoedd fel campws Coleg Menai yn Llangefni, ynghyd â phentref y Fali (lle ceir cynlluniau, er enghraifft, i adeiladu 50 o dai newydd).

Yn y cyd-destun hwn, gellir nodi hefyd mai (dim ond) 15% o ddarparwyr/lleoliadau gofal plant blynyddoedd cynnar a nododd bod ganddynt gynlluniau i gynyddu nifer y lleoedd a gynigir ganddynt dros y ddwy flynedd nesaf. Gyda'i gilydd, roedd hyn yn golygu y byddai nifer uchelgeisiol o 107 o leoedd yn cael eu hystyried gan y darparwyr gofal plant perthnasol hyn, er y gellid priodoli 70 o'r lleoedd posibl hyn i ymateb gan un darparwr a leolir yn ward Canolbarth Môn.

14 Crynodeb o Anghenion Nas Diwallwyd

Nid yw Asesiad o Ddigonolrwydd Gofal Plant 2022 Ynys Môn yn awgrymu bod ward neu LSOA neu ardal arbennig y mae'n gwbl glir neu'n amlwg ar hyn o bryd bod diffyg lleoedd gofal plant i rieni a gofalwyr sydd eu hangen – a 'does dim dwywaith y gellir priodoli hyn yn bennaf i'r gwydnwch trawiadol a ddangosodd sector blynyddoedd cynnar a gofal plant yr ynys yn ystod yr heriau a ddaeth yn sgil y pandemig, yn enwedig yn ystod y cyfnod 2020-2021.

Fodd bynnag, dangosodd yr adran flaenorol ar y Dadansoddiad o'r Bylchau ei bod yn bosibl iawn y gallai fod nifer o faterion a wnaiff herio digonolrwydd y ddarpariaeth gofal plant ar yr ynys dros y blynyddoedd i ddod - sy'n cynnwys, yn anad dim, yr hyn sy'n broblem amlwg: sef y gallu i recriwtio a/neu gadw gweithwyr proffesiynol â chymwysterau da. Fel y nodwyd yn yr ADGP hwn, mae hyn yn broblem dros Gymru gyfan, ac nid dim ond i Ynys Môn neu Ogledd Cymru. Fodd bynnag, gellir ystyried ei fod yn destun pryder arbennig i gynllunwyr gofal plant ar yr ynys oherwydd y ffaith ei bod i ryw raddau wedi'i hynysu'n ddaearyddol (ynghyd â'i natur wledig), ac nid yw mor ymarferol i'r gweithlu lleol symud yn yr un modd â hynny o fewn ardaloedd awdurdodau lleol eraill yng Nghymru.

Thema sy'n gysylltiedig â'r mater hwn o ran recriwtio, a nodwyd gan yr ADGP hwn, ac y gellir, i ryw raddau, ei hystyried yn angen nas diwallwyd yw: bod rhai rhieni wedi adrodd eu bod yn profi anawsterau o ran cyrchu gofal plant addas trwy gyfrwng y Gymraeg. Mae'n amlwg fod y rhieni hyn yn credu y gallai lefel yr hyfedredd yn y Gymraeg, o ran staff mewn lleoliadau, a gwarchodwyr plant, fod yn well, ac nid yw canfyddiad rhai darparwyr eu bod yn ddarparwyr cyfrwng Cymraeg o reidrwydd yn cyd-fynd â realiti'r sefyllfa. O ystyried bod Ynys Môn yn cyfrif am ganran gymharol uchel o'r siaradwyr Cymraeg (yn y Gogledd), gellir ystyried bod hyn yn ddiffyg y mae angen i weithwyr proffesiynol yn y sector gofal plant a'r blynyddoedd cynnar barhau i fod yn ymwybodol ohono - a rhoi blaenoriaeth i ganolbwyntio ar wella'r sefyllfa.

Mae'n amlwg fod rhai o'r rhieni hyn a gododd y mater hwn, fel rhan o arolwg rhieni Llywodraeth Cymru yn Hydref 2021, yn rheini sy'n gweithio - neu'n rhieni a oedd yn chwilio am gyfleoedd gwaith a/neu hyfforddiant. Dywedodd bron i 50% o'r holl ymatebwyr i'r arolwg bod diffyg gofal plant addas wedi effeithio eu gallu i gael cyflogaeth neu hyfforddiant - neu i barhau mewn rôl o'r fath. Mae hon yn ganran sylweddol, ac er bod fforddiadwyedd yn sicr o chwarae rhan, mae ffactorau eraill - fel diffyg gofal plant cyfrwng Cymraeg addas, ynghyd ag absenoldeb amseroedd cychwyn a gorffen cofleidiol addas - hefyd yn effeithio cyflogadwyedd ar yr ynys. Roedd ymatebion ansoddol i'r arolwg hefyd yn nodi bod rhai rhieni - yr oeddynt efallai'n gweithio adref yn ystod 2020 a 2021 ac a oedd yn dychwelyd yn raddol i'w swyddfa/leoliad gwaith ffisegol - yn profi anawsterau o ran nad oedd clwb brecwast yn agor ar amser a oedd fwyaf addas iddynt - h.y. nid oedd yn agor yn ddigon cynnar, neu nad oedd clwb ar ôl ysgol (cofrestredig a/neu heb ei gofrestru) yn gorffen ar amser a oedd fwyaf addas iddynt - h.y. roedd yn cau/dod i ben yn rhy gynnar. Mae hon yn broblem y bydd yr awdurdod lleol yn parhau i fynd ati i'w monitro, gan gynnwys trwy ei ddiweddariad cyntaf o'r ADGP yn 2023.

Thema gysylltiedig arall, y gellid efallai ei hystyried fel man cychwyn angen nas diwallwyd, oedd bod nifer o rieni wedi rhoi gwybod fel rhan o'r arolwg eu bod yn gweithio oriau shift, y tu allan i'r diwrnod 8.00yb-6.00yh traddodiadol, ac nad oedd y gefnogaeth o ran y gofal plant yr oedd yn amlwg ei fod ar gael iddynt ar gael ar adegau perthnasol. Cydnabyddir bod ceisio cynyddu mynediad i ofal plant ffurfiol, y tu allan i oriau craidd 8yb-6yh yn ystod dyddiau'r wythnos, am fod yn heriol mewn gwirionedd - ac y bydd sector gofal plant yr ynys yn chwarae rôl hanfodol er mwyn gwireddu hyn. Fodd bynnag, cafwyd gostyngiad o 11% yn nifer y gwarchodwyr plant cofrestredig a oedd yn gweithredu ar yr ynys yn ystod y cyfnod 2019-2022, a bod hon yn duedd y mae gan yr awdurdod lleol gynlluniau rhagweithiol i'w gwrthdroi, gan gynnwys trwy sesiynau allgymorth a gweithdai strwythuredig, a fydd yn dechrau yn ystod haf 2022.

Gan fynd yn ôl i heriau Cymru gyfan o ran recriwtio a chadw staff, mae'r awdurdod lleol yn teimlo'n frwdfrydig am ymestyn y Cynnig Gofal Plant, ynghyd â'r cynllun sydd i ddod o ran ehangu rhaglen Dechrau'n Deg, fel y mae'n cyflwyno gofal plant cyffredinol i blant dwyflwydd oed (yn raddol). Fodd bynnag, er mwyn sicrhau'r galw cynyddol posibl am leoedd gofal plant blynyddoedd cynnar a ddaw yn sgil y ddwy raglen estynedig, mae'r awdurdod lleol yn cydnabod y bydd angen gweithlu (o faint) angenrheidiol. Felly, mae'n cynllunio i barhau i weithio'n agos unwaith eto, mewn partneriaeth â Cwlwm Cymru a Coleg Menai Llangefni, i helpu i sicrhau y gall pobl ifanc sy'n byw ar yr ynys deimlo bod gyrfa mewn gofal plant yn cynrychioli proffesiwn, ac yn cynrychioli modd o gefnogi eu cymuned.

Yn olaf, mae un ystyriaeth yn parhau i ganolbwyntio ar thema fforddiadwyedd. Unwaith eto, y rhwystr a amlygwyd fwyaf gan rieni a ymatebodd i arolwg rhieni Llywodraeth Cymru yn Hydref 2021 oedd fforddiadwyedd, ynghyd â chael trafferth talu ffioedd gofal plant. Croesawir y ffaith wrth gwrs bod darpariaeth gofal plant a ariennir yn dal i fod ar gael, ac yn cael ei hymestyn. Fodd bynnag, mae'n bosibl y bydd yr argyfwng costau byw presennol yn gwaethygu gallu teuluoedd i ystyried cael mynediad i ofal plant ffurfiol, ac mae hyn yn arwain yn ôl at bryderon o safbwynt cynaliadwyedd y sector.

15 Rhwystrau i Ddarpariaeth Gofal Plant

15.1 Gwahoddodd arolwg rhieni Llywodraeth Cymru 2021 ei chynulleidfa darged i roi adborth am unrhyw rwystrau yr oeddent wedi dod ar eu traws o ran cyrchu gofal plant *o'u dewis*. Crynhoir adborth cyfunol y rhieni/gofalwyr yn Nhabl 43 isod.

Tabl 43 - amllder y rhesymau a nodwyd ynghylch pam nad oedd rhiant/gofalwr yn cyrchu/derbyn cymorth gyda gofal plant yn hydref 2021

Rhesymau/Rhwystrau	Canran y rhieni/gofalwyr perthnasol a ymatebodd
Plentyn ar restr aros darparwr ac rydym yn aros i le ddod ar gael	<0.5%
Nid oes gofal plant o ansawdd digonol	<0.5%
Nid oes darpariaeth Gymraeg addas	1%
Dim darpariaeth addas yn ein hiaith, nad yw'n Gymraeg nac yn Saesneg	<0.5%
Nid yw'r gofal plant sydd ar gael yn ddigon hyblyg ar gyfer fy anghenion	3%
Mae cost gofal plant yn rhy ddrud	7.5%
Mae amseroedd gofal plant yn anaddas	3%
Nid oes gofal plant ar gael sy'n addas ar gyfer oedran fy mhlentyn	2%
Mae problem gyda thrafnidiaeth	1%
Nid oes gofal plant yn lle mae ei hangen arnaf	1%
Nid oes gofal plant a all ddarparu ar gyfer anghenion penodol fy mhlentyn	0.5%
Dim ond ar sail ad hoc rydw i'n defnyddio gofal plant ac mae'n amhosib cynllunio	2%
Arall	1.5%

Amlinellwyd dadansoddiad bras o Dabl 43 yn Adran 6 o'r ADGP hwn. Roedd yn nodi, pan amlygwyd rhwystr, mai, ar y mwyaf, dim ond tua 1:12 o rieni neu ofalwyr a'i nododd – a oedd yn ymwneud â'r ffaith, ym marn y rhieni hyn, bod cost gofal plant yn rhy ddrud (neu ei fod wedi bod). Mae gwaith craffu pellach ar y data meintiol a gynhyrchwyd gan arolwg rhieni Llywodraeth Cymru yn dangos:

Y tri rhwystr mwyaf cyffredin a adroddwyd gan rieni sy'n gweithio oedd (yn nhrefn amllder):

1. Mae cost gofal plant yn rhy ddrud (a nodwyd gan 8% o rieni perthnasol)
2. Mae amseroedd gofal plant yn anaddas (4%)
3. Nid yw'r gofal plant sydd ar gael yn ddigon hyblyg ar gyfer fy anghenion (3%)

Y tri rhwystr mwyaf cyffredin a adroddwyd gan rieni a oedd yn amlwg yn chwilio am waith neu hyfforddiant oedd:

1. Mae amseroedd gofal plant yn anaddas (16%)
2. Nid oes gofal plant a all ddarparu ar gyfer anghenion penodol fy mhientyn (16% o rieni perthnasol)
3. Mae cost gofal plant yn rhy ddrud (a nodwyd gan 8% o rieni perthnasol)

Yn olaf, y tri rhwystr mwyaf cyffredin a adroddwyd gan ofalwyr plentyn ag anghenion dysgu ychwanegol oedd:

1. Mae cost gofal plant yn rhy ddrud (a nodwyd gan 22% o rieni perthnasol)
2. Nid oes gofal plant a all ddarparu ar gyfer anghenion penodol fy mhientyn (10% o rieni perthnasol)
3. Cafwyd problemau gyda chludiant (a nodwyd gan 10% o rieni perthnasol)

DRAFT

- 15.2 Roedd arolwg rhieni Llywodraeth Cymru hefyd yn gwahodd rhieni a gofalwyr i ddarparu adborth ansoddol am eu profiadau gofal plant, lefelau boddhad ac unrhyw rwystrau yr oeddent wedi'u profi, neu yn parhau i'w profi.

O ran thema rhwystrau i gyrchu gofal plant ffurfiol ym mis Hydref 2021 - y math mwyaf cyffredin o adborth oedd (geiriau i'r perwyl)

“Tydi opsiynau lleol o ran gofal plant y tu allan i'r ysgol ddim yn gweithio i mi.”

Roedd adborth penodol ar y thema hon - gan gynnwys amseroedd agor y math hwn o ddarpariaeth - yn Hydref 2021, yn cynnwys:

“[Yn fy mhrofiad i] ‘Does dim cyfleusterau gofal plant i blant oed uwchradd. Mae bob un o’r clybiau a redir gan y cyngor yn ystod y gwyliau yn darparu ar gyfer plant oedran cynradd, a ddim yn addas ar gyfer gweithwyr llawn amser neu weithwyr shifftiau. Mae llawer o’r clybiau wedi’u hanelu at blant rhieni sydd ar fudd-daliadau, nad oes angen gofal plant ar rai ohonyn nhw iddyn nhw gael gweithio. Dylid cael gofal plant a chlybiau sydd ar gael i blant oedran uwchradd, yn enwedig yn ystod gwyliau ysgol, pan fydd rhieni yn ei chael yn anodd gofalu am eu plant. O ran rhieni sy’n gweithio’n llawn amser/ar y rheng flaen, dydyn nhw ddim ond yn cael nifer benodol o oriau/diwrnodau o wyliau blynyddol y flwyddyn, sydd ddim yn darparu ar gyfer yr holl wyliau ysgol, hyd yn oed os mae’r ddau riant yn cymryd amser i ffwrdd bob yn ail. Mae’r gwyliau haf yn arbennig o anodd o ran plant oedran uwchradd, gan nad oes cyfleusterau ar adegau addas. Dwi’n gweithio shifftiau 12 awr, 8.00yb-8.00yh, a ’does unman yn darparu ar gyfer y math hwn o ofal plant i blant oedran uwchradd. Pan oedden nhw yn yr ysgol gynradd, roeddwn i’n gallu dod o hyd i ofal plant addas, ond pan aeth un i fyny i’r ysgol uwchradd, a’r llall yn dal i fod yn yr ysgol gynradd, ’doedd ddim modd iddyn nhw ddefnyddio’r gofal plant, a ’doedd gen i ddim ond darpariaeth ar gyfer y plentyn oed uwchradd.”

“[Yn fy marn i] ‘Does dim gofal plant/Clybiau Plant i blant 11 oed+ ar Ynys Môn/Gwynedd. Os oes clybiau, maen nhw’n rhedeg o 10yb-12yp neu ddim yn cynnig diwrnod llawn. Mae’r un peth yn bod o ran plant o dan 11 oed. Tydi amseroedd y clybiau ddim yn ddefnyddiol i rieni sy’n gweithio. Dwi’n gorfod defnyddio meithrinfa sy’n codi £35 y dydd ar gyfer bob plentyn. Mae gen i ferch sy’n epileptig, felly tydi o ddim yn bosib iddi fynd i bob man... Dwi’n lwcus fod fy ngŵr yn gweithio adref. Dwi ddim yn gwybod beth fyddai’n digwydd i fy mhlentyn 11 oed a fy mhlentyn 13 oed pe bai hwnnw ddim adref. Mae yna gymaint o blant ifanc sydd wedi cael eu gadael ar eu pennau eu hunain oherwydd ’does dim byd ar eu cyfer yn ystod gwyliau ysgol.”

“Roedd fy ysgol wedi stopio cynnal ei chlwb ar ôl ysgol, felly ’da ni’n gorfod defnyddio’r clwb ar ôl ysgol yn y feithrinfa, sy’n dda iawn, ond yn ddrytach nag yr oedd un yr ysgol yn arfer bod. ‘Does gennym ni ddim opsiwn am fod y ddau ohonom ni’n gweithio shifftiau. Mae’r feithrinfa yn codi’r plant o’r ysgol ac yn dod â’r plant i’w clwb ar ôl ysgol” - ac yn yr un modd:

“Mae’r ysgol wedi cau ei chlwb ar ôl ysgol, ac erbyn hyn rydyn ni’n gorfod defnyddio’r clwb ar ôl ysgol mewn meithrinfa. Mae’n bechod bod o ddim o fewn yr un safle â’r ysgol - ac mae o’n ddrytach.”

“Does dim lle yn y clwb ar ôl ysgol yn fy ysgol i.”

[Yn fy mhrofiad i] *Mae pob ‘cyfleuster’ gofal plant yn gorffen am 6.00yh. Dwi’n gweithio tan 6.00yh ym Mangor, sy’n hanner awr i ffwrdd o adref. Dwi ddim yn gallu defnyddio cyfleusterau gofal plant oherwydd eu bod nhw’n gorffen yn rhy gynnar i mi allu mynd i nôl fy mhlant mewn pryd, felly dwi’n dibynnu llawer ar fy nheulu a’m ffrindiau i’m helpu.”*

Y math amlaf ond un o adborth a gafwyd oedd (geiriau i’r perwyl) *“mae yna ddiffyg o ran opsiynau gofal plant cyfrwng Cymraeg.”* Roedd adborth penodol ar y thema hon, yn Hydref 2021, yn cynnwys:

“’Doeddwn i’n methu dod o hyd i warchodwr plant sy’n siarad Cymraeg” – ac yn yr un modd:

“Does fawr ddim o warchodwyr plant Cymraeg yng nghyffiniau Llanerchymedd” – ac unwaith eto, yn yr un modd:

[Yn fy mhrofiad i] *mae yna ddiffyg gwarchodwyr plant sy’n siarad Cymraeg, a hefyd mae’r clwb ar ôl ysgol yn cau yn rhy gynnar am 5.00yh. Dwi angen mynd i nôl fy mhentyn yn hwyrach.”*

“Tydi’r ddarpariaeth iaith Gymraeg ddim yn dda yn ein hardal leol, sy’n bwysig i ni fel teulu sy’n siarad Cymraeg.”

“Does dim llawer o ddarparwyr Cymraeg. ‘Doedd dim llawer o opsiynau yn fy ardal i.”

“Mi fyddai’n dda cael gweld mwy o wybodaeth a chymorth i rieni sydd ddim yn siarad Cymraeg er mwyn iddyn nhw gael mynediad i ofal plant cyfrwng Cymraeg ar gyfer plant oed meithrin. Rydyn ni’n defnyddio Cylch Meithrin a meithrinfa ddydd, ond roedd yn anodd penderfynu pa sesiynau fyddai fwyaf buddiol, ac wedyn trefnu meithrinfa ddydd o gwmpas hynny. Mi fyddai rhagor o ddarpariaeth o feithrinfeydd dydd dwyieithog neu gyfrwng Cymraeg yn help, neu fwy o gymorth ariannol i Gylchoedd allu bod ar agor yn hirach ac yn ystod gwyliau ysgol.”

O blith yr adborth a dderbyniwyd, y trydydd math mwyaf cyffredin oedd (geiriau i'r perwyl) *“mae cost gofal plant yn rhy ddrud.”*

Roedd adborth penodol ar y thema hon, yn Hydref 2021, yn cynnwys:

“Roedd dod o hyd i ofal plant Cymraeg da yn rhywbeth ‘prin iawn’, a dyma ni’n mynd i’r lle drytaf un yn y diwedd!”

“Yn syml, mae gofal plant yn rhy ddrud.”

“Dwi ddim wedi edrych i mewn i ofal plant, gan na fedra i ei fforddio. ‘Doeddwn i ddim yn gwybod bod yna help ar gael”.

“Roedd cost gofal plant, o gymharu â faint roeddwn i’n ei ennill pan oeddwn i’n gweithio, yn chwerthinllyd”.

“Mae gen i broblem barhaus. Dwi’n chwilio am waith ac yn trio ysgrifennu ceisiadau am swyddi gyda phlentyn 2 oed adref. ‘Does dim darpariaeth gofal plant os ydych chi’n chwilio am waith, a dwi wedi stryglo gyda hynny. ‘Does gen i ddim yr arian i dalu am ofal plant, ond dwi angen y gofal plant i allu treulio amser yn gwneud ceisiadau am swyddi. Mae’r sefyllfa’n debyg braidd i sefyllfa’r wŷ a’r iâr.”

“Mae cyfleusterau rhai meithrinfeydd yn yr ardal [sydd heb ei nodi] yn wael, yn enwedig o ystyried y gost.”

“Tydi o ddim yn gost effeithiol i ni dalu am ragor o ofal plant... mae’n rhatach, oherwydd gofal plant, i un ohonon ni weithio’n rhan-amser.”

O blith yr adborth a dderbyniwyd, y pedwerydd math mwyaf cyffredin oedd (geiriau i'r perwyl) *“Dwi’n cael problemau dod o hyd i ofal plant oherwydd fy oriau shifft”.*

Roedd adborth penodol ar y thema hon, yn Hydref 2021, yn cynnwys:

“Pan dwi’n gweithio shifftiau, tydi gofal plant ddim ar agor yn ddigon cynnar, neu’n ddigon hwyr.”

“Dwi’n gweithio shifftiau, a tydi gofal plant ddim yn dechrau’n ddigon cynnar, ac mae fy mhartner yn gweithio o ddydd Llun i ddydd Gwener... felly pan mae’r ddau ohonon ni’n gweithio yn ystod y dydd, ‘da ni’n gorfod dibynnu ar aelodau teulu, ac mae hyn yn medru bod yn anodd...”

“Dwi’n cael trafferth cael gofal plant ar gyfer yr oriau shifft dwi’n eu gweithio, gan fy mod i’n cychwyn yn gynnar neu’n gorffen yn hwyr. Mae’r amseroedd dwi’n gorffen yn amrywio hefyd.”

“Dwi ddim wedi mynd yn ôl i weithio fel Meddyg Teulu ers cael plant, gan fod yr oriau a ddarperir gan ‘wasanaethau’ gofal plant yn fy ardal i’n rhy fyr. Mae popeth yn gorffen am 5.30yh.”

“Dim pawb sy’n gweithio mewn swydd arferol o 9yb-5yh, neu sydd efo aelodau teulu sy’n gallu darparu gofal cofleidiol”.

O blith yr adborth a dderbyniwyd, y pumed math mwyaf cyffredin oedd (geiriau i’r perwyl) *“Dwi wedi cael problemau hefo hygrychedd.”*

Roedd adborth penodol ar y thema hon, yn Hydref 2021, yn cynnwys:

“Dwi’n meddwl mai ychydig iawn o warchodwyr plant sydd ar yr ynys. Mae rhai ohonyn nhw wedi’u grwpio mewn pentrefi mwy neu mewn trefi sy’n bell o le dwi’n byw. ‘Does neb yn agos i mi, felly mae rhaid mynd â fy merch at warchodwr plant a rhaid mynd i ysgol sy’n 25 munud i ffwrdd o le rydyn ni’n byw. Yn fy mhrofiad i - mae’r mwyafrif ohonyn nhw’n llawn.”

“Doedd dim gofal plant ar gael pan adawodd fy mab Dechrau’n Deg. ‘Does dim meithrinfa yn fy ysgol a ddim dewis arall, felly bydd rhaid i fy mab fod adref hyd nes y bydd o’n mynd i’r ysgol.”

“Yn fy marn i, mae yna ddiffyg darparwyr gofal plant. Ychydig iawn o leoedd ar ôl ysgol sydd ar gael yn lleol. Roedd rhaid i fy mab symud i ysgol arall er mwyn iddo fo gael mynediad i ofal ar ôl ysgol.”

16 Hyfforddi a Datblygu'r Gweithlu

Mae'r adran ganlynol yn amlinellu adborth a dderbyniwyd drwy'r ymatebion i'r Datganiad Hunanasesu Gwasanaeth (SASS) fis Gorffennaf 2021 gan ddarparwyr gofal plant yn yr ardal leol, ynghyd â chanlyniadau arolwg hydref 2021 gyda'r un rhanddeiliaid/darparwyr.

Mae'n canolbwyntio ar y canlynol: (a) gofal plant a gweithlu'r blynyddoedd cynnar yn yr ardal leol; (b) eu hanghenion hyfforddi canfyddedig, gan gynnwys y rhai sy'n cyd-fynd â'r Safonau Gofynnol Cenedlaethol (SGC) ar gyfer Gofal Plant a Reoleiddir, ac sy'n canolbwyntio ar themâu gan gynnwys cyfleoedd ar gyfer chwarae a dysgu, meithrin a llesiant, ymddygiad, cynnal a rheoli'r gwasanaeth, cyfle cyfartal ac amddiffyn plant.

16.1 Fel rhan o arolwg hydref 2021 gyda darparwyr gofal plant blynyddoedd cynnar a lleoliadau gofal plant y tu allan i'r ysgol, gwahoddwyd cynrychiolwyr i roi adborth ar faint o staff oedd yn cael eu cyflogi ar hyn o bryd?

- Nifer gyfartalog y gweithwyr amser llawn a gyflogir ar hyn o bryd gan leoliadau gofal plant y blynyddoedd cynnar oedd 4.
- Nifer gyfartalog y gweithwyr amser llawn a gyflogir ar hyn o bryd gan leoliadau gofal plant y tu allan i'r ysgol oedd 3.
- Nifer gyfartalog y gweithwyr rhan amser a gyflogir ar hyn o bryd gan leoliadau gofal plant y blynyddoedd cynnar oedd 3.
- Nifer gyfartalog y gweithwyr rhan amser a gyflogir ar hyn o bryd gan leoliadau gofal plant y tu allan i'r ysgol oedd 4.

Mae Tabl 44 yn dangos nifer yr aelodau o'r gweithlu yn ardal leol Ynys Môn a oedd yn meddu ar gymwysterau arbennig, ym mhob un o'r tri phrif sector yn haf 2021

Ffynhonnell: SASS Gorffennaf 2021

Math y Cymhwyster	Cyfanswm y nifer sy'n meddu ar y cymhwyster yn sector Gofal Plant y Blynyddoedd Cynnar	Cyfanswm y nifer sy'n meddu ar y cymhwyster yn y sector Gwarchod Plant	Cyfanswm y nifer sy'n meddu ar y cymhwyster yn y sector Gofal Plant y Tu Allan i'r Ysgol
Cymhwyster Gofal Plant, Dysgu a Datblygu Lefel 2	60	2	2
Cymhwyster Gofal Plant, Dysgu a Datblygu Lefel 3	166	21	6
Cymhwyster Gofal Plant, Dysgu a Datblygu Lefel 5	70	3	1
Dyfarniad Lefel 2 mewn Ymarfer Gwaith Chwarae (L2APP)	0	1	0
Diploma Lefel 2 mewn Gwaith Chwarae	2	1	5
Diploma Lefel 2 mewn Gwaith Chwarae; Rhoi Egwyddorion ar Waith (P3) – sy'n cynnwys dyfarniad, tystysgrif a diploma	0	1	0
Dyfarniad Lefel 3 mewn Rheoli Cynllun Chwarae Gwyliau Ysgol	1	0	0
Dyfarniad Lefel 3 mewn Pontio i Waith Chwarae o'r Blynyddoedd Cynnar	17	1	5
Diploma Lefel 3 mewn Gwaith Chwarae	9	0	1
Diploma Lefel 5 mewn Gwaith Chwarae	2	1	0

16.2 Gofynnodd arolwg gaeaf 2021 i ddarparwyr gofal plant mewn lleoliad am adborth ar sut yr oedd COVID-19 wedi effeithio ar recriwtio a chadw staff/gweithwyr proffesiynol, gan gynnwys (fel y disgwyliid) o ran eu lleoliad hwy eu hunain.

Nododd 25% o'r holl ddarparwyr gofal plant blynyddoedd cynnar a'r ddarparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol eu bod wedi gweld nifer o'u staff yn penderfynu gadael eu lleoliad yn ystod y 12 mis diwethaf, **o ganlyniad uniongyrchol i COVID-19.**

Ar draws yr holl ymatebwyr perthnasol, roedd hyn yn gyfanswm o 29 aelod staff/gweithwyr gofal plant proffesiynol a oedd wedi gadael y proffesiwn yn amlwg o ganlyniad i COVID-19.

Roedd yr adborth a gafwyd gan ymatebwyr o ran y sectorau yr oeddent wedi 'colli staff' iddynt yn cynnwys:

(Yn fwyaf aml, geiriau i'r perwyl) *"I ddarparwr gofal plant arall yn y sector."*

"I'r sector gofal oedolion hŷn."

"Roeddyn nhw wedi penderfynu rhoi'r gorau i weithio am y tro."

"Roedd yr aelod staff dan sylw wedi gadael i fynd i swydd mewn swyddfa."

16.3 Roedd arolwg hydref 2021, gyda darpariaeth gofal plant blynyddoedd cynnar a lleoliadau/darparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol, yn gwahodd ymatebwyr i nodi pa mor ymwybodol a datblygedig oedd eu lleoliad yn eu barn nhw o ran y rhaglen drawsnewid ADY, ynghyd â (y ffaith ei bod yn helpu gyda) chreu system unedig ar gyfer cefnogi dysgwyr rhwng 0 a 25 oed ag anghenion dysgu ychwanegol?

- Dywedodd 8% o ddarparwyr gofal plant y blynyddoedd cynnar: eu bod wedi gwneud 0 cynnydd yn y maes hwn
- Dywedodd 33% o ddarparwyr gofal plant y blynyddoedd cynnar: rydym ni wedi gwneud cynnydd rhagorol yn y maes hwn
- Dywedodd 58% o ddarparwyr gofal plant y blynyddoedd cynnar: rydym ni'n gwneud cynnydd, ond mae gennym ni waith i'w wneud o hyd
- Dywedodd 3% o ddarparwr gofal plant y blynyddoedd cynnar: Dwi ddim yn gwybod beth ydy'r rhaglen trawsnewid ADY
- Dywedodd 0 o ddarparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol: eu bod wedi gwneud 0 cynnydd yn y maes hwn

- Dywedodd 31% o ddarparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol: rydym ni wedi gwneud cynnydd rhagorol yn y maes hwn
- Dywedodd 69% o ddarparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol: rydym ni'n gwneud cynnydd, ond mae gennym ni waith i'w wneud o hyd
- Dywedodd 0 o ddarparwr gofal plant y tu allan i'r ysgol: Dwi ddim yn gwybod beth ydy'r rhaglen trawsnewid ADY

16.4 Ceisiodd arolwg hydref 2021 o ofal plant y blynyddoedd cynnar, lleoliadau/darparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol a gwarchodwyr plant, ganfod o ble/pa ddarparwyr/sefydliadau yr oeddent wedi cyrchu a derbyn hyfforddiant ganddynt yn ystod y 3 blynedd diwethaf?

Y deg ffynhonnell a nodwyd amlaf oedd:

1. Mudiad Meithrin
2. High Speed Training: <https://www.highspeedtraining.co.uk/>
3. Hyfforddiant PACEY (Iechyd a Diogelwch) a nodwyd gan warchodwyr plant
4. Hyfforddiant Cymdeithas Genedlaethol Meithrinfeydd Dydd
5. Hyfforddiant Dechrau'n Deg
6. Hyfforddiant Makaton
7. Y Brifysgol Agored
8. Clybiau Plant Cymru Kids Clubs
9. Hyfforddiant Arfon Dwyfor (ADT)
10. Hyfforddiant trwy Goleg Rhithwir

16.5 Hefyd, ar thema hyfforddiant, amlygodd ymatebion Datganiad Hunanasesu Gwasanaeth SASS Gorffennaf 2021 fod:

- 7.5% of o ddarparwyr gofal plant (pob math) wedi dweud eu bod wedi cynnig/trefnu llai o hyfforddiant i'w staff o ganlyniad i COVID-19 (o'r ymatebwyr hyn, dywedodd pedwar bod diffyg staff cyflenwi wedi effeithio ar hyn hefyd).
- Dywedodd 0 darparwyr gofal plant eu bod wedi cynnig/trefnu *rhagor* o hyfforddiant i'w staff o ganlyniad i COVID-19.

Yn ogystal, gwahoddodd Datganiad Hunanasesu Gwasanaeth SASS ddarparwyr gofal plant i ymateb i'r cwestiwn canlynol: *A oes gennych fynediad at yr hyfforddiant sydd ei angen arnoch ar hyn o bryd?* Dywedodd 79% o'r darparwyr gofal plant a ymatebodd: Oes.

Yn olaf, fel rhan o broses Datganiad Hunanasesu Gwasanaeth SASS, gofynnwyd i ddarparwyr gofal plant: *Ydych chi wedi gallu cael mynediad at hyfforddiant Rheoli Atal Heintiau (RhAH/IPC) penodol?* Yn yr ymatebion, nododd 64% o ddarparwyr gofal plant 'do', a nododd 36% 'naddo'.

- 16.6 Canfu arolwg hydref 2021, gyda ddarparwyr gofal plant y blynyddoedd cynnar a lleoliadau gofal plant y tu allan i'r ysgol, nifer y prentisiaid gyrfa gofal plant a oedd yn cael eu cyflogi ar hyn o bryd ledled yr ardal.

Dywedodd 34% o ddarparwyr/lleoliadau gofal plant y blynyddoedd cynnar a ymatebodd, ynghyd â ddarparwyr/lleoliadau gofal plant y tu allan i'r ysgol, eu bod yn cyflogi o leiaf un prentis yn eu lleoliad - a'r cyfanswm ar draws yr holl ddarpariaethau perthnasol oedd 25.

Dywedodd 6% o ddarparwyr gofal plant y blynyddoedd cynnar a'r ddarparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol a ymatebodd nad oeddent yn cyflogi unrhyw brentisiaid gofal plant ar hyn o bryd, ond **eu bod** yn bwriadu recriwtio i rôl(au) o'r fath yn y dyfodol agos. Dywedodd 60% o ddarparwyr gofal plant y blynyddoedd cynnar a ddarparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol a ymatebodd **nad oedd ganddynt unrhyw gynlluniau i recriwtio prentisiaid ar hyn o bryd.**

- 16.7 Fel rhan o arolwg hydref 2021 gyda ddarparwyr gofal plant, aethpwyd i'r afael â'r thema o ran bylchau mewn hyfforddiant.

Roedd 15% o'r lleoliadau/darparwyr gofal plant a ymatebodd – h.y. ddarparwyr gofal dydd llawn a ddarparwyr gofal sesiynol – yn ystyried bod bylchau o ran hyfforddiant/profiad o safbwynt eu lleoliad – ac, yn ôl eu hamlder, y rhai a nodwyd dro ar ôl tro oedd:

- Bwlch/bylchau'n gysylltiedig â'r Cwricwlwm i Gymru – a nodwyd gan 6 o ymatebwyr
- Hyfforddiant Cymorth Cyntaf – a nodwyd gan 5 o ymatebwyr
- Hyfforddiant ar thema lleferydd ac iaith – a adroddwyd gan 3 o ymatebwyr

Cafwyd yr un ganran, sef 15%, o'r ddarparwyr gofal plant y tu allan i'r ysgol a ymatebodd, yn ystyried bod bylchau o ran hyfforddiant/profiad o safbwynt eu lleoliad - a'r testun a nodwyd fwy nag unwaith oedd hyfforddiant Cymorth Cyntaf - a nodwyd gan 3 ymatebwr.

Roedd 28% o'r gwarchodwyr plant a ymatebodd yn ystyried bod ganddynt hwy, neu gymhorthydd, fwlch o ran eu hyfforddiant/profiad, gan nodi fwy nag unwaith:

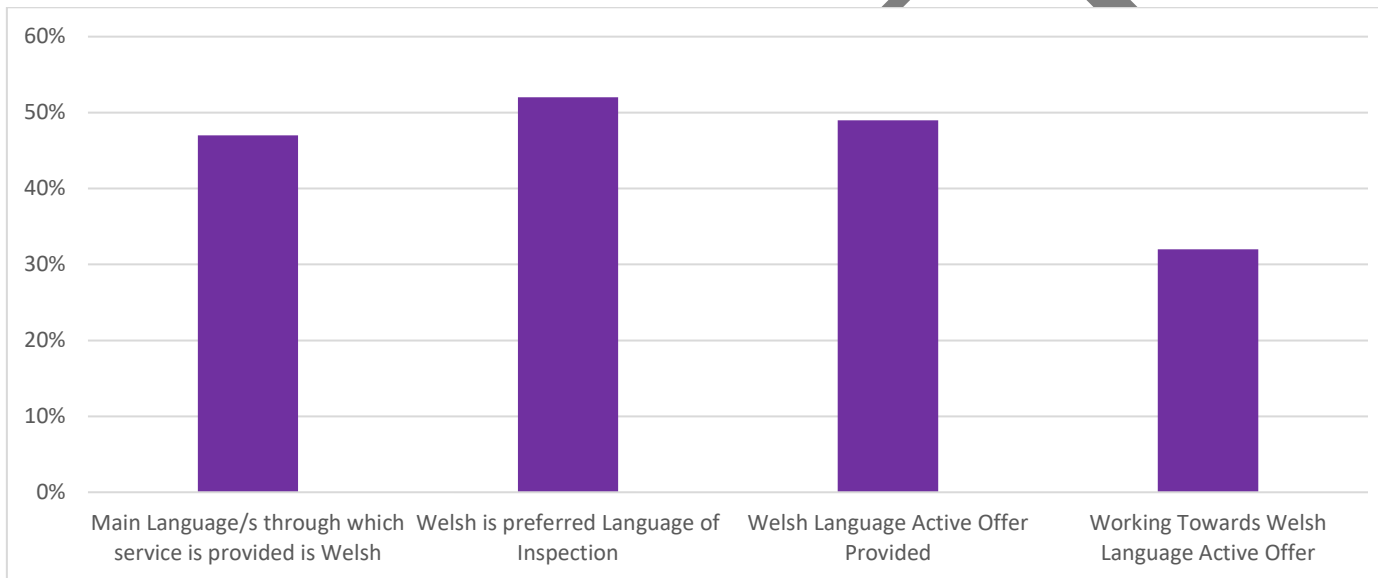
- Hyfforddiant Cymorth Cyntaf – a nodwyd gan 3 gwarchodwr plant
- Bwlch/bylchau'n gysylltiedig â'r Cwricwlwm i Gymru – a nodwyd gan 2 gwarchodwr plant

- Hyfforddiant ym maes y Blynyddoedd Cynnar, sy'n canolbwyntio ar blant o 3 mis i 3 oed – a nodwyd gan 2 warchodwr plant

16.8 Gwahoddwyd pob darparwr/lleoliad gofal plant i nodi p'un a oeddent yn trochi plant yn y Gymraeg wrth ddarparu eu cwricwlwm? Dywedodd 66% eu bod yn gwneud hynny.

Mae Tabl 45 yn nodi rhagor o fanylion o'r ymateb i SASS ym mis Gorffennaf 2021, o ran y modd yr oedd y Gymraeg yn cael ei chynnwys o safbwynt dynameg y lleoliadau Gofal Dydd Llawn a'r darparwyr Gofal Sesiynol a ymatebodd.

Yr achosion o ymgorffori'r Gymraeg o fewn agweddau ar ddarpariaeth gofal plant yn y blynyddoedd cynnar ar Ynys Môn

17 Atodiad 1 – Cynllun Gweithredu

Argymhelliad 1: Mynediad i ofal plant, fforddiadwyedd a hyblygrwydd darpariaeth gofal plant

Gweithredu	Swyddogion Cyfrifol Ynys Môn	Amserlen Allweddol	Canlyniadau Targed	Statws (UCHEL , CANOLIG , ISEL)
Bydd yr Awdurdod Lleol yn parhau i weithio gyda phartneriaid yn y sector blynyddoedd cynnar a gofal plant i gefnogi nifer y lleoedd cofrestredig sydd ar gael, a fydd yn cynnwys ymgysylltu â'r sector ynghylch dichonoldeb darpariaeth gofal plant hyblyg, ynghyd â'r rhwystrau o safbwynt hynny. Mae'r Awdurdod Lleol y parhau i weithio gyda phartneriaid yn y sector blynyddoedd cynnar a gofal plant i sicrhau bod y sector yn hyderus i allu datblygu ei wasanaethau er mwyn darparu gofal	Cydlynnydd Gofal Plant a Chwarae Dechrau'n Deg Swyddog Strategol Gofal Plant a Chwarae	Mehefin 2022 ymlaen	Bod rhieni/gofalwyr yn cael mynediad i ofal plant sy'n gweithredu y tu hwnt i oriau cyfredol. Y caiff nifer gyfredol y darparwyr ei chynnal, ynghyd â chefnogi rhagor o ddarparwyr i ddatblygu eu busnes, ac anogir darparwyr newydd, fel gwarchodwyr plant, i ddarparu dewis i rieni o ran gofal plant. Mae nifer y darparwyr sy'n darparu lleoedd i blant 2 a 3 oed yn cyfateb i 80% o'r sector.	Canolig Canolig Uchel

plant i blant 2 oed, ynghyd â pharhau i ddarparu'r Cynnig Gofal Plant fel y caiff ei ail-ddylunio ar gyfer ei gyflwyno mewn ffurf newydd ar-lein. Mae'r Awdurdod Lleol, ynghyd â'r holl sefydliadau ymbarél a darparwyr gofal plant yn darparu cymorth a gwybodaeth gyson i rieni / gofalwyr gael mynediad i ofal plant a gefnogir gan grant, neu a ddarperir â chymhorthdal fel Gofal Plant Di-dreth. Bydd yr Awdurdod Lleol a chyrrff ymbarél yn cwmpasu'r bylchau yn y ddarpariaeth o ofal plant, yn enwedig o ran darpariaeth ar ôl ysgol neu yn ystod gwyliau ysgol, ac yn datblygu darpariaethau o'r fath ochr yn ochr â darparwyr			Cynnydd o ran nifer y rhieni/gofalwyr sy'n ymgeisio am ofal plant â chymhorthdal. Mwy o rieni/gofalwyr yn adrodd bod gofal plant yn fwy fforddiadwy/nad yw'n rhwystr o safbwynt gwaith/hyfforddiant. Caiff rhieni/gofalwyr fynediad i ofal plant trwy gydol y flwyddyn, o fewn pellter rhesymol i'w cartref neu weithle. Cynnydd o ran y ddarpariaeth o ofal plant ar safleoedd ysgol.	Uchel Uchel Canolig Uchel

newydd neu rai presennol. Bydd yr Awdurdod Lleol yn ystyried bod lleoliad gofal plant yn elfen hanfodol fel rhan o'i Raglen Moderneiddio Ysgolion.			Cynnydd yn nifer y lleoedd gofal plant yng Nghanolbarth Môn. Cynnydd yn nifer y gwarchodwyr plant ledled y sir.	

Argymhelliad 2: Mae'r awdurdod lleol a chyrrff ymbarél yn parhau i gefnogi darparwyr gofal plant i fod o ansawdd uchel

Gweithredu	Swyddogion Cyfrifol Ynys Môn	Amserlen Allweddol	Canlyniadau Targed	Statws (UCHEL, CANOLIG, ISEL)
Bydd yr Awdurdod Lleol a chyrrff ymbarél yn parhau i roi cymaint o gefnogaeth ag y bo modd i'r ddarpariaeth o hyfforddiant i sicrhau lleoliadau gofal plant o ansawdd uchel. Bydd yr Awdurdod Lleol a chyrrff ymbarél yn sicrhau bod darparwyr gofal plant yn cael gwybod am safonau Arolygiaeth Gofal Cymru ac Estyn.	Cydlynnydd Gofal Plant a Chwarae Dechrau'n Deg Swyddog Strategol Gofal Plant a Chwarae	Mehefin 2022, parhaus	Cynnydd o ran presenoldeb mewn cyfleoedd hyfforddiant ar draws y sector gofal plant. Lleoliadau gofal plant yn cael eu graddio'n dda gan AGC ac Estyn, neu'n dangos arferion sydd ymhlith y gorau yn y sector.	Canolig Uchel

Argymhelliad 3: Bydd yr Awdurdod Lleol a'i bartneriaid yn parhau i gefnogi'r ddarpariaeth o ofal plant i blant ag anghenion dysgu arbennig.

Gweithredu	Swyddogion Cyfrifol Ynys Môn	Amserlen Allweddol	Canlyniadau Targed	Statws (UCHEL, CANOLIG, ISEL)
Bydd yr Awdurdod Lleol yn parhau i sicrhau bod ei sector gofal plant blynyddoedd cynnar yn ymrwymo i'r rhaglen drawsnewid ar gyfer Anghenion Dysgu Ychwanegol, ac yn cael cymorth i wneud hynny.	Cydlynnydd Gofal Plant a Chwarae Dechrau'n Deg Swyddog Strategol Gofal Plant a Chwarae	Mehefin 2022-Mawrth 2025	Bydd y sector blynyddoedd cynnar a gofal plant yn gynhwysol ac yn hygyrch i bob plentyn. Bydd darparwyr gofal plant yn hyderus o ran eu gallu i ddiwallu anghenion plentyn.	UCHEL

Argymhelliad 4: Bydd yr Awdurdod Lleol a phartneriaid yn parhau i ddatblygu a chefnogi gofal plant cyfrwng Cymraeg.

Gweithredu	Swyddogion Cyfrifol Ynys Môn	Amserlen Allweddol	Canlyniadau Targed	Statws (UCHEL, CANOLIG, ISEL)
Bydd yr Awdurdod Lleol yn parhau i weithio mewn partneriaeth â'i bartneriaid yn y sector blynyddoedd cynnar a	Cydlynnydd Gofal Plant a Chwarae Dechrau'n Deg Swyddog Strategol Gofal Plant a Chwarae	Mehefin 2022-Mawrth 2025	Cynnydd yn nifer y darparwyr gofal plant sy'n darparu trwy gyfrwng y Gymraeg.	POB UN YN UCHEL

gofal plant i sicrhau bod pob rhiant/gofalwr a phlentyn yn cael mynediad i ddarpariaeth gofal plant cyfrwng Cymraeg. Bydd yr Awdurdod Lleol a phartneriaid o fewn Cwlwm a'r Fenter Iaith yn cyfeirio staff a rhieni ymlaen i ddsbarthiadau Dysgu Cymraeg er mwyn hybu hyder y gweithlu i allu gweithio trwy gyfrwng y Gymraeg.			Mae'r gweithlu'n hyderus o ran ei allu i ddarparu gofal trwy gyfrwng y Gymraeg. Mae rhieni/gofalwyr yn adrodd bod digonedd o ofal plant cyfrwng Cymraeg ar gael.	

Argymhelliad 5: Bydd yr Awdurdod Lleol, partneriaid Cwlwm ac eraill yn cefnogi gofal plant fel gyrfa sy'n talu'n dda ac yn fawr ei pharch.

Gweithredu	Swyddogion Cyfrifol Ynys Môn	Amserlen Allweddol	Canlyniadau Targed	Statws (UCHEL, CANOLIG, ISEL)
Adolygu'r ffioedd a godir ar draws y sector i alluogi adolygiad o'r cyflogau a delir ar draws y sector.	Cydlynnydd Gofal Plant a Chwarae Dechrau'n Deg Swyddog Strategol Gofal Plant a Chwarae	Mehefin 2022-Mawrth 2027	Mae ffioedd gofal plant yn adlewyrchu anghenion y busnes ac yn cynnal y sector a'i staff i allu cynnig cyflogau sy'n cyfateb â phroffesiynau eraill ym	CANOLIG

Gweithio gyda'r sector gofal plant ar lefel ranbarthol i adolygu polisïau a gweithdrefnau o safbwynt recriwtio a chadw staff. Adolygu'r llwybrau gyrfa sydd ar gael o lefel pobl ifanc i oedolion sydd eisoes yn gweithio yn y sector. Hyrwyddo gofal plant a gwaith o fewn y sector fel gyrfa sy'n rhoi boddhad, sy'n adlewyrchu ymroddiad a chymwysterau gyda chyflog teg.			maes y blynyddoedd cynnar. Wedi creu llwybrau gyrfaedd, ynghyd â chynnydd yn y niferoedd sy'n dewis gweithio yn y sector, darpariaeth gynaliadwy o ran gofal plant. Mae staff yn y sector yn hyderus o ran eu llwybrau gyrfa a'u cyfleoedd ac yn adrodd bod y tâl a'r amodau'n well.	

DRAFT